

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK GÖRSEL MESLEKİ İLGI
ENVANTERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Yılmaz DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK GÖRSEL MESLEKİ İLGI
ENVANTERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPMENT OF THE VISUAL VOCATIONAL INTEREST INVENTORY FOR
SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Yılmaz DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2020

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,
Yılmaz DEMİR'in hazırladığı "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Görsel Mesleki İlgi
Envanterinin Geliştirilmesi" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri
Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalında Yüksek
Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı Prof. Dr. Tuncay ERGENE

J¼ri Üyesi (Danışman) Doç. Dr. Arif ÖZER

J¼ri Üyesi Doç. Dr. Burcu ATAR

J¼ri Üyesi Doç. Dr. Gökhan ATİK

J¼ri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 04 / 06 / 2020 tarihinde uygun gör¼lm¼ş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bu araştırmanın amacı, Holland'ın Kişilik Kuramı temel alınarak, ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarını tanımlarına yardımcı olmaya yönelik Görsel Mesleki İlgi Envanteri geliştirmektir. Mevcut ilgi envanterleri, yazılı olmasından dolayı Türkçe'ye hâkim olmayan öğrencilere uygulanamadığı için Görsel Mesleki İlgi Envanterinin tüm öğrencilere uygulanabilir olması hedeflenmiştir. Bu çalışmada görsel envanterdeki resimlerle birebir eşleşen yazılı bir mesleki ilgi envanteri de geliştirilmiştir. Envanter taslak formları, Gaziantep ilinde 2019-2020 eğitim ve öğretim yılında, 310 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Envanterden elde edilen verilerin geçerliğine ilişkin yapı, kapsam ve benzer ölçekler yöntemleriyle kanıtlar toplanmıştır. Görsel ve yazılı envanterin her bir boyutu için temel bileşenler analizi yapılarak, ilgili bileşende yükü en yüksek altı madde belirlenmiştir. Sonrasında ise görsel envanter için toplam puanlarla elde edilen altı kişilik tipinin, kuramsal olarak öngörülen altıgen modele uygun konumda sıralanıp sıralanmadıkları çok boyutlu ölçekleme, döngüsel analiz ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak incelenmiştir. Bu analizler sonucunda kişilik tiplerinin konumları, kuramsal olarak öngörülen altıgen modelden farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bununla birlikte, görsel ve yazılı envanterlerin boyutları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları .62 ile .81 arasındadır. Envanterlerden elde edilen ölçümlerin Omega güvenirlik katsayıları alt boyutlar için .51 ile .60 arasında bulunmuştur. Araştırma sonucunda, Görsel Mesleki İlgi Envanteri 6 boyutlu ve 36 maddeden oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Uygulama sonrasında yanıtlayıcı kişilik kodu ve sonuçlara ilişkin rapor almaktadır.

Anahtar sözcükler: ilgi, kişilik, eğitim, mesleki rehberlik, kariyer danışmanlığı

Abstract

The aim of this research, based on Holland's Personality Theories, is to develop the Visual Vocational Interest Inventory to help secondary school students recognize their vocational interests. Since the existing interest inventories cannot be applied to students who do not speak Turkish, it is aimed that the Visual Vocational Interest Inventory is applicable to all students. In this research, a written vocational interest inventory was developed which matches the pictures in the visual inventory. Inventory forms were applied to 310 secondary school students in the 2019-2020 academic year in Gaziantep. The validity of the structure, content and similar scales regarding the validity of the data obtained from the inventory were examined. Six components with the highest load were determined by analyzing the main components for each dimension of visual and written inventory. Whether the six personality types obtained with total scores for visual inventory are ranked according to the theoretically predicted hexagonal model was examined using multi-dimensional scaling, cyclic analysis and confirmatory factor analysis. The positions of personality types were found to differ from the hexagonal model predicted theoretically. Pearson correlation coefficients between the dimensions of visual and written inventories are between .62 and .81. The Omega reliability coefficients of the measurements obtained from the inventories were found between .51 and .60 for the sub-dimensions. As a result of the research, the Visual Vocational Interest Inventory was prepared in 6 dimensions and consisting of 36 items. After the application, the respondent receives a report on the personality code and results.

Keywords: interest, personality, education, vocational guidance, career counseling

Teşekkür

Yüksek lisans süreci boyunca kariyer psikolojik danışmanlığı alanında gelişimime katkı sağlayan, danışmanım olarak fikir ve önerileri ile teze önemli katkılar sunan ve bana destek olan kıymetli hocam Doç. Dr. Arif ÖZER'e çok teşekkür ederim.

Tez jürisinde yer alarak geri bildirim ve önerileri ile tezin gelişimine değerli katkılar sunan hocalarım Prof. Dr. Tuncay ERGENE, Doç. Dr. Gökhan ATİK, Doç. Dr. Burcu ATAR ve Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ'a teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde resimlerin çizilmesi, verilerin toplanması ve uzman görüşünün alınması aşamalarında çalışmama destek veren tüm hocalarıma teşekkür ediyorum.

Hayatın her alanında yanımda olan, sevgileri ile bana güç veren ve üzerimde büyük emekleri olan aileme minnettarım.

Bugünlere gelmemde emek sarf eden tüm öğretmenlerime, ülkemizin gelişimine katkı sağlayan tüm eğitimcilere, hayatıma renk katan, desteklerini esirgemeyen ve birlikte olmaktan keyif aldığım tüm dostlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayat boyu öğrenmeye ve gelişmeye duyduğum isteğin hep baki kalması dileğiyle.

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	vii
Şekiller Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
Araştırma Problemi.....	7
Alt problemler.....	7
Sayıtlılar.....	8
Sınırlılıklar.....	8
Tanımlar.....	8
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	9
Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı.....	9
Holland Mesleki Kişilik Kuramı.....	11
Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramının Değerlendirilmesi.....	21
Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramına Yönelik Yapılan Araştırmalar.....	21
Ortaöğretim Seçimini Etkileyen Faktörler.....	23
Mesleki İlgi Envanterleri.....	31
Mesleki İlgi Konulu Araştırmalar.....	35
Bölüm 3 Yöntem.....	44
Araştırma Yöntemi.....	44
Çalışma Grubu.....	44
Veri Toplama Süreci.....	45

Veri Toplama Araçları	46
Verilerin Analiz Yöntemi	53
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar	54
GMİE ve YMİE'nin Maddeleri, Holland'ın Kişilik Tiplerinin Geçerli ve Güvenilir Göstergeleri Midir?	54
GMİE'nin Boyutlarına İlişkin Temel Bileşenler Analiz Sonuçları Holland'ın Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkileri Ne Derece Yansıtmaktadır?	58
GMİE'nin Boyutlarına İlişkin Döngüsel ve Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları Holland'ın Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkileri Ne Derece Yansıtmaktadır?	60
GMİE Puan Ortalamaları Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Fark Göstermekte Midir?	63
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	64
Sonuç	64
Tartışma	65
Öneriler	69
Kaynaklar	71
EK-A: Görsel Mesleki İlgi Envanteri Örneği	82
EK-B: Yazılı Mesleki İlgi Envanteri Örneği	84
EK-C: Açık Uçlu Soru Formu	86
EK-D: Görsel Mesleki İlgi Envanteri Uzman Görüşü Formu	87
EK-E: Gönüllü Katılım Formu (Veli İzni)	89
EK-F: Gönüllü Katılım Formu (Öğrenci)	90
EK-G: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	91
EK-H: MEB İzni	92
EK-I: Etik Beyanı	93
EK-İ: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu	94
EK-J: Thesis Originality Report	95
EK-K: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	96

Tablolar Dizini

Tablo 1 Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayılarının Öğretim Türüne Göre Dağılımı	30
Tablo 2 Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Dağılımları	44
Tablo 3 Ortaokul Öğrencilerinin Okul Dağılımı	45
Tablo 4 Görsel Ve Yazılı İlgililerde Realist Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	54
Tablo 5 Görsel ve Yazılı İlgililerde Araştırmacı Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	55
Tablo 6 Görsel Ve Yazılı İlgililerde Yaratıcı Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	56
Tablo 7 Görsel Ve Yazılı İlgililerde Sosyal Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	56
Tablo 8 Görsel ve Yazılı İlgililerde Girişimci Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	57
Tablo 9 Görsel ve Yazılı İlgililerde Düzenli Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri	58
Tablo 10 GMİE ve YMIÉ'nin Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları, GMİE için x 'lar ve ss 'lar	59
Tablo 11 Kutup Açılımları ve Yarıçaplar için Nokta Tahmini ve Güven Aralıkları	61
Tablo 12 GMİE Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları	63

Şekiller Dizini

Şekil 1. Holland'ın Kişilik Modeli	18
Şekil 2. İş Dünyası Haritası	20
Şekil 3: Görsel Mesleki İlgi Envanteri Örnek Madde	46
Şekil 4: Mesleki İlgi Envanteri Örnek Madde	52
Şekil 5: Kişilik Tiplerinin Temel Bileşenler Analizine Göre Dağılımı	59
Şekil 6: Kişilik Tiplerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Analizine Göre Dağılımı	60
Şekil 7: GMİE Boyutlar Arası Döngüsel Analiz	60
Şekil 8: GMİE Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	62

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

ABKÖ: Akademik Benlik Kavramı Ölçeği

ACT: American College Testing

GMİE: Görsel Mesleki İlgı Envanteri

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

ONET: Occupational Information Network

UNIACT: The Unisex Edition of the ACT Interest Inventory

YMİE: Yazılı Mesleki İlgı Envanteri

Bölüm 1

Giriş

Giriş bölümünde araştırma probleminin ne olduğuna ilişkin problem durumuna, araştırmanın niçin yapıldığı ile ilgili amaç ve önemine, araştırma problemi ve alt problemlere, araştırmaya yönelik yapılan varsayımlara, araştırma sürecinde ortaya çıkan sınırlılıklara ve araştırma konusu ile ilgili temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Meslek, hayatımızın en belirgin etiketidir. İnsanların mesleğe hazırlık, aktif mesleki yaşam ve emeklilikte dâhil hayatlarının büyük kısmında mesleki unvanlar etkili olmaktadır. Meslek insanların bakış açısını, yaşam biçimini ve alışkanlıklarını etkilediği için bireyin kişiliğinin ve toplumsal statüsünün bir parçası haline gelir. Bireyin kendi özellikleri ile uyumlu bir meslek sahibi olması kendini gerçekleştirme sürecinde önemli bir etkidir (Yeşilyaprak, 2005). Mesleğin insan hayatındaki bu önemli etkilerinin yanı sıra günümüzde meslek çeşitlerinin artarak yeni mesleklerin ortaya çıkması, sosyo-ekonomik ve teknolojik gelişmelerden dolayı meslek profillerinin değişmesi ve işsizlik oranlarının yükselmesi ile meslek seçim kararı vermek bireyler açısından karmaşık ve zor bir süreç haline gelmiştir.

Bireyin meslek seçiminde ilgi, yetenek, değer, akademik başarı, benlik saygısı, cinsiyet ve sosyokültürel özellikler gibi çeşitli faktörler etkili olmaktadır (Brown, 2003; Holland, 1997; Zunker, 2006). Mesleki rehberlik kuramları incelendiğinde, mesleki kimlik gelişiminde ergenlik döneminin önemli rol oynadığı görülmektedir. Meslek seçimine yönelik araştırmalar yapan Ginzberg ve arkadaşları geliştirdikleri mesleki karar kuramıyla meslek seçimini gelişimsel açıdan ele almışlardır. Ginzberg'e göre meslek seçimi çocukluktan yetişkinliğe kadar çeşitli mesleki kararların alındığı ve büyük ölçüde geri dönülemez bir süreçtir (Ginzberg vd., 1951). Kurama göre 11-17 yaş aralığında deneme döneminde yer alan bireyler sırası ile ilgi, yetenek ve değerlerini tanıyarak gelişim görevlerini yerine getirir. Super ise meslek seçimini gelişim süreci içinde benlik algısının bir yansıması olarak ifade eder. Bireyler büyüme döneminde 11-14 yaş aralığında ilgi ve yeteneklerini tanımakta ve bunlara uygun etkinliklerde bulunmaktadır. Keşfetme dönemi

içerisinde ise 15-18 yaş aralığında bireyler ilgi ve yeteneklerine uygun meslekleri bilgi edinme veya deneme yoluyla test etmektedir (Kuzgun, 1988).

Bireylerin ilgi, yetenek ve değerleri doğrultusunda aldıkları eğitim mesleki seçim sürecinde önemli rol oynamaktadır. Eğitim, insan kaynağını yetiştirme ve bireylerin meslek sahibi olma sürecindeki rolü itibariyle toplumun gelişmesine ve kalkınmasına katkı sağlayan temel faktörlerden birisidir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO, 2012) tarafından geliştirilen Uluslararası Eğitim Standardı Sınıflamasına (ISCED) göre eğitim, toplumların birikimli şekilde sahip oldukları bilgileri, anlayışları, tutumları, değerleri, yetenekleri ve davranışları nesillere aktarma sürecidir. Günümüzde ise eğitim bireye yönelik nitelikler taşımakta ve yeni özellikler kazanmaktadır. Çağdaş eğitim anlayışı ile birlikte öğrencinin bütün olarak gelişiminin desteklenmesi amacıyla bireyin ihtiyaçlarına yönelik, bireysel farklılıkları dikkate alan ve öğrenci kişilik hizmetlerini içeren bir yaklaşım benimsenmiştir.

Türkiye’de çağdaş eğitim anlayışı kapsamında eğitim sisteminde birçok reform yapılmıştır. Eğitimde yapılan reformlar incelendiğinde bir istikrar ve süreklilik görülmemektedir. Milli Eğitimde son 15 yılda 6 bakanın değişmesi ve her bakan döneminde eğitim sisteminde yapılan değişiklikler bütüncül olarak ele alınmadığı için ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Aynı zaman aralığında ortaöğretime geçiş sisteminin 5 kez (LGS, OKS, SBS, TEOG, LGS) değişmesi eğitim sisteminin tartışılmasına sebep olmaktadır. Türk Eğitim Sisteminde üst öğrenime geçişte sınav odaklı yaklaşımdan kaynaklı güçlükler görülmektedir. Ortaokul kademesinden liselere geçişte bugüne kadar çeşitli sistemler denenmiş fakat sadece öğrencilerin sınav başarıları ön planda tutularak diğer özelliklere (ilgi, yetenek vb.) gereken önem verilmemiştir.

Ortaokul kademesi öğrencilerin eğitsel ve mesleki gelişimleri açısından önemli bir konuma sahiptir. Amerikan Okul Danışmanları Derneği tarafından ortaokul öğrencilerine yönelik olarak akademik benliği geliştirme, öğrenme becerileri kazanma, hedeflere ulaşmak için planlama yapma, kişisel özellikleri fark etme ve meslekler hakkında bilgi edinme gibi çeşitli yeterlilikler tanımlanmıştır (American School Counselor Association, 2004). Başka bir tanımlamada ortaokuldaki öğrencilerin karar verme becerileri, öz farkındalık, potansiyel kariyer yolları ve meslekler hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalıştıkları belirtilmiştir (Zunker,

2006). Gottfredson (2002) ise öğrencilerin ortaokul kademesinde başlayan ergenlik dönemi ile birlikte, kişiliklerini geliştirme ve şekillendirme sürecinde ebeveyn, akran ve kişisel isteklere göre ilgi alanlarını ve kariyer planlamasını belirlemeye çalıştıklarını ifade etmiştir.

Türkiye’de 2018 yılında ortaokullardan 1 milyon 192 bin 799 öğrenci mezun olmuştur ve 971 bin 657 öğrenci Liselere Geçiş Sınavına girmiştir (MEB, 2018a). Bu sayılardaki öğrenci potansiyelinin kendilerine en uygun liselere yönlendirilmesinde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri önem arz etmektedir. Bu hizmetlerin gerçekleştirilmesinde çeşitli ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yurt içi ve yurt dışında araştırmacılar tarafından çeşitli ölçme araçları geliştirilmektedir. Yurt dışında geliştirilen envanterlerin telif hakkı veya uyarlama çalışmalarındaki çeşitli problemlerden dolayı ve yurt içinde de henüz yeterli sayıda envanter geliştirilemediği için ülkemizde üst öğrenime yönlendirmede sınırlı sayıda ölçme aracı kullanılmaktadır.

Bireylerin kariyer isteklerinin belirlenmesinde ilgiler etkili tahmin ediciler olarak sıklıkla kullanılmaktadır (Gasser, Larson ve Borgen, 2004). Yapılan çeşitli araştırmalarda ilgilerin bazı değişkenler ile ilişkili olduğu görülmüştür. Örneğin ilgilerin gelecekteki mesleki başarı ve doyumu yordama düzeylerini ölçmeye yönelik yapılan bir araştırmada ilgi ve başarı değişkenleri arasında .40 ile .72 aralığında bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Lam vd., 1993). Bireylerin ilgi alanları ile mesleki hedefleri arasındaki uyum ne kadar yüksekse, bireyler kariyer yaşamında gerekli olan azim, olumlu tutum ve konsantrasyon için daha fazla motive olur (Harrington ve Long, 2013). Kişilik, başarı ve motivasyon gibi değişkenler ile arasında pozitif ilişki bulunan ilgi kavramına yönelik özellikle son yıllarda önemli çalışmalar yapılmaktadır.

Çeşitli kurumlarda meslek danışmanı olarak çalışan Amerikalı psikolog John Holland, ilgi alanları ve meslek seçimleri üzerine yaptığı uzun yıllar süren çalışmalar sonucunda mesleki kişilik kuramını geliştirmiştir. Meslek seçimi hakkında diğer araştırmacılar danışanlara genel ilkeler sunmuş fakat Holland danışanın kişilik tipine uygun meslekleri belirleyerek danışma sürecini özelleştirmeyi ve pratik hale getirmeyi sağlamıştır. Kuram insanlarda altı kişilik tipinden biri veya birkaçının baskın olarak görüldüğü ve bireylerin kendi kişilik tiplerine uygun meslekler seçmesi gerektiğini vurgular (Holland, 1997). Holland, insanların kişilik tiplerini

belirleyebilmek için kullanışlı ölçme araçları geliştirmiştir (Brown, 2002). Sonraki yıllarda geliştirilen mesleki ilgi envanterlerinin birçoğunda Holland'ın mesleki seçim kuramı temel alınmıştır. Geliştirilen bu ilgi envanterleri eğitim alanında sıklıkla kullanılmaktadır.

Mesleki rehberlik alanında ölçme araçları içerisinde ilgi envanterleri çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. İlgi envanterleri kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik hizmetleri kapsamında okullarda bireysel ilgi alanlarını belirlemek ve bireyleri üst öğrenime yönlendirmede kariyer planlamasına yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir. Bireysel görüşmeler ve öğrencinin akademik performansı ile birlikte ilgi envanterlerinin kullanılması öğrencilerin potansiyel kariyerlerinin bütüncül olarak değerlendirilmesine olanak sağlar.

İlgi alanlarının belirlenmesi amacıyla yurt içi ve yurt dışında birçok ilgi envanteri geliştirilmiştir. Yurtdışında geliştirilen Kuder İlgi Envanteri (Kuder, 1934), Mesleki Tercih Envanteri (Holland, 1985) ve Kişisel Küre Envanteri (Tracey, 2002) yaygın olarak kullanılmaktadır. Yurt içinde ise ilgi envanteri geliştirme çabaları Hasan Tan'ın (1972) Gazete Haberleri Testi ile başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Kuzgun tarafından Kendini Değerlendirme Envanteri (1988) ve Akademik Benlik Kavramı Ölçeği (1996) geliştirilmiştir. Son yıllarda ise Küresel İlgi Envanteri (Özütürk, 2005), Mesleki Alan İlgi Envanteri (Deniz, 2009), Mesleki İlgi Envanteri (Yılmaz, 2011) ve Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri (Atli ve Keldal, 2017) geliştirilmiştir.

Türkiye'de ortaokul kademesindeki mesleki rehberlik çalışmaları kapsamında öğrencilerin ilgilerini belirmeye yönelik çoğunlukla Kuzgun (1996) tarafından geliştirilen Akademik Benlik Kavramı Ölçeği (ABKÖ) kullanılmaktadır. Envanter ilgi ve yeteneklere ilişkin bir sonuç vermektedir. 1996 yılında geliştirilen ve kullanılmaya devam edilen bu ölçme aracındaki maddeler günümüzdeki öğrenci davranışları ve yaşantıları ile tam olarak uyum sağlamamaktadır. ABKÖ'nün çeşitli değişkenler ile ilişkileri incelendiğinde genellikle pozitif ve güçlü bir ilişkiye rastlanmamıştır (Kenç ve Oktay, 2002; Başokcu ve Doğan, 2005; Dirlik ve Koç, 2017). Ayrıca envanter sonucunda okul ve alan seçimine yönelik bir değerlendirme yapılmadığı için sonuçların yorumlanması test uzmanının görüş ve tecrübelerine bırakılmaktadır.

Okullarda uygulanan envanterlerden bir diğeri Holland tarafından geliştirilen Mesleki Tercih Envanteri'nin Türkçe formunun uyarlama çalışması yapılmamıştır. Bu durum kapsam geçerliliğinin ve kişilik profillerinin yorumlanmasını sorgulanır hale getirmektedir. Ortaokul öğrencilerine yönelik mesleki rehberlik alanında güncel olmayan ve uyarlama sorunu bulunan sınırlı sayıda envanter bulunmaktadır. Sonuç olarak okullarda uygulanabilecek Türk kültürü ve günümüz koşullarına uygun mevcut mesleki ilgi envanterlerinin yeterli olmadığı ve yeni envanter geliştirme çalışmalarına gereksinim olduğu görülmektedir.

Mevcut ilgi envanterleri incelendiğinde genellikle sözel maddelerden oluştuğu görülmektedir. İlgi envanterlerinin sözel olması, okuma-yazma bilmeyen, okumakta zorluk çeken veya okuduklarını yanlış yorumlayan kişiler için bir engel oluşturmaktadır. Örneğin Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci öğrencilerden Türkçe bilmeyenlere sözel envanterler doğrudan uygulanamamaktadır. Ayrıca engelli öğrencilerin istihdam edilmesinde dile dayanmayan envanterlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bir başka engel, ölçme araçlarında yer alan bazı maddelerin yanıltıcıların deneyimleme fırsatı olmadığı yaşantıları içermesidir. Örneğin bazı envanterlerde uzay aracına binmek, şirket yönetmek, borsayı takip etmek şeklinde maddelere yer verilmektedir. Ayrıca çok fazla maddeye sahip sözel envanterler katılımcıların dikkatinin dağılmasına ve bunun sonucunda envanterin etkililiğinin azalmasına sebep olabilmektedir. Bu yüzden daha fazla popülasyona ulaşmak ve daha doğru sonuçlar elde edebilmek amacıyla sözel envanterler dışında çeşitli envanterlere de ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerine yönelik mesleki rehberlik alanında ilgilerini tanımalarına yardımcı olmak amacıyla bir görsel mesleki ilgi envanteri geliştirilmiştir. Görsel Mesleki İlgi Envanteri ile mesleki ilgileri hakkında belirsizlik yaşayan öğrencilerin mesleki kimlik gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kendine yardım formatlı geliştirilen bu ilgi envanteri ile uygulama sonucunda öğrencilerin mesleki ilgilerine uygun kişilik tipleri ve bu tiplerin açıklamaları yer almaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bireyler ilgileri, yetenekleri, değer sistemleri ve kişilik özellikleri bakımından birbirinden farklılık gösterir. Eğitim programları bu bireysel farklılıklar göz önüne

alınarak hazırlanmalıdır. Öğrencilerin bireysel farklılıklarının belirlenerek kendilerine en uygun eğitimi almaları birey ve toplum yararı bakımından oldukça önem taşır. Türkiye’de etkili ve bütüncül bir mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı çalışmaları yapılamadığı için eğitim kurumu tercihi çoğunlukla sınav puanları, zorunluluklar ve tesadüfler sonucu gerçekleşmektedir (Akkök, 2006). Eğitim kurumları tercihinin sağlıklı yapılamaması durumunda ise okul terki, okul değişikliği, düşük akademik başarı ve motivasyon eksikliği gibi çeşitli olumsuzlukların gözlenmesi beklenebilir.

Türkiye’deki eğitim sistemi büyük oranda ortaöğretim kademesi ile farklılaşmaya başlar. Lise öğrencileri çoğunlukla okudukları lise türü ve alanlarına uygun şekilde üniversite ve meslek hayatına hazırlanmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin sağlıklı mesleki kimlik gelişimleri için kişilik özelliklerine uygun liseleri tercih etmeleri gerekmektedir. İlköğretim kademesinden mezun olan öğrenciler farklı türdeki ortaöğretim kurumları arasından tercih yapmaktadır. Üst öğrenime yönlendirmede çeşitli unsurları dikkate alarak bütüncül değerlendirmeler yapılması öğrencilerin sağlıklı tercihlerde bulunmasına imkân sağlar. Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların belirlenmesi ve öğrencilerin kendi potansiyellerini keşfetmesi için çeşitli bireysel özelliklerin belirlenmesi gerekir. Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirleme sürecinde ilgiler sıklıkla başvurulmaktadır. Bir bireyin ilgi alanları sözel olarak ifade etme, gözlem yapma, başarılı olduğu alanları saptama ve ilgi envanterleri uygulama gibi çeşitli şekillerde belirlenmektedir (Özoğlu, 1977). Öğrencilerin ilgilerinin belirlenmesinde bu yöntemler içerisinden ilgi envanterlerine sıklıkla başvurulmaktadır.

Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgilerini belirleyebilmek amacıyla okullarda kullanılan güncel envanterler oldukça sınırlıdır. Okullarda genellikle Akademik Benlik Kavramı Ölçeği ve Mesleki Tercih Envanteri kullanılmaktadır. Uygulamadaki envanterlerin günümüzdeki öğrenci yaşantılarına cevap vermemesi ve sözel envanterlerin mülteci ve engelli öğrencilerin üst eğitime yönlendirilmesi ve istihdam edilmesinde kullanım sınırlılıkları taşıması sebebiyle güncel ve dile dayanmayan ilgi envanterlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2023 Eğitim Vizyonu (MEB, 2018b) belgesinde yer alan Türk kültürüne uygun eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında kullanılabilecek yeni envanterlerin geliştirmesi hedefine uygun bir çalışma yapılmıştır.

Bu araştırmanın amacı, Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temel alınarak, ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarını tanımalarına yardımcı olmaya yönelik bir görsel ilgi envanteri geliştirmektir. Envanterin, mesleki rehberlik çalışmalarında uygulanması sonucunda ilgileri hakkında belirsizlik yaşayan ve ilgilerine uygun tercihler yapmak isteyen ortaokul öğrencilerine katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Ayrıca mevcut ilgi envanterleri, yazılı olmasından dolayı Türkçeye hâkim olmayan öğrencilere uygulanamamaktadır. Görsel İlgi Envanterinin, kullarındaki bu sınırlılığı azaltarak tüm öğrenciler için erişebilir olması hedeflenmiştir.

Bu araştırmanın;

1-) Öğrencilere yönelik olarak mesleki ilgilerinin belirlenmesinde kullanılabilir bir ilgi envanterinin geliştirilmesi ile öğrencilerin mesleki ilgileri hakkında bilgi sahibi olmaları,

2-) Öğretmenlere yönelik olarak testin sadece uzman kişilerce değil, herkes tarafından kolaylıkla uygulanabilir olmasından dolayı uygulamada pratiklik sağlanması,

3-) Okul psikolojik danışmanlarına kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik çalışmalarında kullanabilecekleri güncel ve kullanışlı bir ölçme aracı sunulması,

4-) Araştırmacılara yönelik olarak Holland'ın Kişilik Kuramına ilişkin güncel gelişmeleri kapsayan bir çalışma olması bakımından katkı sağlanması beklenmektedir.

Araştırma Problemi

Bu çalışmada, ortaokul öğrencileri üzerinde Holland'ın kişilik tiplerini ölçmeye yönelik, bireyin kendi içinde puanlanmasına dayalı (ipsatif) görsel bir ilgi envanterinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca envanterden elde edilen ölçümler üzerinde geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılacaktır.

Alt problemler.

1. Görsel Mesleki İlgi Envanteri (GMİE) ve Yazılı Mesleki İlgi Envanterinin (YMİE) maddeleri, Holland'ın Kişilik Tiplerinin geçerli ve güvenilir göstergeleri midir?

2. GMİE'nin boyutlarına ilişkin temel bileşenler analiz sonuçları Holland'ın Kişilik Tipleri arasındaki ilişkileri ne derece yansıtmaktadır?

3. GMİE'nin boyutlarına ilişkin döngüsel ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Holland'ın Kişilik Tipleri arasındaki ilişkileri ne derece yansıtmaktadır?

4-) GMİE puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Sayıtlar

1-) Holland'ın altı mesleki kişilik tipi, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları açıklamak için yeterlidir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1-) Ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır.

2-) Öğrenciler hakkındaki bilgiler envanterlere verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

3-) İlgiler ölçülen zamanla sınırlı olduğu için geçici olabilmektedir.

Tanımlar

İlgi. Bireyin yaşamındaki etkinliklerinde ve tercihlerinde kişiliğini ortaya koyma biçimidir (Holland,1997). Holland'a göre ilgiler, kişiliğin bir yansıması olduğu için ilgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir. Bu çalışmada ilgiler Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temelinde ele alınmıştır.

Kişilik. Bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten kalıcı duygu, düşünce ve davranış kalıplarıdır (Greenberg, 1999).

Eğitim. Bireyin yaşantılarında kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1972). Bu çalışmanın kapsamı doğrultusunda eğitim kavramı açıklanırken ilköğretimden ortaöğretime geçiş sistemi ve ortaöğretim kademesine yer verilmiştir.

Meslek seçimi. Bireyin bilgi, motivasyon, kişilik ve yeteneğine göre mesleki tercihte bulunmasıdır (Holland, 1997).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı'nın gelişimine, araştırmanın kuramsal temelini oluşturan Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı'na, ortaöğretim seçiminde etkili olan faktörlere, mesleki eğitime, ilgi envanterlerine ve literatürde yer alan ilgi alanlarına yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı

Kariyer psikolojik danışmanlığı alanındaki ilk kuramı geliştiren Frank Parsons, 1900'lü yılların başında yaptığı önemli çalışmalar sonucunda mesleki rehberlik alanında öncü kabul edilmektedir. Parsons, ABD'ye gelen göçmenlerin meslek seçimine yardımcı olmak amacıyla Boston'da Meslekler Bürosu açmıştır. Ayrıca okullarda mesleki rehberlik çalışmalarının başlamasını sağlamıştır. Parsons kuramında meslek seçimine yönelik üç aşamalı bir model önermiştir. Bu kurama göre bireyler öncelikle kişisel özelliklerini tanımalı, ardından meslekler hakkında bilgi edinmeli ve son aşamada kişisel özelliklerine uygun meslekler arasından seçim yapmalıdır (Savickas ve Baker, 2005).

Parsons ile birlikte kariyer danışmanlığı uzmanlarının bireylerin meslek seçimine yardımcı olmak için teoriye dayalı ve kanıt temelli danışma uygulamalarını benimsedikleri görülmektedir. Ginzberg'in (1984) kuramında meslek seçimi, bireyin özelliklerinin, kariyer hedefleri ve iş dünyasının gerçekleri ile arasında en iyi uyumu bulmaya çalıştığı gelişimsel bir süreç olarak ifade edilir. Super'a (1974) göre meslek seçimi, bireyin çevresi ile etkileşimi sonucu oluşan benlik tasarımının gelişimsel süreç içerisinde mesleğe yansıtılmasıdır.

Çeşitli kurumlarda kariyer psikolojik danışmanı olarak çalışan John Holland ise geliştirdiği kuram ve envanterler ile kariyer danışmanlığı alanına yönelik ciddi katkılar sunmuştur. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı elektronik veri tabanları incelendiğinde, mesleki rehberlik alanında en fazla atıf alan kuram niteliğindedir. Ayrıca bu kuram, mesleki rehberlik alanında geliştirilen birçok envanterin kuramsal temelini oluşturmaktadır (Nauta, 2010).

Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı, bireyin kendisini daha iyi tanımasına ve bireye uygun eğitsel ve mesleki tercihlerin belirlenmesine yardımcı olmak için yürütülen hizmetlerdir. Kariyer danışmanları mesleki ilgileri, yetenekleri ve iş değerlerini dikkate alarak kişilerin uygun mesleki tercih yapmasında mesleki kimlik gelişimine katkı sağlar (Vondracek, Ford ve Porfeli, 2015). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı alanında zekâ, kişilik, ilgi, yetenek ve mesleki değer kavramlarının tanımlanması ve ölçülmesine yönelik çeşitli araştırmalar yapılmaktadır.

Kariyer seçimine hazırlık, bir kişinin kariyer karar verme sürecine katılmaya ve kariyer karar verme sürecine başarılı bir şekilde hâkim olmaya hazır olması olarak tanımlanabilir (Super, 1990). Kariyer seçimine hazırlık kavramı literatürde kariyer olgunluğu kavramı ile eş değer olarak kullanılmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda yapılan araştırmalar yüksek oranda kariyer seçimine hazır olmanın, başarılı kariyer kararları için önemli olduğunu göstermiştir. Kariyer seçimine hazırlığı yüksek olan gençlerin iş hayatına veya üst eğitime geçişte daha başarılı olduğu (Patton, Creed ve Muller, 2002), kariyer karar verme sürecindeki stresten daha az etkilendiği (Seifert, 1983) ve daha yüksek bir sosyal uyum düzeyine sahip oldukları görülmüştür (Savickas, Briddick ve Watkins, 2002).

Danışanlarda görülen kariyer kararsızlığı, iş hayatına hazırlık veya giriş aşamasında bir belirsizlik oluşturduğu için bireyin hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Kişi ve meslekler hakkındaki bilgilere erişim ve ilgilerin netleşmesi ile birlikte bireylerdeki kariyer kararsızlığının çözülmesi beklenmektedir (Creed, Patton ve Prideaux, 2006). Bu nedenle araştırmacılar bireyler için uzmanlık tercihi ve ilgi alanlarına yönelik yeni envanterler geliştirmeye çabalar. Böylece bireylerde görülen kariyer kararsızlığını ortadan kaldırmak amaçlanır. Psikometrik olarak geçerli ve güvenilir ilgi envanterleri birey ve kurumlar için zaman, para ve emekten tasarruf sağlar.

Kariyer danışmanlığı uygulamalarında danışma süreci çoğunlukla zaman kısıtlamaları ile sınırlandırılmıştır. Uygulama sürecinde danışmanlar ilgilerin yanı sıra kişilik, değerler ve bilişsel yetenek gibi çeşitli yapıları değerlendirmek ve tartışmak isterler. Bu kapsamda kariyer danışmanları bu yapılara yönelik basit ve kısa açıklamalar veren işlevsel ölçme araçlarına ihtiyaç duyarlar. Özellikle

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temelli geliştirilen ölçme araçları bu amaç için kullanılabilir tanımlar sağlamaktadır.

Türk Eğitim Sistemi içerisinde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı uygulamaları son yıllarda önem kazanmıştır. Okul psikolojik danışmanları tarafından mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı alanında geliştirilen testlerin uygulanması, bireysel veya grupla kariyer psikolojik danışmanlığı ve tercih danışmanlığı ile okullarda öğrencilere kariyer danışmanlığı hizmetleri verilmektedir. Ayrıca sınıf rehber öğretmenleri de 8. ve 12. sınıflardaki rehberlik derslerinde öğrencilere yönelik mesleki rehberlik çalışmaları gerçekleştirmektedir. Bu hizmetlerin öğrenciler için erken yaşlarda başlaması, sistematik bir şekilde gerçekleşmesi ve bütüncül olarak değerlendirilmesi mesleki kimlik gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Ortaokul öğrencileri için kariyer kararı verme görevi yeni karşılaştıkları bir konudur. Kişisel ilgilerine göre kariyer seçeneklerini değerlendirmeye başlarlar. İlgiler, o yaşlarda kişisel ve mesleki kimlik gelişimi için odak noktası haline gelir (Skorikov ve Vondracek, 1998). Bu süreçte eğitsel ve mesleki rehberlik hizmetleri öğrencilerin kimlik gelişimi açısından önemlidir. Okullarda aile ile işbirliği halinde çalışarak öğrencinin kendisini tanıması ve sağlıklı tercihler yapmasında psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenleri tarafından uygulanabilecek kapsamlı bir mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerine ihtiyaç vardır.

Holland Mesleki Kişilik Kuramı

Bu araştırmada kariyer danışmanlığı kuramları içerisinde Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı tercih edilmiştir. Bu kuramın tercih edilmesinde kariyer değerlendirme araçlarında kullanılan en yaygın model olması (Gottfredson ve Holland, 1996; Nauta, 2010), kariyer danışmanlığı alanında en fazla araştırma yapılmış kuram olması (Harrington ve Feller, 2004) ve kuramın yapılan araştırmalar ile desteklenerek dört kez revize edilmesi (Gottfredson, 1999) etkili olmuştur. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı, ampirik olarak değerlendirilebilme imkanı, kullanım kolaylığı ve sonuçların anlaşılabilir olması dolayısıyla kariyer danışmanlığı alanında en çok kullanılan kuramlardan birisidir. Kuram ayrıca ayrıntılı yapısı ve kişilik özellikleri ile mesleki çevreleri ilişkilendirerek işlevsel bir yapıda olmasından dolayı popüler bir kuram haline gelmiştir (Rayman ve Atanasoff, 1999).

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramında mesleki seçim açısından bireylerin kişisel özellikleri ile çevrelerinin etkileşimi üzerinde durulmuştur (Özyürek, 2013). Bu kuramda, bireylerin kişilik tipleri ve bu tiplerin çevre ile ilişkisi anlaşılır ve sistemli bir şekilde ele alınır. Mesleki Kişilik Kuramına göre, bireyin mesleki kişilik tipleri doğumdan itibaren yetenekler, ilgiler, etkinlikler ve eğilimlerin çevre ile etkileşiminden elde edilen deneyimler sonucunda gelişmektedir. Bu deneyimler bireylerin benliğini, değerlerini ve meslek tercihlerini etkilemektedir (Holland, 1997). Holland'a göre bu deneyimler sonucunda realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli olmak üzere bireylerde altı kişilik tipinden bir veya birkaçı baskın hale gelmektedir.

Holland, kişilik ve meslek seçimine yönelik kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Holland'a (1997) göre bireylerin kişilikleri meslek seçimini etkilemektedir. İnsanlar ilgi alanlarına yönelebilecek, yeteneklerini kullanabilecek, değerlerini ifade edebilecek, tutumlarını sergileyecek ve tatmin edici roller üstlenmelerini sağlayacak bir ortam ve meslek bulmaya çalışırlar. Mesleki Kişilik Kuramına göre kişilik ve çevresel tipler arasındaki uyumun derecesine göre iş tatmini, mesleki başarı, istikrar ve memnuniyet durumu gibi bazı bilgiler tahmin edilebilmektedir. Kişiliklerine uygun ortamlarda çalışmayı seçen bireylerin işlerinde başarılı olma olasılıkları daha yüksektir (Kantas ve Chantzi, 1991:11). Bireylerin kişilik özelliklerine uygun olmayan mesleklerde çalışmaları ise iş değişikliği, verimsiz çalışma, başarısız olma ve mesleki doyum sağlayamama gibi çeşitli olumsuzluklara yol açabilmektedir (Holland, 1996).

Kişilik tipi ve iş çevresi arasındaki uyumun derecesi, bireylerin ihtiyaçlarını ve çıkarlarını karşılamalarını sağlayacak fırsatlar veya zorluklar sunacağı anlamına gelir. Örneğin, araştırmacı bir kişi kimyagerlik gibi araştırmacı tipe uygun bir meslek seçerse, satış elemanı gibi girişimci tipe uygun bir meslek seçmesinden daha fazla iş tatmini sağlayacağı tahmin edilmektedir. İlgileri, yetenekleri ve değerleri birbirlerine benzer olan kişilerin işteki performans ve tatmin düzeylerinin daha yüksek olması beklenir. Uyum derecesi yüksek olan bireylerin aynı işte kalma, uyum derecesi düşük olanların ise işten ayrılma veya memnuniyetsiz olma olasılıkları daha yüksektir (Strahan, 2017).

Mesleki Kişilik Kuramı, dinamik ve işlevsel bir yapıdadır. Holland'ın kuramında yaptığı revizyonlar ve sonraki yıllarda bazı araştırmacıların kurama

eklemeler yapması kuramın sürekli gelişmesinde ve uzmanlar tarafından tercih edilmesinde etkili olmuştur. Holland, geliştirdiği Mesleki Tercih Envanteri ile kuramında yer alan kişilik tiplerini ölçmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Strong İlgi Envanteri, Kendini Araştırma Envanteri, UNIACT ve O*NET sitesinde yer alan ilgi envanterleri gibi kariyer danışmanlığında sıklıkla kullanılan birçok envanter Holland'ın kişilik kuramını temel alarak geliştirilmiştir. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temel alınarak geliştirilen envanterler, psikolojik danışman ve danışanlar için pratik ve kullanışlı olmasından dolayı tercih edilmektedir.

Holland'ın geliştirdiği Mesleki Kişilik Kuramı ilk olarak 1959 yılında "A Theory of Vocational Choice" adıyla yayımlanmıştır. Kuramın araştırmalar ve eleştiriler doğrultusunda revize edilmiş halleri 1966, 1973, 1985 ve 1997 yıllarında yayımlanmıştır. Bu araştırmada Holland'ın (1997) kişilik kuramı açıklamalarında 1997 yılında yayımlanan son kitabı temel alınmıştır.

Holland Mesleki Kişilik Kuramı'nın temeli dört ana varsayımdan oluşmaktadır.

1-) İnsanlar realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli olmak üzere altı kişilik tipinden bir veya birkaçına sahip olabilir. Bireylerin kişilik tipleri ölçülerek kişilik örüntüleri ortaya konulur. Örneğin kişiler arası ilişkileri yüksek, risk alabilen ve lider karakterli bir kişinin sosyal ve girişimci kişilik tiplerine sahip olduğu söylenebilir.

2-) Altı kişilik tipini karşılayan altı çeşit iş çevresi (realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli) vardır. Örneğin mimarlık mesleğinin özellikleri ve faaliyetleri düşünüldüğünde yaratıcı ve araştırmacı kişilik tipleri ile en yüksek, realist kişilik tipiyle orta düzey, düzenli, girişimci ve sosyal kişilik tipleri ile de düşük düzey ilişki olarak derecelendirilebilir.

3-) İnsanlar kendilerini ifade edebilecekleri, yeteneklerini sergileyebilecekleri ve karşılaştıkları problemleri çözebilecekleri iş çevrelerini tercih ederler. Örneğin araştırmacı kişiliğe sahip biri bilimsel çalışmalar yapabileceği iş çevrelerini daha çok tercih eder.

4-) Bireyin kişilik profili ve iş çevresi bilirse mesleki ve sosyal davranışlarının muhtemel sonuçları öngörülebilir.

Mesleki Kişilik Kuramının geliştirilmesinde ise şu temel ilkeler belirlenmiştir:

1-) Meslek seçimi kişiliğin bir ifadesidir. İnsanlar kişilik özelliklerine uygun meslekleri tercih etme eğilimindedir. Bireyin kişiliği ile mesleği arasındaki uyum kişinin ilgi, yetenek ve değerlerini iş çevresinde yansıtmasını sağlar.

2-) İlgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir. İlgiler kişiliğin bir yansıması olduğu için ilgi envanterleri de kişilik envanterleri olarak kullanılabilir.

3-) Mesleki kalıp yargılar önemli sosyal ve psikolojik anlamlara sahiptirler. Kişilerin mesleklerine göre çeşitli çıkarımlar yapılabilir.

4-) Bir mesleğin mensupları benzer kişilik özellikleri ve geçmişe sahiptir. Kişinin bir mesleği tercihinde etkili olan kişilik özellikleri ve geçmiş yaşantıları o mesleği seçen diğer kişilere de cazip geldiği söylenebilir.

5-) Bir meslek grubundaki bireyler benzer özelliklere sahip oldukları için birçok durumda yine benzer tepkilerde bulunurlar.

6-) Meslekte karar kılma, mesleki başarı ve mesleki doyum bireyin kişiliği ile iş çevresi arasındaki uyuma bağlıdır.

Kuramda Yer Alan Kavramlar. Holland (1997) insanlar ve iş çevreleri arasındaki ilişkiyi uyum, ayrışma, kimlik ve tutarlılık kavramları ile açıklamaktadır.

Uyum. Kişilerin kendi kişilik tipine uygun çevrede bulunmasıdır. Bireyler kişilik özelliklerine uygun iş çevreleri tercih ettikleri zaman yeteneklerini etkin kullanma ve başarılı olma konusunda kendi potansiyellerini ortaya koyabilmektedir. Örneğin sosyal tipteki birinin sosyalliği gerektiren iş çevresinde bulunması kişilik-çevre arasındaki uyumu gösterir.

Ayrışma. İnsanların kişilik tiplerinin tanımlanma düzeyidir. Kişilik tiplerinin belirlenmesinde bazı kişilik tiplerinin diğer tiplere göre daha belirgin olduğu durumlarda ayrışma yüksektir. Ancak birkaç kişilik tipinin benzer seviyelerde olması ve belirgin bir tipin görülmediği durumlarda ise ayrışma düşüktür. Örneğin kişinin yapılan değerlendirmede sosyal, araştırmacı ve yaratıcı tiplerin benzer seviyelerde ortaya çıkması ve aralarında belirgin bir fark görülmemesi ayrışmanın düşük olduğunu gösterir.

Kimlik. Bireylerin hedefleri, ilgileri ve yeteneklerinin belirgin ve kararlı bir yapıya sahip olmasıdır. Mesleki çevrenin kimliği ise örgütün görev, sorumluluk ve

hedeflerinin açık ve kararlı bir yapı göstermesidir. Kimlik düzeyi yüksek bireyler hedeflerini, ilgilerini ve yeteneklerini açık bir şekilde tanımlayabilir (Özyürek, 2003).

Tutarlılık. Bireyin sahip olduğu kişilik tiplerinin birbirleri ile olan ilişkisinin düzeyini gösterir. Örneğin girişimci ve sosyal tipler, düzenli ve yaratıcı tiplere göre daha fazla tutarlılık gösterir. Tutarlılık düzeyi yüksek bireyler meslek seçiminde daha az zorlanmakta ve seçilen meslekte daha kalıcı olabilmektedir (Özyürek, 2003).

Altıgen model üzerinde yer alan kişilik tipleri arasındaki mesafe kişiler veya iş çevreleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları gösterir. Örneğin araştırmacı bir birey, realist ve yaratıcı bireyler ile birtakım benzer özellikleri paylaşmasına rağmen girişimci bireylerden farklı özellikler gösterir. Realist tipteki bireyler, düzenli ve araştırmacı tipteki bireyler ile benzerlik göstermesine karşın sosyal tipteki bireyler ile farklılaşmaktadır (Holland, 1997).

Kişilik Tipleri. Holland'ın mesleki seçim kuramı altı kişilik tipinden oluşur ve bu altı kişilik tipine uygun altı tane de mesleki çevre bulunmaktadır (Holland, 1997). Kuram bir kişi ya da bölümün bu altı tipten "en önemli" bir, iki ya da üç tanesine sahip olabileceğini ileri sürmekte, hem kişilere hem de mesleki çevrelere altı tipe ilişkin kodlar vermektedir. Daha sonra kuram, kişi ve meslek kodlarını istatistiksel olarak eşleştirerek bireyin kişilik özelliklerine en uygun iş alanlarını sıralayabilecek bir yol önermektedir.

Holland'a göre altı kişilik tipi bulunmaktadır;

1. Realist tip
2. Araştırmacı tip
3. Yaratıcı tip
4. Sosyal tip
5. Girişimci tip
6. Düzenli tip

Realist kişilik tipi. Realist kişilik tipine sahip insanlar nesnelere, araçlar, makineler ve hayvanlar ile belirgin ve sistematik şekilde çalışabilecekleri etkinlikleri tercih etmektedir (Holland, 1997). Bu bireyler yeteneklerini sergileyebilmek için fiziksel, mekanik ve teknik iş çevrelerinde çalışmaya yönelirler. Bu kişiler insanlar

veya fikirler ile çalışmak yerine el becerisi ve fiziksel aktivite gerektiren somut işlere ilgi duyarlar (McMurray, 2013). Karşılaştıkları sorunlara yönelik gerçekçi ve pratik çözümler üretirler.

Realist kişilik tipine ait özellikler: Eli çabuk, eli yatkın, becerikli, pratik, gerçekçi ve atletik.

Realist kişilik tipine uygun bazı mesleklere inşaat mühendisi, bilgisayar mühendisi, otomotiv teknisyeni, marangoz, veteriner, diş teknisyeni, çiftçi ve sporcu örnek verilebilir.

Araştırmacı kişilik tipi. Araştırmacı kişilik tipindeki insanlar fiziksel, biyolojik ve kültürel olayların sistematik bir şekilde araştırılmasını gerektiren faaliyetleri tercih etmektedir (Holland, 1997). Bu kişiler deney ve gözlem yapma, zihinsel etkinliklerde bulunma ve karmaşık problemleri çözme becerilerine sahiptir. Araştırmacı kişiler nesnelere yerine fikirler ile çalışmayı tercih ederler ve bu fikirleri desteklemek için bilgiye ulaşabilecekleri bilimsel çalışma alanlarına yönelirler. Bu bireyler ayrıca analitik ve bilimsel düşünme yöntemlerini kullanmaktan hoşlanırlar (McMurray, 2013).

Araştırmacı kişilik tipine ait özellikler: Meraklı, akılcı, analitik, mantıklı, keşfedici, eleştirel, gözlemci ve entelektüel.

Araştırmacı kişilik tipine uygun mesleklere biyolog, kimyager, tarihçi, akademisyen ve doktor örnek verilebilir.

Yaratıcı kişilik tipi. Yaratıcı kişilik tipine sahip insanlar fiziksel, sözel ve insan öğelerini özgür ortamlarda sanatsal ürünlere dönüştürecek sistematik olmayan faaliyetleri tercih etmektedir (Holland, 1997). Hayal gücünü kullanan yaratıcı tipteki insanlar yeni şeyler üretmek için çaba sarf ederler. Bu kişiler edebiyat, resim ve heykel gibi bir ürün ortaya koymaktan veya şarkı söylemek, dans etmek ve tiyatro oynamak gibi performanslarını sergileyebilecek etkinliklerde yer almaktan keyif alırlar (McMurray, 2013). Ayrıca yaratıcı bireyler rutin ve sistematik işleri sevmezler.

Yaratıcı kişilik tipine ait özellikler: Özgün, bağımsız, yenilikçi, hayalperest, sanatsal, duygusal, etkileyici, düzensiz, dürtüsel, iç gözlemsel ve sıra dışı.

Yaratıcı kişilik tipine uygun mesleklere mimar, tasarımcı, müzisyen, ressam, aktör ve yazar örnek verilebilir.

Sosyal kişilik tipi. Sosyal kişilik tipine sahip insanlar başkalarını bilgilendirme, eğitme, geliştirme ve iyileştirmeye yönelik çeşitli faaliyetlerden hoşlanmaktadır (Holland, 1997). Bu kişilerin sözel becerileri gelişmiş olduğu için insanlar ile iletişim kurarak işbirliği yapmaktan ve grup çalışmalarına katılmaktan keyif alırlar (McMurray, 2013). Sosyal kişiler ilişkisel, eğitsel ve iyileştirici alanlarda daha yaygın görülmektedir. Ayrıca sosyal insanlar toplumsal konulara duyarlılık gösterirler.

Sosyal kişilik tipine ait özellikler: Hoşgörülü, sevecen, işbirlikçi, yardımsever, sabırlı, cömert, sorumlu, empatik, duyarlı, arkadaş canlısı ve dışa dönük.

Sosyal kişilik tipine uygun mesleklere öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, psikolojik danışman ve halkla ilişkiler uzmanı örnek verilebilir.

Girişimci kişilik tipi. Girişimci kişilik tipine sahip insanlar hedeflerine ulaşabilmek ve ekonomik kazanç elde edebilmek için başkalarını etkilemeyi gerektiren faaliyetleri tercih etmektedir (Holland, 1997). Bu kişiler hırslı, baskın ve özgüvenli kişilerdir. Girişimci insanlar ikna etme ve liderlik becerileri gerektiren iş çevrelerinde daha yaygın görülmektedir (McMurray, 2013). Bu kişilik tipindeki insanların iş hayatında risk almayı sevdikleri görülmektedir. İnsanları bir ürün satın almaya veya bir fikre ikna etmeye çalışırlar.

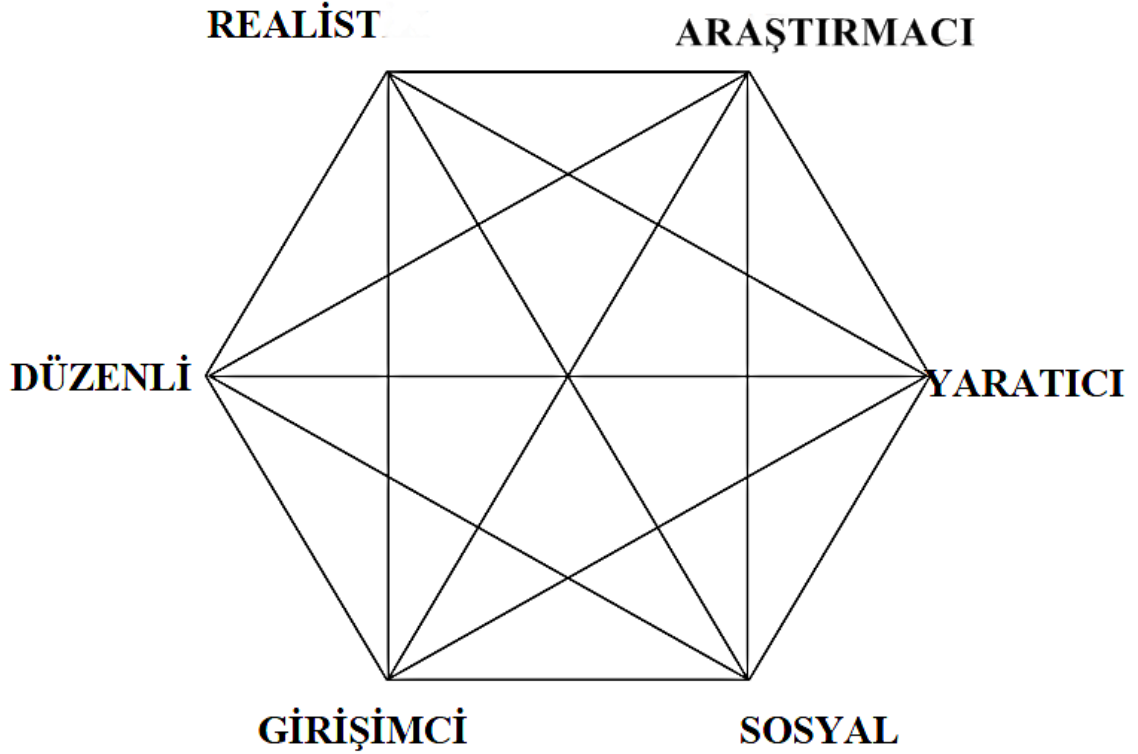
Girişimci kişilik tipine ait özellikler: Atılgan, lider, rekabetçi, otoriter, etkileyici, hırslı, risk alan ve kendine güvenen.

Girişimcilik kişilik tipine uygun mesleklere yönetici, pazarlamacı, avukat, menajer ve politikacı örnek verilebilir.

Düzenli kişilik tipi. Düzenli kişilik tipine sahip insanlar verilerle düzenli ve sistematik bir şekilde çalışmayı gerektiren faaliyetleri tercih ederler (Holland, 1997). Bu kişilik tipindeki insanlar sayısal hesaplamalar yapma, kayıt tutma, dosyalama, raporlama yapma ve bilgisayar kullanmayı gerektiren faaliyetlerde bulunurlar. Düzenli kişilik tipindeki insanlar planlı bir şekilde hareket etme ve önceden belirlenen işleyişi izlemeye yatkın oldukları için açık ve yapılandırılmış etkinliklerin yapıldığı iş çevrelerinde çalışmaktan hoşlanırlar (McMurray, 2013).

Düzenli kişilik tipine ait özellikler: Planlı, titiz, tedbirli, tutumlu, düzenli ve dikkatli.

Düzenli kişilik tipine uygun mesleklere bankacı, büro personeli, vergi uzmanı, kütüphane görevlisi, müfettiş ve istatistikçi örnek verilebilir.

Şekil 1. Holland'ın Kişilik Modeli (Holland, 1997)

Çevre Tipleri. Holland'a göre benzer ilgi, yetenek ve değerlere sahip olan insanlar kendi kişilik tiplerini yansıtan iş çevreleri oluşturur. Bu çevreler de bireyler gibi realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli tiplerden meydana gelir. Bir iş çevresinde yer alan insanların ortak özelliklerine bakarak çevre hakkında bilgi edinilebilir.

Kişilik Kodları. Holland'a göre bireylerin kişilik kodları kalıtım ve çevrenin etkileşiminin bir ürünüdür. Holland, insanların kişilik tiplerini belirleyebilmek için Mesleki Tercih Envanteri (Vocational Preference Inventory) ve Kendini Araştırma Envanteri'ni (Self-Directed Search) geliştirmiştir.

Bireylerin envanterden aldıkları puanlar çerçevesinde altı kişilik tipinden sahip olduğu kişilik tiplerinin İngilizce baş harfleri yazılarak bir, iki veya maksimum üç harfli kişilik tipleri kodu belirlenmektedir. Örneğin bireylerde veya mesleki çevrelerde baskın olan kişilik tipi sosyal (S), sosyal-girişimci (SE) veya sosyal-

girişimci-düzenli (SEC) olmak üzere altı kişilik tipinden maksimum üçünün baskın olabileceği değerlendirilir. Kişilik kodları SI, IR, ERA, RIC şeklinde gösterilmektedir.

Bireylerin kişilik kodlarına göre Holland Mesleki Kodlar Sözlüğü'nden uygun meslekler belirlenir (Gottfredson ve Holland, 1989). Örneğin SIA koduna uygun mesleklere psikolojik danışman, sosyal hizmet uzmanı, dil ve konuşma terapisti ve öğretmenlik örnek verilebilir. Bireyin kişilik tipleri yorumlanırken envanter sonuçlarının tutarlılık ve ayrışma düzeylerine de dikkat edilir.

Holland'ın Kişilik Kuramına Yapılan Yenilikler. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı sonraki yıllarda araştırmacılar tarafından geliştirilmeye devam etmiştir. Prediger modele veri-fikir ve insan-nesne boyutlarını, Hogan ise sosyallik-uyum boyutlarını eklemiştir (aktaran Yılmaz, 2011).

Veri. Sayısal hesaplamalar, belgeler ve kayıtlar ile ilgili sistematik görevleri içerir. Düzenli ve girişimci tipler veriler ile daha sık çalışmaktadır.

Fikir. Soyut kavramlar, kuramlar ve iç görüye yönelik zihinsel etkinlikleri içerir. Araştırmacı ve yaratıcı kişilik tipleri fikirler ile daha sık çalışmaktadır.

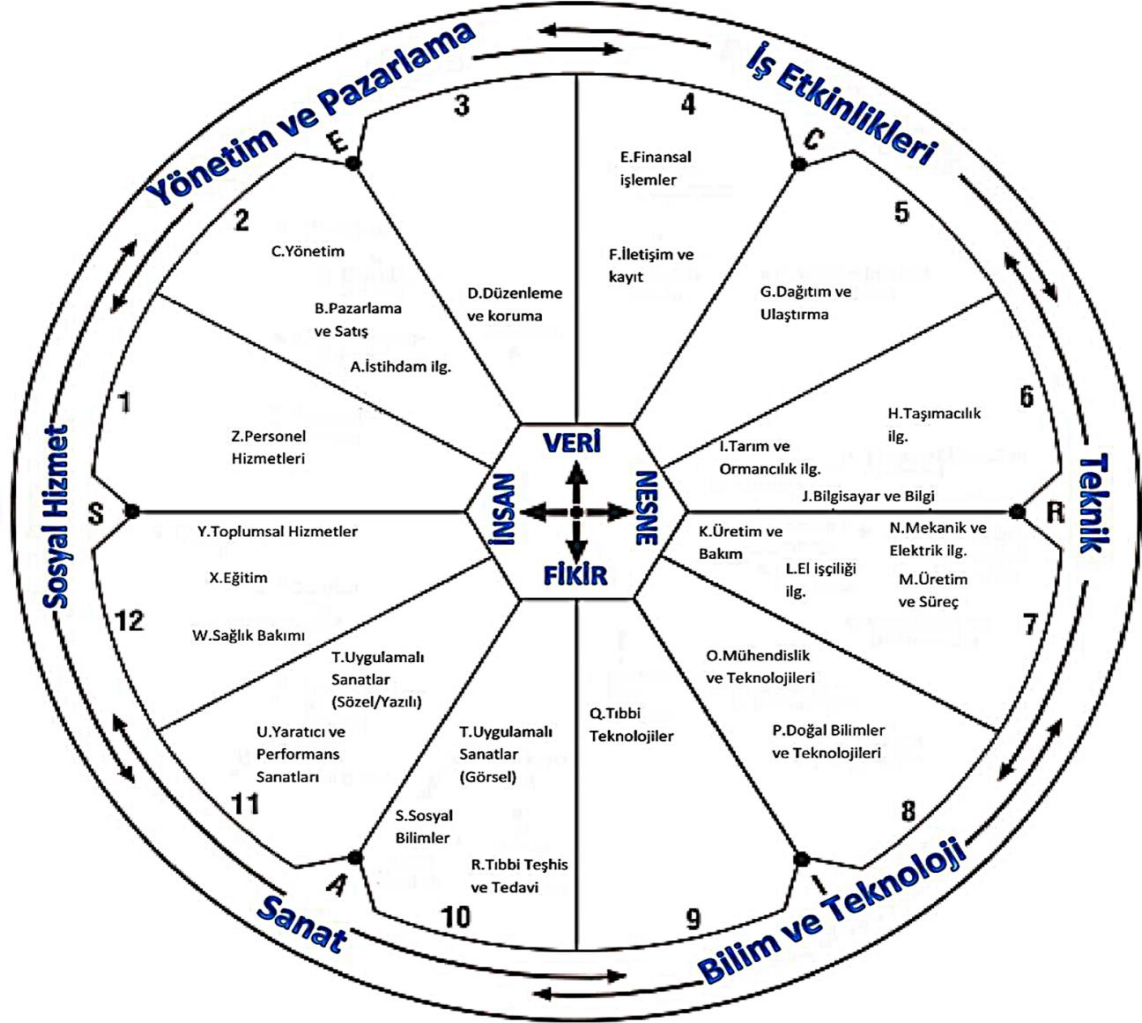
İnsan. İnsanlarla ilgili meslek gruplarında kişilerarası süreçlere yönelik etkinlikleri içerir. Sosyal kişilik tipleri insanlarla daha fazla çalışmaktadır.

Nesne. Makineler ve araç-gereçler kullanarak bakım, onarım ve üretim gerektiren faaliyetleri içerir. Realist kişilik tipe sahip insanlar nesnelere daha fazla çalışmaktadır.

Tracey ve Rounds (1996) ise Holland'ın Kişilik Kuramı'na saygınlık boyutunu eklemiştir. Saygınlık kavramı meslekteki statü, eğitim seviyesi, zorluk derecesi ve sorumluluk ile ilişkilidir. Tracey (2002) Holland'ın mesleki seçim kuramını temel alarak mesleki ilgileri ölçmek amacıyla geliştirdiği Kişisel Küre Envanteri'nde sekiz boyutlu küresel modeli kullanmıştır.

Bu alandaki son yeniliklerden birini American College Testing (ACT, 2009) tarafından geliştirilen İş Dünyası Haritası (Word of Work Map) oluşturmaktadır. İş Dünyası Haritası, Prediger'in açıklanan boyutlarına uygun olarak, Amerikan İş Bulma Kurumu'nun uzmanlarının görüşlerine, 1500'den fazla mesleğin yer aldığı Meslekler Sözlüğü ve 640 ayrı meslekte çalışan kişilere uygulanan Holland İlgili Envanteri sonuçlarına göre geliştirilmiştir. İş Dünyası Haritası özellikle kariyer keşif

aşamasında olan lise ve üniversite öğrencilerine yönelik kariyer danışmanlığı hizmetlerinin hızlı ve pratik bir şekilde yapılmasına katkı sağlamakta ve bireylerin binlerce meslek arasında kaybolmasını engellemektedir. Bu harita Şekil 2’teki gibi, meslekleri kişilik özelliklerine çok uygun, kısmen uygun ve hiç uygun olmayan şeklinde göstermektedir.

Şekil 2. İş Dünyası Haritası (ACT, 2009 Akt. Yılmaz, 2016)

Amerika Çalışma Bakanlığı, kariyer gelişimi ve kariyer kararı verme sürecinde bireyleri desteklemek için O*NET adında bir mesleki bilgi ağı oluşturmuştur. O*NET Online isimli sitede kullanıcılara yaklaşık bin mesleğe yönelik mesleki faaliyetler, işgücü özellikleri (ilgi, yetenek, değer vb.) ve mesleklere özgü çeşitli bilgiler (eğitim vb.) sunulmaktadır. Ayrıca O*NET sitesinde Holland Kişilik Kuramı temelli çeşitli envanterler bulunmaktadır. Bu sayede bireylerin kendi

özelliklerini ve mesleklerin özelliklerini tanımaları sağlanarak sağlıklı kariyer tercihleri yapmaları amaçlanmıştır.

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramının Değerlendirilmesi

Holland'ın kuramına yönelik yapılan araştırmalarda kuramın güçlü ve zayıf noktalarına değinilmiştir. Kuramda yer alan hipotezlerin açık ve test edilebilir olması kurama yönelik çok sayıda araştırma yapılmasını sağlamıştır (Hackett, Lent ve Greenhaus, 1991). Holland, geliştirdiği sınıflandırma sistemi ile kuramın eğitim ve kariyer danışmanlığı sürecinde uygulanabilir olmasını sağlamıştır (Zunker,1990). Holland geliştirdiği envanterler ile kuramının pratiğe dönüşmesini sağlayarak meslek danışmanlarının kullanımına sunmuştur (Osipow, 1973).

Kuramın bu olumlu yönlerinin yanı sıra araştırmacılar tarafından bazı eleştirilerde yapılmıştır. Bu eleştirilerden ilki, her bireyin kendine has özellikleri olduğundan insanları belirli tip kategorilerden birilerine sokmanın yanlış olabileceği düşüncesidir (Gibson ve Mitchell, 1990). Diğer bir eleştiri ise kuramın genellikle Amerikalılar üzerinde test edildiği ve diğer kültürlerde geçerliğinin yeteri kadar desteklenmediği sonucuna ulaşılmıştır (Tracey ve Gupta, 2008).

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramına Yönelik Yapılan Araştırmalar

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramında yer alan tipler arasındaki ilişkiye yönelik yapılan bir araştırma sonucunda girişimci ve düzenli, girişimci ve sosyal, yaratıcı ve sosyal kişilik tipleri arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (Miller, 2002). Bu araştırma sonucu Holland'ın altıngen modelinde yer alan tipler arasındaki tutarlılık varsayımını desteklemiştir.

Mesleki kişilik tiplerinin fakülteler arasındaki ilişkisi incelendiğinde sosyal ve araştırmacı kişilik tipinde sağlık bilimleri fakültesi, girişimci kişilik tipinde iktisadi ve idari bilimler fakültesi, realist kişilik tipinde ise mühendislik fakültesi öğrencileri ilk sırada yer almıştır (Atli ve Kaya, 2017).

Mesleki İlgil ve Cinsiyet İlişkisi. Cinsiyet farklılıklarının mesleki ilgiler üzerindeki ilişkisinin incelendiği çeşitli araştırmalarda sadece belirli ilgi alanlarında ayrışma olduğu gözlenmiştir. Holland (1966) geniş bir örneklem üzerinden yaptığı

bir araştırmada kadınların sosyal, erkeklerin ise araştırmacı kişilik tipinde baskın olduğunu belirtmiştir.

RIASEC modelinin çeşitli demografik özellikler ile arasındaki ilişkilerin incelendiği bir araştırmaya göre cinsiyet değişkeni, kişilik tipleri ile en yüksek ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada cinsiyet değişkeni açısından ise kızlarda sosyal kişilik tip, erkeklerde ise realist kişilik tip puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Fouad, 2002).

Mesleki Kişilik Kuramı temel alınarak mesleki ilgiler ve cinsiyet farklılıklarına ilişkin yapılan bir araştırmada kadınların bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında daha az temsil edildiği görülmüştür (Lubinski ve Benbow, 2006).

Mesleki ilgilere yönelik yapılan bir araştırmada cinsiyet açısından, erkeklerde realist ve araştırmacı kişilik tipi; kadınlarda ise sosyal, yaratıcı ve düzenli kişilik tipi daha yaygın görülmüştür (Su, Rounds ve Armstrong, 2009).

Mesleki kişilik tiplerinin cinsiyet ve fakütelere göre ilişkisinin incelendiği bir başka araştırmada kız öğrencilerin ilk üç kişilik tipleri sosyal, sanatçı ve düzenli kişilik tipleri olarak bulunmuştur (Atli ve Kaya, 2017).

Mesleki İlgisi ve Kültür İlişkisi. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temelli geliştirilen ilgi envanterlerinin kültürlerarası uygulanabilirliği çeşitli araştırmalar tarafından incelenmiştir.

Balkıs (2004), Kendini Araştırma Ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması kapsamında Holland'ın kişilik modelinin Türk kültürüne uygunluğunu araştırmıştır. Yapılan analizler sonucunda kuramın Türk kültüründe geçerli olabileceği sonucuna varmıştır.

Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramının Türkiye'deki geçerliliğine yönelik yapılan bir çalışmada müzik öğretmeni adaylarının kişilik tipleri ve bölüm memnuniyetleri arasındaki ilişki araştırılmıştır (evik ve Perkmen, 2010). Müzik öğretmeni adaylarının kişilik tipleri yaratıcı ve sosyal olarak bulunmuştur. Bu kişilik tiplerine sahip müzik öğrencilerinin bölüm memnuniyetleri yüksek bulunmuştur.

Kişilik tipleri ve akademik personelin mesleki tercihleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada Holland kişilik kuramının geçerliği Türkiye'de sınanmıştır. Yapılan analizler sonucunda kişilik tipleri ile akademik personelin

mesleki tercihleri ve performansları arasında önemli bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu sonuçla altıgen modeldeki kişilik tiplerinin tutarsızlık gösterdiği görülmüştür (Kamaşak ve Bulutlar, 2010).

Başka bir araştırmada ise Holland'ın kişilik kuramını temel alarak Gencür (2011) tarafından geliştirilen Mesleki İlgi Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Perkmen ve Tezci, 2015). Bu araştırmada üniversite öğrencilerinden veri toplanarak Holland Kişilik Kuramının hipotezleri test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kuramdaki birçok hipotezi destekleyici sonuçlar elde edilmesine rağmen altıgen model ile çelişen sonuçlara rastlanmıştır. Geliştirilen ölçeğin mesleki rehberlik hizmetlerinde ölçme aracı olarak kullanılabileceği belirtilmiştir.

Holland'ın kişilik kuramının Türkiye'de test edildiği araştırmalarda genellikle kuramdaki birçok varsayımın desteklendiği sonuçlara ulaşıldığı ama altıgen modeldeki kişilik tipleri arasındaki ilişkinin ise tutarsızlık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaöğretim Seçimini Etkileyen Faktörler

Türkiye'de zorunlu eğitim günümüzde ilkökul kademesi ile başlar. 4+4+4 eğitim sistemi ile birlikte ilk dört yıl ilkökul ve sonraki dört yıl da ortaokul eğitimi sonunda ortaöğretime geçilir. İlkokulda öğrenciler okuma-yazma, sayılar, çevre, toplum ve doğa hakkında temel bilgiler kazanır. Ortaokulda ise öğrenciler hayata ve bir üst öğretim kademesine hazırlanır. Ortaöğretim kademesinin amaçları 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na (1973) göre, genel kültür bilgisine sahip, topluma katkı sunan, yükseköğretime ve mesleğe hazır bireyler yetiştirmektir.

Ortaöğretim kademesinin öğrenciyi üniversite ve mesleğe hazırlama amacı olduğundan lise tercihi öğrenciler için büyük önem taşır. Mesleki kişilik kuramcılarının çoğuna göre ortaokul kademesindeki öğrenciler çeşitli mesleki etkinlikleri tanıma ve deneme sayesinde mesleki kimlik arayışı içerisinde. Bu dönem sonunda kişiler için okul seçiminde etkili olan kişilik, ilgi, yetenek ve değer gibi faktörler daha belirgin hale gelerek netlik kazanmaya başlar.

Bireysel Faktörler. Okul seçiminde etkili olan bireysel faktörlerden kişilik, ilgi, yetenek ve değerler ele alınmıştır.

Kişilik. Kişiliğin karmaşık yapısı ve çeşitli şekillerde ele alınmasından dolayı kişilik kavramı da araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Greenberg'e (1999) göre kişilik, bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten kalıcı duygu, düşünce ve davranış kalıplarıdır. Bir diğer tanımda kişilik, insanların kalıcı ve kendine özgü duygu, düşünce ve davranışlarını yansıtan psikolojik özelliklerdir (Pervin ve Cervone, 2010). Cohen ve Swerdlik'e (2013) göre kişilik, insanların sahip olduğu ilgi, değer, tutum, dünyaya bakış açısı, mizah anlayışı, bilişsel ve davranışsal tarzı gibi ayırıcı psikolojik özellikler topluluğudur. Bu araştırmada temel alınan Holland (1997) ise kişiliği realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli olarak altı tip olarak belirlemiştir.

Yukarıda açıklanan kişilik tanımlarını dikkate alarak kişiliği genel olarak bireylerin sahip olduğu kendilerine has özelliklerin nispeten kalıcı ve tutarlı olan duygu, düşünce ve davranış kalıpları olarak tanımlayabiliriz. Freud, Adler, Jung, Fromm, Sullivan, Rogers ve Allport önemli kişilik kuramcıları arasında yer almaktadır. Bu araştırmacıların kişilik kuramlarına uygun olarak geliştirilen çeşitli ölçme araçları ile bireylerin sahip olduğu kişilik tiplerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Eğitsel ve mesleki tercihlerde bireyin en uygun seçimler yapabilmesi için kendisini tüm yönleriyle tanınması gerekmektedir. İnsanların kişiliklerine en uygun mesleki seçimler yapması sonucunda iş doyumunu ve başarısının artacağı düşünülür (Tracey ve Gupta, 2008). Eğitim alanında öğrencileri daha iyi tanımak için kişilik envanterleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Okullarda eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında öğrencilerin sağlıklı mesleki kimlik gelişimi için mesleki ilgileri ve kişilik tipleri belirlenmesi ve kişilik özelliklerine uygun tercihler yapması amaçlanmaktadır.

İlgi. Mesleki kimlik gelişiminde etkili olan unsurlardan biri de ilgilere dir. Holland'a (1997) göre ilgi, kişinin etkinliklerde ve tercihlerinde kişiliğini ortaya koyma biçimidir. Strong tarafından ilgi, bir insanın bir kişiye, nesneye veya etkinliklere karşı gösterdiği tepkiler olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2000). Roe'ya göre ilgi, insanın bir çaba göstermeden dikkat ettiği, gözlemlediği, üzerinde düşündüğü ve yapmaktan zevk aldığı işlerdir (Kuzgun, 2009). Savickas'a (1999) göre ise ilgi, bir uyarana veya uyarana yönelik düşüncelere karşı bilinçli tepki verme halidir.

Mesleki ilgi alanları uzun zamandan beri mesleki rehberlik alanında popüler araştırma konularından biri olmuştur. Mesleki ilgilerin değerlendirilmesi günümüz kariyer danışmanlığı uygulamalarında yaygın olarak kullanılmaktadır (Watkins, Campbell ve Nieberding, 1994). Çeşitli araştırmacılar tarafından geliştirilen ilgi envanterleri sonuçlarına göre değişik ilgi alanları tanımlanmıştır. Prediger (1981) veri, fikir, insan ve nesne olarak ilgileri dörde ayırmıştır. Super ilgileri bilimsel, teknik, sosyal yardım, sistematik, iş teması, edebiyat ve sanat olarak yedi gruba ayırmıştır (Kuzgun, 2000). Kuzgun ise Kendini Değerlendirme Envanteri'nde temel bilim, sosyal bilim, canlı varlık, mekanik, ikna, ticaret, iş ayrıntıları, sosyal yardım, edebiyat, güzel sanatlar ve müzik ilgileri olmak üzere 11 ilgi alanı tanımlamıştır.

İlk ilgi envanteri 1927 yılında Strong tarafından geliştirilmiştir (Kuzgun, 2009). Daha sonraki yıllarda ise Holland tarafından Kendini Araştırma Ölçeği ve Mesleki Tercih Envanteri ile bireylerin kişilik tiplerine yönelik ilgi alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Minnosata Mesleki İlgi Envanteri de ilgileri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu envanter testi uygulayan kişinin çeşitli mesleklerde çalışan kişilerin ilgi örüntüleri ile karşılaştıracak şekilde tasarlanmıştır. Yurt içinde ise Kuzgun tarafından geliştirilen Akademik Benlik Kavramı Ölçeği ve Kendini Değerlendirme Envanteri okullarda ilgi ve yetenekleri belirlemek için yaygın olarak kullanılmaktadır.

İlgilerin gelişimi kişilik gelişimi ile paralellik gösterir. Mesleki ilgiler de kişilik gibi ergenlik boyunca değişkenlik gösterebilir. Ayrıca ilgiler yaşla birlikte tecrübe kazandıkça ve eğitim düzeyi arttıkça değişebilir (Özcan, 1985). Bireylerde mesleki kimlik gelişimi sürecinde sosyal, fiziksel ve psikolojik değişimler ile birlikte çevresi ile ilişkilerinde çeşitli farklılıklar gözlenmektedir (Low ve Rounds, 2006).

Mesleki ilgi ve mesleki kişilik envanterlerindeki maddelerin birbirlerine oldukça benzediği görülmüştür. Mesleki kişilik özelliklerini ölçmek için geliştirilen kişilik envanterinin çoğunda mesleki ilgilere yönelik maddeler yer almaktadır. İlgilerin doğuştan gelen kalıtımsal özelliklerinin yanı sıra çoğunlukla çevre ile etkileşim sonucu oluştuğu düşünülür. Bu nedenle aile bireyin ilgilerini fark etmesine ve ilgilerine yönelmesine olanak sağlayacak yaşantılar kazanması için gerekli ortamı hazırlamalıdır.

Yetenek. Kuzgun'a (2000) göre yetenek, bireyin doğuştan sahip olduğu ve çevre ile etkileşimi sonucu geliştirdiği öğrenme kapasitesi olarak ifade edilebilir.

Kişinin mesleğinde başarılı olabilmesi için hangi işi ne derecede yapabildiğinin farkında olması yani yeteneklerini bilmesi ve ona uygun bir işte çalışması gerekir.

Yetenek alanlarına yönelik araştırmacılar tarafından çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan biri de ABD İş Bulma Kurumu tarafından geliştirilen Genel Yetenek Test Bataryasıdır. Türkiye İş Kurumu tarafından 1979 yılında uyarılama çalışması yapılmıştır. Bu envanter ile zekâ, sözel yetenek, sayısal yetenek, uzay-mekân ilişkileri, şekil algısı, büro işleri, motor koordinasyon, parmak becerisi ve el becerisi olmak üzere 9 yeteneği ölçmek amacıyla 12 testten oluşmaktadır (Yeşilyaprak, 2012).

Çeşitli yetenekleri içeren zekâ da mesleki kişilik gelişiminde etkili olmaktadır. Zekâ konusunda ilk bilimsel çalışmaları yapan Francis Galton zekânın kalıtsallığına vurgu yapmıştır. Galton, zekâyı ölçmek için çeşitli duyu motor ve algı testleri geliştirmiştir (Cohen ve Swerdlik, 2013). Alfred Binet'in zekâ tanımı soyut düşünebilme yeteneğine dayanır. Binet zekâyı, kavrama, problem çözme, akıl yürütme ve yargılama gibi karmaşık ve üst düzey zihinsel yetenekler olarak açıklar (Goldstein, Princiotta ve Naglieri, 2015). Alfred Binet ve Theodore Simon tarafından ilk zekâ testi geliştirilerek 1905 yılında yayımlanmıştır. Bu zekâ testi Fransa'daki gelişim geriliği olan öğrencileri belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. David Wechsler'e (1939) göre zekâ, bireyin amaçlı davranışlarda bulunmasına, mantıklı düşünmesine ve çevreyle etkili baş etmesine yönelik genel bir kapasitedir.

Zekâ konusunda önemli araştırmalar yapan Howard Gardner ise çoklu zekâ kuramını geliştirmiştir. Gardner, zekânın çoklu bir kavram olduğunu ve çeşitli yetenek alanlarından oluştuğunu ifade etmektedir. Gardner'in 1983 yılında geliştirmiş olduğu çoklu zekâ kuramı eğitime yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Gardner (2006) çoklu zekâ kuramında dilsel, matematiksel, görsel, müziksel, bedensel, kişiler arası, içsel ve doğa şeklinde sekiz zekâ türü tanımlamıştır. Gardner okullarda uygulanan testlerde ve değerlendirmelerde sadece sözel ve sayısal zekânın dikkate alındığını ancak zekânın sadece bu alanlarda oluşmadığını ifade ederek diğer zekâ türlerine de vurgu yapmıştır.

Araştırmacılar tarafından zekânın tanımlanması ve ölçülmesi üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Araştırmacıların zekânın, tanımı, kapsamı, boyutları ve kaynağı hakkında farklı açıklamalar yaptıkları ve zekâyı farklı şekillerde ölçtükleri

görülmektedir. Bu durum üzerinde zekânın soyut bir kavram olması ve dolaylı şekilde ölçülmesi etkili olabilmektedir. Zekâyı ölçmek amacıyla geliştirilen testler klinik tanılama, eğitsel sınıflama, meslek tercihi ve işe yerleşme gibi birçok alanda kullanılmaktadır.

Değerler. Mesleki değerler yaş, cinsiyet, aile, sosyoekonomik durum, çevresel faktörler gibi çeşitli değişkenlerden etkilenmektedir. Değerler soyut düşünebilme becerisi gerektirdiği için ilgi ve yeteneklere göre daha geç belirginleşmektedir. İlgi, yetenek ve değer arasındaki ilişkiye bakıldığında ilgi, bir etkinliği yapmaktan zevk alma düzeyini ifade ederken yetenek, o etkinlikteki başarı düzeyini ve değer ise etkinlikten çeşitli şekillerde elde edilen doyumunu gösterir.

Mesleki değerlerin belirlenmesine yönelik Super ve arkadaşları tarafından 1957 yılında 12 değere yönelik Çalışma Değerleri Envanteri geliştirilmiştir. Bu envanterde yer alan değerler yaratıcılık, entelektüel uyarım, başarı, bağımsızlık, prestij, ekonomik kazanç, güvenlik, iş ortaklığı, yönetimle ilişkiler, yakın iş arkadaşlığı, yaşam tarzı ve çeşitlilik olarak sıralanmaktadır (Pişkin, 2011).

Mesleki değerler üzerine çeşitli araştırmalar yapan Schein (1990) Kariyer Çabaları kuramında 8 temel mesleki değer tanımlamıştır. Bu değerler teknik fonksiyonel yetkinlik, genel yönetsel yetkinlik, güvenlik ve istikrar, özerklik ve bağımsızlık, girişimcilik ve yaratıcılık, saf meydan okuma, kendini adama ve hayat tarzı olarak yer almaktadır. Schein'a göre kişinin kariyer değerlerinin bilinmesi, meslek seçimi ve hedeflerin belirlenmesinde önemli görülmektedir. Kariyer değerleri ile çalıştıkları iş uyumlu olanlar; verimlilik, mesleki doyum ve kariyer istikrarı gibi çeşitli pozitif kariyer çıktıları elde etmeleri mümkün olabilmektedir. Mesleki değerler üzerine yapılan diğer çalışmalarda ise Amerikan İş Kurumu sitesi O*NET başarı, bağımsızlık, tanınma, kişilerarası ilişkiler, yardım, çalışma koşulları olmak üzere 6 mesleki değer belirlemiştir.

Türkiye'de mesleki değerlere yönelik ilk kez Kuzgun tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri'nde yeteneğini kullanma, yaratıcılık, yarışma, iş birliği, değişiklik, düzenli yaşam, liderlik, kazanç ve ün sahibi olma şeklinde 9 meslek değer sınıflandırılmıştır (Kuzgun, 1988). Ayrıca Fidan Korkut Owen ve öğrencileri tarafından bireyin sahip olduğu mesleki değerleri belirlemek için geliştirilen test dışı tekniklerden kart sıralama tekniğinde 38 meslek değeri kullanılmıştır (Owen vd.,

2009). Bireylerden bu değer kartlarını kendilerine uygun şekilde üç grupta sınıflandırmaları istenmektedir. Daha sonra bireyin yaptığı kariyer değer sıralamalarına yönelik kariyer danışmanlığı yapılmaktadır.

Çevresel Faktörler. Okul seçiminde etkili olan çevresel faktörler aile ve kültür olarak ele alınmıştır.

Aile. İnsanların içinde bulunduğu ilk sosyal grup ailedir. Aile aynı zamanda bireyin toplumsallaşmasının ilk kaynağıdır (Zel, 2001). Bireyin aile ortamı ve aile içi iletişim, kişiliğin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Aile, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılandığı ve zamanla ilk öğrenmelerin meydana geldiği yerdir.

Kişiliğin yaşamın ilk yıllarında biçimlenmeye başladığı göz önüne alınarak sevgi ve saygının yer aldığı bir aile ortamında sağlıklı kişilik gelişiminin temelleri atılmış olur. Bu temel gereksinimler karşılanmadığında ise bireylerde özgüven eksikliği ve utanç duyguları görülebilir (Cüceloğlu, 2000). Çocukluk ve gençlik dönemlerinde ailenin birey üzerinde güçlü etkileri vardır. Anne ve baba bu dönemde bireye karşı anlayışlı ve hoşgörülü bir tutum sergilemelidir.

Ailenin ekonomik durumu, kültürel ve sosyal yapısı, anne ve babanın mesleği, ailedeki fert sayısı bireyin geleceğinin şekillenmesinde etkindir. Ekonomik durum ve kültürel özellikler açısından gelişmiş bir çevrede yetişen bireylerin ilgi ve yeteneklerine uygun daha fazla eğitim ve harcama gerektiren mesleklere yönedikleri görülmektedir (Ay, 2002). Ekonomik ve kültürel olanaklar açısından sınırlı bir çevrede büyüyen bireyler ise kısa zamanda gelir elde edebilecekleri ve kolay iş bulabilecekleri mesleklere yönelmektedir.

Ailenin bireyin potansiyelinin üzerinde başarı beklemesi, bireyin ilgi ve yeteneklerini göz ardı etmesi ve kendi beklenti ve arzularını dayatması sonucunda gençlerde gerilim ve zorlanma görülür (Kulaksızoğlu, 1999). Öğrencilerin okul tercihlerinde aile önemli bir faktördür. Bu kapsamda ebeveynlere, çocuğun ilgi, yetenek, istek ve hedeflerini dikkate alarak onlara yol göstermeleri sonucunda sağlıklı okul tercihleri gerçekleştirmeleri önerilmektedir.

Kültür. Bireyin kişilik gelişiminde ailenin yanı sıra yetiştiği toplumun kültürel yapısı da etkili olmaktadır. Her toplumun kendine özgü yaşam biçimi, alışkanlıkları ve tutumları toplumdaki bireylerin kişilik gelişimini etkilemektedir. Bireyler hem

çevresiyle uyumlu şekilde yaşamak amacıyla toplumsal kuralları ve kültürel yapıyı benimserken hem de kalıtım yoluyla kazandığı özelliklerini geliştirir (Köknel, 1995).

Sistemsel Faktörler. Okul seçiminde etkili olan faktörlerden eğitim sistemi ele alınmıştır.

Eğitim sistemi. Türkiye’de öğrenciler sekiz yıllık ilköğretim kademesi sonunda ortaöğretim kademesine geçmektedir. Ortaokuldan mezun olan öğrenciler mevcut sisteme göre merkezi sınav sonucuna göre sınavla öğrenci alan liselerden veya adrese dayalı sınavsız öğrenci alan liselerden birine yerleştirilir.

Ortaöğretim kurumları genel ve mesleki teknik liseler olarak iki türe ayrılır. Genel liseler öğrencileri yükseköğretim kademesine hazırlarken mesleki liseler ise öğrencileri hem yükseköğretim kademesine hem de mesleğe hazırlamaktadır.

Genel Liseler. Bireyin akademik bir eğitim alarak yükseköğretime hazırlandığı ortaöğretim türleridir. Bu türdeki okullar Ortaöğretim Genel Müdürlüğü’ne bağlıdır. 9. Sınıf öğretim programı tüm eğitim türlerinde aynıdır. Öğrenciler 10. Sınıftan itibaren ilgi, yetenek ve isteklerine göre dersler seçmektedir. Ortaöğretim kademesinden mezun olan öğrenciler üniversiteye giriş sınavlarına girmektedir.

Fen Liseleri, fen ve matematik alanında yetenekli öğrencilerin yükseköğretim programlarına hazırlandığı lise türüdür. Bu liseler yeni bilgiler üretebilen, projeler hazırlayan, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip eden fen ve matematik alanında üstün nitelikli bilim adamları yetiştirmeyi amaçlar. Fen liselerinde öğrenim süresi dört yıldır.

Anadolu Liseleri, öğrencilerin ilgi, yetenek ve başarılarına göre yükseköğretim programlarına hazırlanmalarını sağlamaktadır. Bu lise türünde öğrenciler sözel, eşit ağırlık ve sayısal derslerden istediklerini seçebilmektedir. Anadolu liselerinde öğrenim süresi dört yıldır.

Sosyal Bilimler Liseleri, sosyal bilgiler ve edebiyat alanlarında ilgili ve yetenekli öğrencilerin yükseköğretim programlarına hazırlandığı lise türüdür. Bu liselerde öğrenim süresi bir yılı hazırlık olmak üzere beş yıldır.

Mesleki Liseler. Türkiye’deki mesleki ve teknik liseler çeşitli sektörlere istihdam amacıyla ara kademedede vasıflı insan gücü yetiştirmekte veya bir üst mesleki eğitime hazırlamaktadır.

Milli Eğitimi Bakanlığının, meslek liseleri için yaptığı düzenleme ile bütün meslek liselerinin ismi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmuştur. Őuanda Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde 54 alan ve bu alanlar altında 199 dal bulunmaktadır (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2018).

Gelişmiş ülkelerde ortaöğretim kademesi genel ve mesleki eğitime yönelik yapılandırılmış ve mesleki ortaöğretim kurumları ağırlıkta yer almaktadır (zyılmaz, 2013). Bu sayede çeşitli sektörlerin kalifiyeli eleman ihtiyacı meslek liseleri ve yüksekokullar aracılığıyla sağlanmaktadır. Ülkemizde ise genel ortaöğretim kurumları daha fazla yer almakta, ayrıca mesleki eğitim sistemi henüz istenilen niteliklere sahip değildir.

AŞağıda 2017-2018 eğitim ğretim döneminde ortaöğretim türlerine göre ğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 1

Ortaöğretimdeki ğrenci Sayılarının ğretim Türüne Göre Dağılımı

Öğretim Türü	Resmi	zel	Açıköğretim	Toplam
Genel Ortaöğretim	1.533.087	450.725	1.090.830	3.074.642
Mesleki Ortaöğretim	1.686.075	109.113	192.094	1.987.282
Dini Ortaöğretim	514.806	0	112.697	627.503
Toplam	3.733.968	559.838	1.395.621	5.689.427

Kaynak: (MEB, 2018a)

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı 2023 eğitim vizyon belgesi raporu ile mesleki eğitime yönelik önemli hedefler yer almaktadır. Bu hedeflerin gerçekleŐtirilmesi ile mesleki eğitimin kalitesinin artması ve ülkemizin kalkınmasında önemli rol oynaması amaçlanmıştır.

2023 Eğitim Vizyon Belgesi raporunda mesleki eğitime yönelik Şu hedefler yer almıştır (MEB, 2018b):

1. Mesleki ve teknik eğitime atfedilen değeri arttırmak. Mesleki eğitimdeki iyi uygulama örneklerinin medyadaki görünürlüğünü arttırmak ve mesleki eğitim

alanına yönelik yeni platformlar oluşturmak. Mesleki eğitim kurumlarında yarışmalar ve fuarlar düzenlemek.

2. Meslek liselerine yönelik teknik üniversiteler ve çeşitli sektörlerdeki kuruluşlar ile işbirliği anlaşmaları yapmak. Bu sayede mesleki ve teknik eğitimde eğitim-istihdam-üretim ilişkisini arttırmak.

3. Alan ve dalların günümüz ihtiyaçlarına göre güncellenmesi ve yeni müfredatların geliştirilmesi. Örneğin savunma sanayisi alanında yeni okulların açılması ve savunma sistemleri teknoloji dalının müfredatını hazırlamak.

4. Mesleki eğitim kurumlarının türünü ve sayısını arttırmak. Özellikle organize sanayi bölgelerinde ihtiyaç duyulan alanlarda yeni okulların açılması sağlanacak.

5. Meslek liselerine kalite güvence sistemi getirmek. Eğitim kurumlarının altyapısı, akademik başarısı, sosyal etkinlikleri, yapılacak projeler, okul yönetimi gibi çeşitli bileşenlerin düzenli izlenmesini sağlamak.

6. Mesleki eğitimin niteliğini yükseltmek. Eğitim ortamlarındaki imkânları ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini arttırmak, meslek lisesi öğrencilerinin olanaklarını iyileştirmek.

Mesleki İlgi Envanterleri

İlgileri belirlemede en çok kullanılan yöntemlerden biri ilgi envanterleri uygulamaktır. Meslek seçimindeki önemi göz önüne alındığında ilgileri belirleyebilmek için yurt içi ve yurt dışında çok sayıda envanter geliştirilmiştir. Bu bölümde yaygın olarak kullanılan bazı ilgi envanterleri hakkında bilgi verilmiştir.

Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri. Bireylerin tercih edebileceği meslekleri belirlemek için geliştirilmiştir (Kuder, 1934). Envanter üçerli gruplanmış 504 maddeden oluşur. Bireyler bu üçerli gruplarda faaliyet, meslek adları ve kişilik özelliklerinden kendine en yakın ve en uzak seçenekleri işaretler. Envanter lise öğrencilerine uygun olarak geliştirilmiş ve 50-60 dakika arası sürede uygulanmaktadır.

Bu envanter ile açık hava, bilim, mekanik, ikna, hesaplama, edebiyat, güzel sanatlar, müzik, sosyal hizmet ve büro işleri olmak üzere on ilgi alanı ölçülür. İlgi alanlarına yönelik meslekler sıralanmıştır. Bireyin yüksek puan aldığı ilgi alanına

uygun mesleklere ilgi duyduğu söylenebilir. Birey ilgisinin %75'den yüksek çıktığı alanlara uygun bölümlere yönlendirilebilir. Eğer bireyin bir alandaki ilgisi %50'nin altındaysa o alanla ilgili belirgin bir ilgisi yoktur (Öner, 2000). Orijinal formun KR güvenilirlik katsayısı .90 bulunmuştur (Özoğlu, 1977).

Envanter Türkçeye Özoğlu tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun KR güvenilirlik katsayısı ise .51 ile .81 arasında değişmektedir.

Strong İlgi Envanteri. Edward Strong, mesleki alanlara yönelik ilgileri belirlemek amacıyla 1943 yılında Strong İlgi Envanterini geliştirmiştir. Strong, başarılı meslek insanlarının duygu ve düşünceleri ile ilgilerinin karşılaştırması sonucunda mesleki ilgileri belirlemiştir. Bu envanter 14 yaş ve üzeri bireylere uygulanabilmektedir (Grutter ve Hammer, 2005).

Envanter geçmişten bu yana bazı araştırmacılar tarafından revize edilerek yeni versiyonları yayımlanmıştır. 2005 yılında Donnay, Morris, Schaubhut ve Thompson tarafından yapılan son revizyon meslekler, okul dersleri, etkinlikler, boş zaman etkinlikleri, insan tipleri, kişisel özellikler alanlarına yönelik altı boyut, 291 maddeden oluşur ve beşli Likert tipinde cevaplandırılır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği .74 ile .93 arasında, Cronbach alfa değerleri ise alt ölçekler için .90 ile .95 arasında bulunmuştur (Donnay, Morris, Schaubhut ve Thompson, 2005).

Kendini Araştırma Ölçeği. Mesleki Kişilik Kuramının temel alındığı Kendini Araştırma Ölçeği, bireylerin mesleki kişilik tiplerini belirlemek amacıyla Holland (1994) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek bireyin hayallerini, yetkinliklerini, ilgilerini ve yeteneklerini ölçmeye yöneliktir.

Kendini Araştırma Ölçeğinin 1994 revizyonunda 180 madde vardır. Ölçeğin ilk bölümünde etkinlikler, ikinci bölümünde yetkinlikler, üçüncü bölümde meslekler, dördüncü bölümde ise kendilerini algılamaya yönelik maddeler yer almaktadır.

Orijinal ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayıları .90 ile .92 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayıları .76 ile .89 arasında bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında ise uygunluk geçerliliği kapsamında bireylerin kişilik tipleri ile öğrenim gördükleri alanların karşılaştırılması sonucunda %55 benzerlik bulunmuştur. Yapı geçerliği analizinde ise alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları -.14 ile .66 arasında saptanmıştır. Tüm bu analizler sonucunda ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Balkıs tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayıları .83 ile .88 arasında ve test-tekrar test güvenirliği ise .82 ile .93 arasında bulunmuştur (Balkıs, 2004). Yapılan geçerlik çalışmalarında ise uygunluk geçerliliği kapsamında bireylerin kişilik tipleri ile öğrenim gördükleri alanların karşılaştırılmasında %66 benzerlik görülmüştür. Yapı geçerliği analizinde ise alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları -.11 ile .65 arasında bulunmuştur. Uyarlama alışmaları kapsamında yapılan analizler incelendiğinde ölçeğin orijinal formu ile benzer bulgular elde edilmiştir.

Mesleki Tercih Envanteri. Mesleki Kişilik Kuramının temel alındığı Mesleki Tercih Envanteri, Holland tarafından ilk olarak 1958 yılında geliştirilmiştir. şimdiye kadar toplam sekiz kez revizyonu yapılan testte son değişiklik 1985 yılında yapılmıştır (Holland, 1985).

Bu envanter 14 yaş ve üzeri bireylere yöneliktir. 6'sı ilgi alanları olmak üzere 11 alt ölçek bulunmaktadır. Envanterin iç tutarlılık güvenirlik katsayıları .85 ile .91 arasında bulunmuştur (Holland, 1985). 90 maddeden oluşan envanter l Likert tipi bir ölçektir.

Envanter 2002 yılında Binnur Yeşilyaprak tarafından sadece Türkçe'ye çevirisi yapılmıştır. Envanterin uyarlama çalışması ise henüz yapılmamıştır.

Akademik Benlik Kavramı leği. Kuzgun (1996) tarafından geliştirilen Akademik Benlik Kavramı leği, 4 yetenek ve 12 ilgi alanına yönelik toplam 170 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte sözel, sayısal, şekil-uzay ve el-göz koordinasyonu yetenekleri ile fen bilimleri, sosyal bilimler, ziraat, mekanik, ikna, ticaret, iş ayrıntıları, edebiyat, yabancı dil, güzel sanatlar, müzik ve sosyal yardım ilgileri yer alır.

1142 katılımcıdan elde edilen puanlara göre ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Güvenirlik hesaplamalarında ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .73 ile .86 arasında bulunmuştur. Geçerlik analizinde ise st yetenek grubu lise öğrencileri ile normal yetenek grubu lise ğrencilerinin sonuçları karşılaştırılmıştır. st yetenek grubundaki öğrenciler sayısal, sözel ve şekil-uzay alt ölçekleri puan ortalamaları diğer öğrencilere göre yüksek ve anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Ölçeğe yönelik yapılan analizler sonucunda geçerlik ve güvenirlik düzeylerinin yeterli olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir. Bu lek öğrencilerin

ilgi ve yeteneklerinin belirlemek amacıyla mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı uygulamalarında kullanılmaktadır.

Kendini Değerlendirme Envanteri. Kuzgun (1988) tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE) ile bireylerin ilgi, yetenek ve değerlerini ortaya çıkararak bireyin eğitsel ve mesleki tercihlerine yardımcı olması amaçlanmıştır. Envanterde 3 yetenek, 11 ilgi ve 9 mesleki değer yer almaktadır. 23 alt ölçekten oluşan envanterde toplam 230 madde bulunmaktadır. Dörtlü Likert tipi derecelendirme şeklinde cevaplandırılmaktadır.

KDE'nin iç tutarlılık katsayısı alt ölçeklerde .58 ile .92 arasında ve test-tekrar test güvenirlik düzeyi .58 ile .73 arasında bulunmuştur. Geçerlik çalışmalarında okulların ilgi ve yetenek puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Envanter bireysel veya grup olarak uygulanabilmekte ve süre sınırı bulunmamaktadır.

Jackson Mesleki İlgi Envanteri. ABD ve Kanada' da kullanılan ilgi envanterlerinden biri de Jackson Mesleki İlgi Envanteri'dir (JMİE). JMİE Jackson (2000) tarafından Holland'ın Kişilik Kuramı temel alınarak geliştirilmiştir. Envanter ikişerli maddelerden bireyin kendisine uygun olan birini seçtiği toplam 578 maddeden oluşmaktadır. Envanterde toplam 34 ilgi alanı ve 10 mesleki tema bulunmaktadır. Ayrıca envanter uygulaması ile akademik doyum puanları ve yüzdellikler hesaplanmaktadır.

Envanterin güvenirlik çalışmalarına yönelik test-tekrar test güvenirlik katsayısını belirlemek için bir hafta ve dört hafta arayla iki ayrı örneklem üzerinde veri toplanmıştır. İlk örnekleme alt ölçeklerde ortalama güvenirlik katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Dört hafta sonra uygulanan test tekrar test güvenirlik katsayısı da alt ölçeklerde ortalama .82'dir. Ölçüt bağıntılı geçerlik için Strong Mesleki İlgi Envanteri ile korelasyonlarına bakılmıştır. Sonuçlara göre envanterin Strong Mesleki İlgi Envanteri'ndeki ilgiler ile birlikte güncel ilgileri de ölçtüğü saptanmıştır.

O*NET İlgi Envanteri. ABD Çalışma Bakanlığı tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. 13 yaş ve üzeri bireylere yönelik olarak uygulanmakta ve yaklaşık 30-60 dk arasında sürmektedir. Ölçek üçlü Likert tipinde cevaplandırılmaktadır. Envanter Holland'ın kişilik kuramı temel alınarak geliştirilmiştir. Yapılan deneme uygulaması, uzman görüşü ve madde analizi sonucunda nihai form 180 maddeden

oluşmaktadır. Bu envanterin ayrıca 60 maddelik kısa formu da bulunmaktadır. Daha çok kısa formu kullanılan envanterin uygulanması sonucunda 950'nin üzerindeki meslekler arasından bireyin ilgi alanlarına en uygun meslekler belirlenmektedir.

Envanterin iç güvenirlik katsayısı .93 ile .96 arasında, test-tekrar test güvenirliği .81 ile .92 arasında bulunmuştur. Yapılan yapı geçerliliği çalışmasında altı ilgiden oluşan alt ölçeklerin ayrıştığı görülmüştür (Lewis ve Rivkin, 2001).

Kişisel Küre Envanteri. Tracey (2002), bireylerin ilgilerini, yetkinlik beklentilerini ve meslek tercihlerini belirlemek amacıyla üç boyutlu bir ilgi envanteri geliştirmeyi amaçlamıştır. Kişisel Küre Envanteri'nde Holland'ın 6 kişilik tipi (realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli), 8 temel ilgi alanı (sosyal kolaylaştırma, yönetim, veri işleme, iş ayrıntıları, mekanik, doğa/açık alan, sanat ve yardım) ve 3 boyut (insan/nesne, veri/fikir ve saygınlık) yer almaktadır.

Envanter 18 alt ölçek ve 256 maddeden oluşmaktadır. Envanter 113 etkinlik ve 108 meslekten oluşan iki formdan oluşur. Envanter yedili Likert tipi derecelendirme ile cevaplanmaktadır. Envanterin aynı zamanda 80 maddelik kısa formu da vardır. Envanter, Vardarlı (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Envanterin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları lise ve üniversite öğrencilerinden oluşan ayrı örneklemeler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .77'dir. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları .80 civarında bulunmuştur. Envanterin benzer ölçekle yapılan geçerlik çalışmasında Strong İlgi Envanteri kullanılmış ve aralarında .71 korelasyon katsayısı bulunmuştur (Vardarlı, 2014).

Mesleki İlgi Konulu Araştırmalar

Mesleki İlgi ile İlgili Araştırmalar. Literatür taramasında öncelikle mesleki ilgiler ile ilişkili son yıllarda yapılan araştırmalar sunulmuştur.

Gezer (2010) meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin kariyer planlamasında meslek seçiminin önemini araştırmıştır. Bu araştırmada meslek lisesindeki son sınıf öğrencilerin mesleki beklentilerinin neler üzerinde yoğunlaştığı saptamak ve mesleki beklentilerin bazı nitelikler üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Sakarya ilinde bulunan on mesleki lisede eğitim gören 829 öğrenciden veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak 20 soruluk bir anket kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin mesleğe yönelik beklentileri çalışma saatlerinin düzenli olması, toplumda saygı duyulan bir meslek olması, meslekte yükselebilecekleri, cinsiyete uygun ve severek yapabilecekleri meslekler şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca lise son sınıf öğrencilerinin mesleki beklentilerinin cinsiyet, okul türleri, ailenin ekonomik düzeyi ve yerleşim birimleri gibi çeşitli değişkenler ile ilişkisi incelenmiştir. Sağlık Meslek Lisesi ve Ticaret Meslek Lisesi öğrencileri mesleki beklentiler konusunda geleceğe diğer meslek lisesi öğrencilerine göre daha olumlu bakmaktadırlar. Diğer değişkenler ile mesleki beklentiler arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Ludwikowski (2010) meslek algısı, cinsel kimlik ve öğrenme deneyiminin ölçülen cinsiyet farklılıkları açısından ilgiler üzerinde ne derece etkili olduğunu araştırmıştır. Bu araştırmada Holland'ın mesleki ilgi kuramı temel alınmıştır. Veri toplama araçları olarak RIASEC Ölçeği, Cinsiyet Rolü Envanteri, Öğrenme Deneyimleri Anketi ve İş Hayatında Cinsiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya 418 üniversite öğrencisi katılmıştır. Varyans analizi sonucunda farklı ilgi alanları istatistiksel olarak anlamlı cinsiyet farklarını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara göre büyük cinsiyet farklılıklarının insan/nesne boyutunda, küçük cinsiyet farklılıklarının ise veri/fikir boyutunda önemli olduğu görülmüştür. Araştırmaya göre cinsiyet farklılıkları birçok değişkene rağmen ilgiler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Meslek algısı ve öğrenme deneyimi, cinsiyet farklılıkları açısından ilgiler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet farklılıklarının kariyer danışmanlığındaki sınırlılıkları tartışılmıştır.

Vardarlı (2014) lise ve üniversite öğrencilerinin mesleki ilgilerini ölçmeyi ve Tracey (2010) tarafından geliştirilen Kişisel Küre Envanteri Kısa Formu (PGI-Sort) Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılmasını amaçlamıştır. Envanter İzmir ilinde okuyan 605 lise ve 359 üniversite öğrencisine uygulanmıştır. Yapılan güvenirlik çalışmalarında Crobach alfa değerleri .57 ile .79 arasında bulunmuştur. Envanterin geçerliliğine yönelik ise yapı geçerliği, benzer test geçerliği ve ölçüt bağıntılı geçerliğine bakılmıştır. Yapı geçerliğini belirlemeye yönelik yapılan randomizasyon testi sonucunda envanterin model ile uyumlu olduğu görülmüştür. Benzer testler geçerliğini sınamak için Kendini Değerlendirme Envanteri'nin bazı alt ölçekleri ile karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırılan envanterlerin alt ölçekleri genellikle beklenen yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir.

Envanterin ölçüt bağıntılı geçerliğine bakıldığında ise alt ölçeklerin lise ve fakülte türleri açısından farklılaştığı görülmüştür. Ölçüt bağıntılı geçerlikte son olarak alt ölçeklerin cinsiyet ile ilişkisine bakıldığında kadınların yardım, sanat ve sosyal gibi alt ölçeklerde erkeklerin ise mekanik, iş ayrıntıları, veri işleme, açık alan, araştırmacı, realist ve düzenli alt ölçeklerde daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Elde edilen bulgular envanterin diğer dillerdeki yapılan çalışma sonuçları ile paralel olarak yapı, benzer envanter ve ölçüt bağıntılı geçerlik açısından uygunluğu belirlenmiştir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda Holland'ın modelinin Türk kültürüne uygun olduğu görüşü desteklenmektedir.

Martin (2014) liselerde yaygın olarak kullanılan kariyer ilgi envanterlerinin etkililiğini ölçüte bağlı geçerlilik kapsamında araştırmıştır. Bu araştırmada Myers-Briggs Tip Göstergesi (MBTI), Kendini Araştırma Ölçeği (SDS) ve Strong İlgi Envanteri'nin (SII) geçerlilikleri değerlendirilmiştir. Araştırmaya 616 ortaöğretim son sınıf öğrencisi katılmıştır. Analizler sonucunda öğrencilerin lise sonrası çalışma alanlarının seçimini en güçlü Kendini Araştırma Ölçeği ve en zayıf Myers-Briggs Tip Göstergesi tahmin etmektedir. SDS, en yüksek sınıflandırma oranına ve büyük etki büyüklüğüne sahip envanter olarak saptanmıştır. SII, orta etki büyüklüğüne sahip ve sosyal hizmetler dışındaki ilgi alanlarında iyi bir yordayıcı olarak görülmüştür. MBTI ise, kariyer planlamasında kullanılabilir anlamlı veriler ortaya koymamıştır. Üç envanter de belirtilen ilgi alanları dışında diğer ve belirsiz ilgi alanlarını tercih eden öğrenciler için anlamlı sonuçlar vermemiştir. Okul psikolojik danışmanları kariyer danışmanlığında öğrencilerin daha sağlıklı kariyer kararı vermelerinde Kendini Araştırma Ölçeğinin yanı sıra anlatımsal danışma stratejilerinden de faydalanmayı düşünmelidir.

Gökdeniz ve Merdan (2015) özel sektörde çalışan avukat, öğretmen, doktor, muhasebeci ve sigortacıların kişilik özellikleri ile kariyer seçimleri arasındaki ilişkiyi beş faktör kişilik kuramı çerçevesinde araştırmıştır. Araştırmaya farklı sektörlerde çalışan 285 kişi katılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik değişkenleri içeren 7 soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde Schein tarafından geliştirilen ve Koca'nın (2009) tez çalışmasında kullandığı 16 soruluk Kariyer Boyutları Ölçeği kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ise beş faktör kişilik boyutlarını ölçmeye yönelik 50 soru yer almaktadır. Beş faktör kişilik boyutları anketinin oluşturulmasında Girgin'in (2007)

çalışmasından yararlanılmıştır. Yapılan anketin güvenilirlik çalışmalarında Cronbach alfa katsayısı anketin farklı bölümleri için .84 ve .88 bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre kişilikle kariyer seçimi arasında anlamlı ilişkiler olduğu ve her bir kişiliğin kariyer seçiminde farklı boyuta önem verdiği görülmüştür. Cinsiyet ile kariyer seçimi arasındaki ilişkiye bakıldığında erkeklerin teknik alanlara daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Cinsiyet ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise çalışan kadınların daha fazla dışa dönük olduğuna ulaşılmıştır.

Demirci (2017) sekinci sınıf öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu amaçla Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri olan dışa dönüklük, duygusal dengesizlik, deneyime açıklık, sorumluluk ve uyumluluk kişilik özelliklerinin Holland'ın araştırmacı, realistik, yaratıcı, girişimci, sosyal ve düzenli mesleki kişilik tiplerini yordama düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmaya 2015-2016 yılında Ankara ve Konya illerinde eğitim gören 311 ortaokul son sınıf öğrencisi katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Tracey ve Caulum (2015) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanan Çocuk Etkinlikleri Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklerin güvenilirlik katsayıları hesaplandığında Çocuk Etkinlikleri Envanteri için .86 ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi için .82 olarak saptanmıştır. Yapılan geçerlik çalışmalarında ise beş faktörün Sıfatlara dayalı Kişilik Testi'ne ait varyansın %52'sini açıkladığı görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre sosyal mesleki kişilik tipi ile dışa dönüklük, deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk arasında, girişimcilik mesleki tipi ile deneyime açıklık ve dışa dönüklük arasında, düzenli mesleki kişilik ile sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunmuştur.

Kaya (2017) uluslararası standartlara uygun olduğu belirlenen Jackson Mesleki İlgi Envanterinin üniversite öğrencileri üzerinde Türk kültürüne uyarlama çalışması yapmayı amaçlamıştır. 34 temel ilgi alanını ölçen Jackson Mesleki İlgi Envanteri ABD başta olmak üzere çeşitli ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Envanter 578 maddeden oluşmakta olup uygulanması ortalama 45 dk sürmektedir. Araştırmanın örneklemini Ankara Üniversitesi'nde çeşitli bölümlerdeki lisans öğrencilerinden 1059 kişi oluşturmaktadır. Envanterin Türkçe çevirisinin orijinal İngilizce formu ile dilsel eşdeğerliği kabul edilebilir düzeydedir. Alt ölçekler arasındaki korelasyon ortalaması .77 bulunmuştur. Güvenirlik analizinde Cronbach

alfa değerleri alt ölçeklerde .65 ile .90 arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ortalama .78 bulunmuştur. Envanterde yer alan 34 ilgi alanını 34 alt ölçekle ölçmeyi amaçlayan çalışmanın yapı geçerliliğini ve yapısal eşitliği sağladığı görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda 23 sorunlu maddeye rastlanmış fakat bu maddeler envanterden çıkarılmamıştır. Araştırma bulgularına göre envanterin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Şimşek (2017) mesleki ilgi envanterlerinin kullanılabilirliğini arttırmak amacıyla Klasik Test Kuramı temelli ve kâğıt-kalem uygulamalı Becerilere Güven Mesleki İlgi Envanteri'ni Bilgisayarlı Bireyselleştirilmiş Test uygulaması olarak geliştirmiş ve eşdeğerliliklerini incelemiştir. Türkçeye uyarlaması yapılan envanter 17 faktör ve 164 maddeden oluşmaktadır. Araştırmada 2214 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Test uygulamasının geliştirilmesinde Kademeli Tepki Modeli kullanılarak parametre kestirimleri yapılmıştır. Testin kâğıt-kalem formu ile bilgisayarlı bireyselleştirilmiş test uygulaması arasındaki fark incelendiğinde 17 faktör içinden 15 faktörde iki test arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Becerilere Güven Mesleki İlgi Envanteri'nin bilgisayarlı bireyselleştirilmiş test uygulaması ile test uzunluğunda yaklaşık %50 test süresinde ise %77 ekonomiklik sağlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kâğıt-kalem ile bilgisayarlı bireyselleştirilmiş test kestirimlerinin eşdeğerliği olumlu olduğu görülmüştür. Ayrıca bilgisayarlı bireyselleştirilmiş test uygulamasının madde sayısı ve test süresinde sağladığı ekonomiklik göz önüne alındığında mesleki rehberlik faaliyetlerinde daha verimli olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir.

Cohen (2017) lise öğrencilerinin kariyer akademisi seçimlerini ve akademik başarılarını tahmin etmeye yönelik Strong İlgi Envanteri'nin etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmada öğrencilerin mutfak sanatları akademisi, sağlık meslek akademisi, hukuk akademisi ve performans sanatları akademisine kayıtlı öğrencilerin akademik deneyimlerini arttırmaya ve mesleki ilgilerini tanımlamaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda mesleki ilgiler, kariyer seçimleri ve not ortalamaları dikkate alınmıştır. Yapılan çalışmada Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı temel alınmıştır. Çalışma grubu 99 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak 291 maddeden oluşan Strong İlgi Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre ilgi alanları ile kariyer seçimleri arasında pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Ayrıca ilgiler ile not ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Akademi türleri içerisinde sağlık akademisi öğrencileri kariyer seçimleri ve not

ortalamları dikkate alındığında Strong İlgi Envanteri ile en yüksek ilişkili bulunmuştur.

Mesleki İlgi Envanteri Geliştirme ile İlgili Araştırmalar. Literatür taramasının bu kısmında mesleki ilgilere yönelik son yıllarda yapılan ölçek geliştirme çalışmalarına yer verilmiştir.

İnan (2006) 14-65 yaş arasındaki bireylerin mesleki ilgilerini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamıştır. Kariyer Eğilim Envanteri adlı ölçek geliştirme çalışmalarında Tracey'nin (2002) Kişisel Küre Envanteri modeli temel alınmıştır. İlk çalışma grubu 2005 yılında Adana'da eğitim gören 538 öğrenci ile çeşitli mesleklerde çalışan 52 yetişkinden oluşmaktadır. Envanter etkinlik ve meslekler bölümünü içeren toplam 221 maddeden oluşmaktadır. Maddeler ilgi ve yetkinlik beklentisine göre beşli Likert tipi derecelendirme ile yanıtlanmıştır. Araştırma kapsamında ikinci çalışma grubu 2016 yılında farklı illerde eğitim gören 541 öğrenci ve farklı illerde çalışan değişik meslek gruplarındaki 315 yetişkinden oluşmaktadır. Bu bölümde çeşitli maddeler değiştirilmiş ayrıca mesleki tercihler bölümü envanterden çıkarılmıştır. Envanterin yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca ölçekler arasında orta ve yüksek düzeyde Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Envanterin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yüksek bulunmuştur. Çalışma sonucunda 13 ilgi alanını ölçen bir envanter geliştirilmiştir.

Deniz (2008) uzmanlık gerektiren mesleklere yönelik ilgi envanteri geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu envanterin geçerli, güvenilir ve güncel bir ölçme aracı olarak meslek seçiminde bireylere yardımcı olabileceği düşünülmüştür. Üniversitedeki mesleki alanlara yönelik olarak 14 mesleki alan (eğitim, sağlık, hukuk, psikoloji, iletişim, matematik, fen, yabancı dil, ziraat, siyasal bilimler, Türk dili, bilgisayar, mühendislik ve görsel sanatlar) belirlenmiştir. Envanterdeki maddeler üçerli olarak gruplanmış ve her gruptan bir maddenin seçilmesi ve o maddeye 1-5 aralığında bir puan verilmesi istenmiştir. Araştırmanın örneklemi 1373 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Elde edilen verilere yönelik açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve test tekrar test güvenirlik analizi yapılmıştır. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları .79 ile .95 arasında bulunmuştur. Test tekrar test güvenirlik katsayıları ise alt ölçekler için .75 ile .95 arasında bulunmuştur.

Araştırmanın nihai formu 156 maddeden oluşmaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda envanterin 13-18 yaş arasındaki bireylere uygulanabileceği görülmüştür.

Enke (2009), Holland'ın kişilik kuramını temel alarak Tracey (2002) tarafından geliştirilen Kişisel Küre Envanteri'ne uygun bir görsel ilgi envanteri geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu sayede çeşitli sebeplerden dolayı sözel ilgi envanterinin uygulanamadığı durumlarda görsel ilgi envanterinin kullanılması ile ölçme araçlarına erişilebilirliği arttırmak hedeflenmiştir. Envanterde kadın ve erkeklere yönelik farklı etkinliklerin bulunduğu 48 görsel yer almaktadır. 537 kişiden oluşan örnekleme güvenirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. İç tutarlık katsayısı boyutlar için .66 ile .90 arasında değişmektedir. Yapılan test-tekrar test uygulamalarında elde edilen puanlar kararlılık göstermiştir. Envanterin ölçüt bağıntılı geçerliliğini belirlemek için Kişisel Küre Envanteri ile karşılaştırıldığında boyutlar arasında .57 ile .89 arasında değişen korelasyonlarda güçlü bir ilişki bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda görsel ilgi envanterinin Holland'ın dairesel modeli ve ilgilerin sıralanmasına uygun olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın kariyer danışma uygulamalarında, ölçek geliştirme çalışmalarında ve gelecekte yapılacak araştırmalarda kullanılabileceği öngörülmüştür.

Yılmaz (2011), Holland'ın kişilik kuramını temel alarak yetişkinlerin mesleki seçim sürecine yardımcı olmaya yönelik Mesleki İlgi Envanteri geliştirmeyi ve aynı zamanda kuramın Türk kültüründeki geçerliliğini test etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örnekleme 22-55 yaş aralığındaki 2241 yetişkinden oluşmaktadır. Elde edilen verilerde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Envanterin Cronbach α katsayısı .90 ve boyutlar arasındaki iç tutarlık katsayısı .71 ile .87 arasında değişmektedir. Envanterin test-tekrar test güvenirliği için 86 kişiye beş hafta aryla ölçek uygulanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik katsayıları .60 ile .80 arasında olduğu saptanmış ve yeterli seviyede olduğu belirtilmiştir. Faktör analizi sonucunda altı faktörlü bir yapı elde edilerek Holland'ın kişilik kuramı ile tutarlı bir yapıda olduğu görülmüştür. Altı faktör toplam varyansın %42'sini açıklamaktadır. Geliştirilen envanterin Kendini Araştırma Ölçeği ile arasındaki benzer ölçek geçerliliği incelenmiştir. Envanter sonuçları ile Kendini Araştırma Ölçeği sonuçlarının birbirleri ile uyumlu olduğu bulunmuştur. Envanter 60 madde ve dördümlü Likert tipi derecelendirmeden oluşmaktadır. Elde edilen bulgularda envanterin geçerli ve

güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır. Ayrıca Holland'ın kişilik kuramının Türk kültüründe geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gencür (2011), Holland'ın mesleki seçim kuramı çerçevesinde ilköğretim matematik öğretmen adaylarının kişilikleri ve bölüm memnuniyetleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi ve geliştirilen mesleki ilgi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğini test etmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya Balıkesir Üniversitesi İlköğretim Matematik Bölümü'nde okuyan 518 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kunin'in Yüz Ölçeği ve Mesleki İlgi Ölçeği kullanılmıştır. Kendini Araştırma Ölçeği temel alınarak geliştirilen ölçek 55 madde ve beşli Likert tipi derecelendirmeden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre Holland'ın mesleki seçim kuramıyla tutarlı olarak altı faktörlü bir yapı bulunmuştur. Bu altı faktörlü yapı varyansın %50'sini açıklamıştır. Ölçeğin güvenirlik analizinde Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 olarak saptanmıştır. Sosyal kişilik tipi mesleki tatmin ile en yüksek korelasyona sahip tip olarak bulunmuştur. Katılımcıların kişilik tipleri sosyal, araştırmacı ve düzenli olarak sıralanmıştır. İlköğretim matematik öğretmenliğinin sosyal, düzenli ve yaratıcı kişilik tipleri için ideal bir meslek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özer, Yılmaz, Osmanlı ve Yiğit (2015) tarafından tercih danışmanlığı sürecinde kullanılmak üzere Holland'ın kişilik tiplerini ölçmeye yönelik sıfatlardan oluşan bir ilgi envanteri geliştirilmiştir. Envanter altı kişilik tipine yönelik toplam 42 sıfattan oluşmaktadır. Envanter sonucunda bireyin kişilik kodları belirlenmekte ve bu kodlara uygun üniversite bölümlerinin de yer aldığı bir rapor elde edilmektedir. 2015 yılında Hacettepe Üniversitesi Tanıtım Günlerinde kariyer görüşmesi yapılan ve daha sonra envanter uygulanan 77 öğrenciden %81'inin ilk üç bölüm tercihinden en az biri envanter tarafından doğru belirlenmiştir. Ölçme aracının güvenirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach alfa güvenirlik katsayısı alt boyutlar için .66 ile .86 arasında bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre envanterin tercih danışmanlığı sürecinde yapılan kariyer görüşmelerinde kullanılabileceği görülmüştür.

Atli ve Keldal (2017) lise öğrencilerinin mesleki kişilik tiplerini belirlemek amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamıştır. Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri'ni geliştirmek için Holland'ın tipoloji kuramı temel alınarak geliştirilen ölçme araçları incelenerek madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırmanın örneklemi 2014-2015 yılında Malatya'da eğitim gören

14-18 yaş aralığındaki 1129 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Envanterin yapı geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgularda Holland'ın tipoloji kuramına uygun şekilde altı faktör saptanmıştır. Altı faktörlü yapı varyansın %47'sini açıklamıştır. Envanterin alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik katsayıları .65 ile .85 arasında bulunmuştur. Ölçme aracının kararlılık düzeyini test etmek için yapılan test-tekrar test uygulamasında test-tekrar test puanları .62 ile .80 arasında bulunmuştur. Ayrıca Kendini Değerlendirme Envanteri ile yapılan ölçüt bağıntılı geçerlilik sonucunda kişilik tipleri ile ilgi türleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Envanter 30 madde ve dokuzlu Likert tipi derecelendirmeden oluşmaktadır. Envanterde toplam puan vermek yerine her bir mesleki kişilik alt boyutu puanlanmaktadır. Puanlama sonucunda ilk üç sıradaki mesleki kişilik tipi dikkate alınarak değerlendirme yapılmaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda envanterin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırma yöntemi, çalışma grubunda yer alan katılımcılar, veri toplama süreci, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analiz yöntemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerine yönelik Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramına dayanan görsel bir ilgi envanteri geliştirme çalışmasıdır. Envanter rasyonel-kuramsal yaklaşım esas alınarak geliştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep ili Şehitkamil merkez ilçesinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında çeşitli okullarda öğrenimlerine devam eden gönüllü ortaokul öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma grubu olarak Gaziantep'in seçilmesinde iki milyondan fazla nüfusa sahip endüstri alanında gelişen bir şehir olması etkili olmuştur. Araştırmaya katılan 310 gönüllü ortaokul öğrencisinden 19 kişi uygulanan iki envanterden birini veya her ikisini eksik yanıtladıkları gerekçesiyle veri setinden çıkarılmıştır. Bunun sonucunda araştırmanın çalışma grubunu 291 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur.

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeyleri Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo 2

Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Dağılımları

Değişken	Kategoriler	Frekans	%
Cinsiyet	Kız	144	49,5
	Erkek	147	50,5
Sınıf Düzeyi	7. Sınıf	84	28,9
	8. Sınıf	201	71,1
	Toplam (N)	291	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların % 59,5'inin kız, %50,5'inin erkek olduğu; %28,9'unun 7. sınıfta, %71,1'nin 8. sınıfta olduğu görülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların okul dağılımı Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo 3

Ortaokul Öğrencilerinin Okul Dağılımı

Okul	Geçerli	Geçersiz	Toplam
A	59	1	60
B	30	0	30
C	46	4	50
Ç	25	0	25
D	31	4	35
E	24	1	25
F	40	5	45
G	22	3	25
H	14	1	15
Toplam	291	19	310

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama sürecine başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Daha sonra, Gaziantep İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden veri toplamak için uygulama izinleri alınmıştır. Öğrencilere Görsel ve Yazılı Mesleki İlgi Envanterleri uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından 2019-2020 eğitim yılı güz döneminde Gaziantep ili Şehitkâmil ilçesinde bulunan dokuz ortaokulda öğrenimlerine devam eden toplam 310 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır. Araştırmacı uygulama hakkında öğrencilere bilgi vermiştir. Uygulama öncesinde öğrencilerden Gönüllü Katılım Formu (EK-F) ve velilerden Veli Onam Formu (EK-E) aracılığıyla gerekli izinler alınmıştır. Envanterler araştırmacı tarafından ders saati içerisinde gönüllü olan öğrencilere verilmiştir. Her bir envanterin uygulaması yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

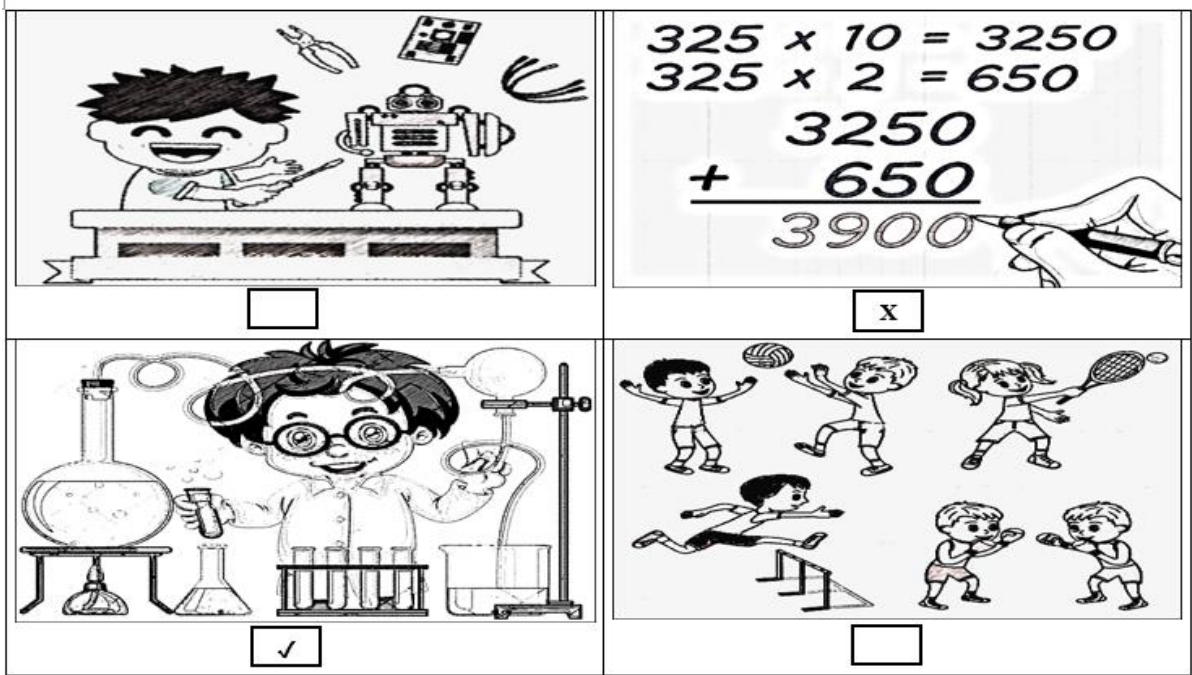
Veri Toplama Araçları

Araştırmada resimlerden ve ifadelerden oluşan iki ilgi envanteri hazırlanmıştır.

Görsel Mesleki İlgi Envanteri. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı (1997) temel alınarak bu çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Envanter, mesleki rehberlik çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarının belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla kullanılacaktır. Envanter realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli kişilik tipi olmak üzere altı kişilik tipini ölçmektedir.

Envanter taslak formunda her kişilik tipine ilişkin 12 resim olmak üzere toplam 72 resim bulunmaktadır. Envanter, her kartta farklı tiplere ait 4 resmin yer aldığı 18 karttan oluşmaktadır. Öğrencilerden her sayfada dört resimden oluşan her bir resim seti için yapmayı en çok istediği etkinlik resmi için "✓", en az istediği etkinlik resmi için "X" işaretlemeleri istenmiştir. Resim setindeki diğer iki resim için herhangi bir işaretleme yapılmamaktadır.

Aşağıda yer alan şekilde seçilen bir kartta yapılan yanıtlar gösterilmiştir. Bu kartta öğrenci en çok kimyasal deneyler yapmayı, en az ise sayısal hesaplamalar yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

Şekil 3: Görsel Mesleki İlgi Envanteri Örnek Madde

Envanterin değerlendirme kısmında altı tipe ilişkin puanlar elde edilmektedir. Bu puanlar sonucunda bireylerde baskın olan kişilik tipleri ve bu tiplere yönelik açıklamalar yer almaktadır. Envanterde yer alan kişilik tiplerine ilişkin açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kişilik tiplerinin açıklamaları.

1-) *Realist Tip.* Araç-gereç ve makineler kullanmayı, hayvanlar veya bitkiler ile uğraşmayı seviyorsunuz. El becerisi veya motor koordinasyon gerektiren fiziksel etkinliklere katılmayı tercih ediyorsunuz. Fiziksel, mekanik, teknik ve tarımsal alanlara yönelebilirsiniz.

2-) *Araştırmacı Tip.* Problem çözmek ve yeni bilgiler keşfetmek gibi zihinsel etkinliklere ilgi duyuyorsunuz. Nesnelere yerine fikirler ile çalışmayı tercih ediyorsunuz. Analitik ve bilimsel düşünme becerilerine sahipsiniz. Bilimsel çalışmalar yapabilecek araştırma ve geliştirme alanlarına yönelebilirsiniz.

3-) *Yaratıcı Tip.* Özgür bir ortamda çalışarak kendinizi ifade edebileceğiniz sanatsal etkinliklerden keyif alıyorsunuz. Rutin ve sistematik işler size sıkıcı gelmektedir. Hayal gücünüzü kullanarak birşeyler üretmeyi seviyorsunuz. Edebiyat ve güzel sanatlar alanına yönelebilirsiniz.

4-) *Sosyal Tip.* İnsanlar ile iletişim kurmaktan, birlikte çalışmaktan ve başkalarına yardım etmekten hoşlanıyorsunuz. Bireysel etkinlikler yerine grup etkinliklerini daha çok seviyorsunuz. İlişkisel, eğitsel, iyileştirici ve toplumsal çalışma alanlarına yönelebilirsiniz.

5-) *Girişimci Tip.* Liderlik özellikleri bulunan, sorumluluk alan ve insanları ikna edebilen bir kişisiniz. Başarılı olmak için girişimlerde bulunmaktan ve gerektiğinde risk almaktan kaçınmıyorsunuz. Hırslı, baskın ve özgüveni yüksek bir kişiliğe sahipsiniz. Yöneticilik, satış ve pazarlama alanlarına yönelebilirsiniz.

6-) *Düzenli Tip.* Veriler ve ayrıntılarla çalışma eğilimindedesiniz. İşlerinizi planlı bir şekilde yürütüyorsunuz. Önceden belirlenen kuralları veya işleyişi izlemeye yatkınsınız. Rutin ve yapılandırılmış etkinliklerin yer aldığı büro ve muhasebe alanlarına yönelebilirsiniz.

Envanterin geliştirilmesi. Bu araştırmada Crocker ve Algina (1986) tarafından açıklanan ölçek geliştirme aşamaları uygulanmıştır.

1-) *Ölçek puanlarının kullanım amaçlarının belirlenmesi.* Envanter Holland'ın kuramında yer alan altı kişilik tipine ilişkin altı tür puan vermektedir. Envanterden elde edilen ölçek puanları öğrencilerin ilgi alanlarını belirlemek ve bu alanlar hakkında bilgi vermek amacıyla kullanılacaktır.

2-) *Araştırmaların gözden geçirilmesi.* Envanter geliştirme aşamasında öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Ardından önceki yıllarda geliştirilmiş olan yayınlanmış ilgi envanterleri belirlenmiştir. Bu doğrultuda Holland temelli geliştirilen Mesleki Tercih Envanteri (Holland, 1985), O*NET İlgi Envanteri ve Görsel Kişisel Küre Envanteri (Enke, 2009) incelenmiştir.

3-) *İçerik analizi.* Holland'ın kuramında yer alan kişilik tiplerine uygun olarak öğrencilerin günlük hayatta hangi etkinlikleri yaptıklarına yönelik öğretmenlerin görüşlerini belirtebilmesi için açık uçlu sorulardan oluşan bir form hazırlanmıştır (EK-C). Hazırlanan form ortaokul kademesinde görev alan 40 öğretmen tarafından cevaplanmıştır. Öğretmenler tüm branşları kapsayacak şekilde seçilmiştir. Öğretmenlerin 20'si kadın ve 20'si erkektir. Cevaplarda yer alan etkinlikler sıralanarak liste haline getirilmiştir. Araştırmanın dayandığı kuramsal bilgiler de dikkate alınarak en çok tercih edilen 80 madde seçilmiştir. 80 madde kişilik tiplerine göre gruplandığında realist tipte 13, araştırmacı tipte 14, yaratıcı tipte 13, sosyal tipte 12 girişimci tipte 13 ve düzenli tipte 15 madde bulunmaktadır.

4-) *Doğrudan gözlemler.* Bu aşamada 80 etkinliğin yer aldığı madde havuzu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev alan 4 okul psikolojik danışmanı tarafından değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin 2'i kadın ve 2'si erkek olup hizmet süresi ortalaması üç yıldır. Verilen cevaplar incelendiğinde 6 maddenin ikiden fazla öğretmen tarafından olumsuz değerlendirildiği için çıkarılmasına karar verilmiştir. Her kişilik tipinde eşit sayıda maddenin yer alması amaçlandığı için araştırmacı tarafından olumsuz olarak değerlendirilen 2 madde daha çıkarılarak her kişilik tipinden eşit sayıda maddenin yer alması sağlanmıştır.

5-) *Madde havuzunun oluşturulması.* Madde havuzunda kişilik tiplerine ilişkin toplam görsel envanter için resim, yazılı envanter için ifadeler olacak şekilde 72 madde yer almaktadır. Madde havuzunda yer alan etkinliklere yönelik resimler bilgisayar ortamında maddelere uygun olacak şekilde Photoshop, Photosketcher ve Photoscape programları kullanılarak çizilmiştir. Çizilen resimlerin öğrenci ve

öğretmen grubu tarafından incelenmesi sonucunda taslak forma son hali verilmiştir. Hazırlanan formda maddelere geçmeden önce, ölçeğin amacı ve uygulama yöntemi hakkında bilgiler içeren bir yönerge verilmiş ve bir uygulama örneği eklenmiştir.

6-) *Uzman görüşünün alınması.* Bu çalışmaya çeşitli üniversitelerde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim dallarında en az yüksek lisans derecesine sahip ve psikolojik danışmanlık alanında çalışan 5 uzman katılmıştır. Envanteri değerlendiren uzmanlar, hazırlanan Uzman Görüşü Formunu (EK-D) doldurmuşlardır. Verilen yanıtlar incelendiğinde birden fazla uzmanın 7 resim (I3, I9, A12, E1, E4, E11, C11) için envanterden çıkarılması görüşünde buldukları saptanmıştır. Bu resimler uygulama öncesinde taslak formda yer almış ve analiz sonuçları da dikkate alınarak daha sonra envanterden çıkarılmıştır.

7-) *Taslak formun denenmesi.* Taslak form araştırmacı tarafından 8. sınıflardan seçilen 10 öğrenciye (5 kız ve 5 erkek) uygulanmıştır. Uygulama sırasında maddelerin anlaşılabilirlik durumu ve uygulama süresi hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede ölçeğin araştırma grubuna uygulanabilir olduğu ve 30 dakikalık yanıtlama süresinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

8-) *Kişisel bilgi formunun oluşturulması.* Envanterde yer alacak kişisel bilgi formunda öğrencilerin sınıf ve cinsiyet bilgileri sorulmaktadır. Kişisel Bilgi Formu, Görsel Mesleki İlgi Envanteri ile birlikte uygulanmaktadır.

9-) *Envanterin uygulanması.* Veri toplama araçları, uygun örnekleme yöntemi ile seçilen çalışma grubuna uygulanmıştır. Uygulamalar öncesinde araştırmacı tarafından araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve verilen yanıtların araştırma dışında kullanılmayacağı ifade edilmiştir. Uygulama öncesinde onam formları aracılığıyla öğrenciler ve velilerden gerekli izinler alınmıştır.

Envanterin madde yapısı. Envanter taslak formunda 6 kişilik tipinden 12'şer resim olmak üzere toplam 72 resim bulunmaktadır. Resimler dörderli gruplanarak 18 kart oluşturulmuştur. Her kartta karışık olarak dört tipe ait resimler bulunur. Örneğin ilk kartta yaratıcı, düzenli, araştırmacı ve realist; ikinci kartta araştırmacı, sosyal, girişimci ve realist tiplere ilişkin resimler yer alır. Böylece kişilik tiplerine ait resimler eşit ve yansız bir şekilde envantere yerleştirilmiştir.

Envanterin puanlanması. Bu envanterde ipsatif değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. İpsatif yöntem, maddeleri Likert tipinde derecelendirmek yerine seçenekleri elemeyi gerektirmektedir. Likert tipi değerlendirme yöntemi cevapların manipüle edilmesi ve merkeze yığılma yanlılığı sebebiyle araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir (Bartram ve Brown, 2004; Kim, 2011). İpsatif değerlendirme yöntemi ise cevaplar arasında eşit arzu edilebilirlik sağladığı için sosyal beğenirlik hatasını ortadan kaldırmaktadır (Bowen, Martin ve Hunt, 2002; Brown ve Maydeu-Olivares, 2014). Bu testte ipsatif değerlendirme yönteminden en çok ve en az tercih edilen madde seçim formatı uygulanmıştır.

Envanterdeki altı kişilik tipi için 6 ayrı puan elde edilmektedir. Test uygulama sonucunda 18 olumlu, 18 olumsuz ve 36 nötr resim seçilmektedir. Envanterin puanlanmasında ipsatif değerlendirmede klasik puanlama yöntemi kullanılmıştır (Brown ve Maydeu-Olivares, 2013). Seçilen her olumlu resim için 2 puan, nötr resimler için 1 puan ve olumsuz resim için 0 puan verilmektedir. Daha sonra katılımcının her kişilik tipinden elde ettiği puanlar hesaplanmıştır. Envanter taslak formunda her kişilik tipine ait 12 (6.12=72) resim vardır. Her kişilik tipi için en düşük 0 ve en yüksek 24 puan alınmaktadır.

Envanteri uygulayan bir katılımcının kişilik tipleri arasındaki puan farkının fazla olması ilgilerinin tutarlı ve ayrışma düzeyinin yüksek olduğunu gösterir. İlgiler arasında belirgin bir puan farkının olmaması ise öğrencinin ilgilerini henüz tam olarak keşfetmediği ve ilgi alanlarında değişiklikler olabileceği tahmin edilmektedir.

Kişilik tiplerinden alınan puanlara göre en yüksek üç kişilik tipi bireyin kişilik kodunu oluşturmaktadır. Bireyin kişilik kodunu oluşturan baskın kişilik tipleri ve bu tiplere yönelik açıklamalar ile birlikte katılımcıya mesleki ilgi alanlarına yönelik bilgi verilmektedir.

Örneğin; Bir katılımcının kişilik tipleri puanları aşağıda verilmiştir.

Realist (R) = 9	Araştırmacı (I)= 18	Yaratıcı (A) = 15
Sosyal (S) = 20	Girişimci (E) = 7	Düzenli (C) = 3

Katılımcının kişilik tipleri arasında fark fazla olduğu için ilgilerinin belirgin olduğu söylenebilir. Bu katılımcının kişilik kodu SIA (sosyal-araştırmacı-yaratıcı) olarak belirtilir. Değerlendirme bölümünde örnek kişilik tipine uygun aşağıdaki açıklama yer alır.

Sosyal Tip: İnsanlar ile iletişim kurmaktan, birlikte çalışmaktan ve başkalarına yardım etmekten hoşlanıyorsunuz. Bireysel etkinlikler yerine grup etkinliklerini daha çok seviyorsunuz. İlişkisel, eğitsel, iyileştirici ve toplumsal çalışma alanlarına yönelebilirsiniz.

Araştırmacı Tip: Problem çözmek ve yeni bilgiler keşfetmek gibi zihinsel etkinliklere ilgi duyuyorsunuz. Nesnelere yerine fikirler ile çalışmayı tercih ediyorsunuz. Analitik ve bilimsel düşünme becerilerine sahipsiniz. Bilimsel çalışmalar yapabilecek araştırma ve geliştirme alanlarına yönelebilirsiniz.

Yaratıcı Tip: Özgür bir ortamda çalışarak kendinizi ifade edebileceğiniz sanatsal etkinliklerden keyif alıyorsunuz. Rutin ve sistematik işler size sıkıcı gelmektedir. Hayal gücünüzü kullanarak birşeyler üretmeyi seviyorsunuz. Edebiyat ve güzel sanatlar alanına yönelebilirsiniz.

Yazılı Mesleki İlgi Envanteri. Holland'ın Mesleki Kişilik Kuramı (1997) temel alınarak bu çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Yazılı envanter, Görsel Mesleki İlgi Envanteri uygulaması yapılan ortaokul öğrencilerine iki hafta sonra uygulanmıştır. Mesleki İlgi Envanterinden alınan puanlar ile Görsel Mesleki İlgi Envanterinden alınan puanlar karşılaştırılarak resimlerin anlaşılabilirliği hakkında bir fikre varılmak istenmiştir. Bu nedenle yazılı envanterdeki ifadeler ile görsel envanterdeki resimler eşleşmektedir. Diğer bir deyişle bu form Görsel Mesleki İlgi Envanteri geliştirme sürecinde hazırlanan sözel maddelerin kullanılmasıyla hazırlanmıştır. Envanter realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli kişilik tipi olmak üzere altı kişilik tipini ölçmektedir.

Envanterde her kişilik tipine yönelik 12 madde olmak üzere toplam 72 madde bulunmaktadır. Envanter, her madde grubunda 4 maddenin olduğu 18 madde grubundan oluşmaktadır. Öğrencilerden dört maddeden oluşan her bir madde grubu için yapmayı en çok istediği etkinlik maddesi için “√” , en az istediği etkinlik maddesi için “X” işaretlemeleri istenmiştir. Madde grubundaki diğer iki madde için herhangi bir işaretleme yapılmamaktadır.

Aşağıda yer alan şekilde seçilen bir madde grubunda yapılan örnek yanıtlar gösterilmiştir. Bu madde grubunda derslerle ilgili problem çözmek araştırmacı tipi, sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer almak sosyal tipi, oyun ve yarışma için kendi takımını kurmak girişimci tipi ve bozulan bilgisayarı tamir etmeye çalışmak

realist tipi ölçmektedir. Öğrenci dört etkinlik içerisinde en çok sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer almayı, en az ise bozulan bilgisayarı tamir etmeye çalışmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

	Derslerle ilgili problem çözmek
✓	Sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer almak
	Oyun veya yarışma için kendi takımını kurmak
X	Bozulan bilgisayarı tamir etmeye çalışmak

Şekil 4: Mesleki İlgi Envanteri Örnek Madde

Envanterinin geliştirilmesi. Envanterin geliştirilme sürecinde Görsel Mesleki İlgi Envanteri ölçek geliştirme süreci takip edilmiştir. Görsel testin geliştirilmesinde hazırlanan madde havuzundaki 72 madde ile taslak form oluşturulmuştur. Hazırlanan formda maddelere geçmeden önce, ölçeğin amacı ve uygulama yöntemi hakkında bilgiler içeren bir yönerge verilmiş ve bir uygulama örneği eklenmiştir.

Taslak form araştırmacı tarafından 8. sınıflardan seçilen 8 öğrenciye (4 kız ve 4 erkek) uygulanmıştır. Uygulama sırasında maddelerin anlaşılabilirlik durumu ve uygulama süresi hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede ölçeğin araştırma grubuna uygulanabilir olduğu ve 20 dakikalık yanıtlama süresinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Envanterin madde yapısı. Envanter taslak formunda 6 kişilik tipinden 12'şer olmak üzere toplam 72 madde bulunmaktadır. Maddeler dörderli gruplanarak 18 madde seti oluşturulmuştur. Her resim setinde karışık olarak dört tipe ait maddeler bulunur. Örneğin ilk madde setinde yaratıcı, düzenli, araştırmacı ve realist; ikinci madde setinde araştırmacı, sosyal, girişimci ve realist tiplere ilişkin maddeler yer alır. Böylece kişilik tiplerine ait maddeler eşit ve yansız bir şekilde envantere yerleştirilmiştir.

Mesleki İlgi Envanteri, Görsel Mesleki İlgi Envanteri ile aynı puanlama ve değerlendirme sistemine sahiptir.

Verilerin Analiz Yöntemi

Bu araştırmada Görsel Mesleki İlgı Envanterine odaklanılmıştır. Benzer ölçekler geçerliği kapsamında GMİE'deki her resimde anlatılan, ölçek maddesi olarak düzenlenmiş ve Yazılı Mesleki İlgı Envanteri hazırlanmıştır. Daha sonra görsel ve yazılı ilgi envanterlerinin madde-boyut ilişkisi temel bileşenler analiziyle (TBA) incelenmiştir. Bulgular bölümünde önce maddelerin standartlaştırılmış ağırlıkları sırasıyla her boyut için ayrı ayrı verilmiştir. Bu aşamada her boyut için faktör yükü en yüksek maddeler belirlenmiştir. Görsel Mesleki İlgı Envanteri taslak formunda her kartta biri istenen, diğerı istenmeyen ve ikisi de tercih edilmeyen (nötr) dört resim yer almaktadır. Her bir kişilik tipi için madde havuzunda 12 resim oluşturulmuştur.

TBA sonucunda bazı maddelerin standart ağırlıkları düşük bulunmuştur. Düşük yüklü maddeler envanterden çıkarılırken her kartta dört ve her kişilik tipinden eşit sayıda resim olabilmesi ve daha ekonomik bir modelin döngüsel analizle incelenebilmesi için en uygun çözümün, her tipten 6 resmin çıkarılması olduğuna karar verilmiştir. Böylelikle, her bir boyutta kişilik tiplerini en çok yansıtan altı madde seçilmiştir. Bu sayede, her kartta dörder resim olacak şekilde, dokuz kart hazırlanabilecektir. Dolayısıyla analiz sonuçları sunulurken önce boyutlarda yer alan maddelerin hem GMİE hem de YMİE için faktör yükleri verilmiştir. Bu sunum aynı zamanda resimlerin anlaşılabilirliği ve yazıyla sorulan ifadeleri resimlerin yansıtma düzeyleri hakkında da bilgi vermektedir. Daha sonra her boyuttan kalan maddeler ile GMİE'nin Holland'ın tipoloji kuramında tanımlanan ilişkileri ne derece açıkladığı çok boyutlu ölçekleme (ÇBÖ) ve döngüsel analiz (DA) yöntemleriyle incelenmiştir.

Verilerin analizinde R programı ve SPSS paket programı kullanılmıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmada ipsatif olarak puanlanan ve Holland'ın tiplerini ölçen bir ölçme aracının geliştirilmesi planlandığından, bu bölümde önce Görsel ve Yazılı İlgi Envanterinin altı boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri ayrı ayrı verilmiştir. Daha sonra, her boyuttan seçilen yüksek faktör yüklü maddeler ile temel bileşenler analizi (TBA) ve çok boyutlu ölçekleme (ÇBÖ) ile açımlayıcı; döngüsel analiz (DA) ve faktör analiziyle (DFA) doğrulayıcı analiz sonuçları sunulmuştur.

GMİE ve YMİE'nin Maddeleri, Holland'ın Kişilik Tiplerinin Geçerli ve Güvenilir Göstergeleri Midir?

Görsel ve Yazılı İlgi Envanterinin altı boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri aşağıda verilmiştir.

Realist tip (R). Realist tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4

Görsel ve Yazılı İlgi Envanterlerinde Realist Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	R _G	R _Y
R1	.20	.15
R2*	.65	.62
R3	.13	.31
R4*	.56	.66
R5*	.69	.64
R6*	.52	.43
R7*	.71	.51
R8	.17	.25
R9	-.07	.06
R10*	.55	.55
R11	.44	.53
R12	.44	.63

Tablo 4'de realist tipte en yüksek yüke sahip maddeler 2, 4, 5, 6, 7 ve 10'dur. Realist alt boyutunun bu altı maddede açıkladığı ortalama varyans (AVE) = $\frac{\sum_{i=1}^n \lambda_i^2}{n} = \frac{2.747}{6} = .46$ 'dır. Altı maddenin açıkladığı toplam varyans .41; KMO= .77, McDonald

Omega Güvenirlik Katsayısı (CR) = $\frac{(\sum_{i=1}^n \lambda_i)^2}{(\sum_{i=1}^n \lambda_i)^2 + (\sum_{i=1}^n \delta_i)} = \frac{13.50}{13.50+8.93} = .60$ 'tır. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envantere performansları incelendiğinde, benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envantere söz konusu altı madde için AVE .37, CR ise .51'dir.

Araştırmacı tip (I). Araştırmacı tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5

Görsel ve Yazılı İlgili Envanterlerinde Araştırmacı Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	I _G	I _Y
I1	.35	.25
I2*	.53	.52
I3	.31	.14
I4*	.53	.59
I5*	.62	.57
I6	.47	.37
I7	.47	.50
I8	.51	.49
I9	.22	.38
I10*	.51	.57
I11*	.54	.56
I12*	.48	.28

Tablo 5'de araştırmacı tipte en yüksek yüke sahip maddeler 2, 4, 5, 10, 11 ve 12'dir. Araştırmacı alt boyutunun bu altı maddede açıkladığı ortalama varyans (AVE) = .35'dir. KMO= .66, McDonald Omega Güvenirlik Katsayısı (CR) = .59'dur. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envantere performansları incelendiğinde, 12. madde dışında benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envantere söz konusu altı madde için AVE .33, CR ise .57'dir.

Yaratıcı tip (A). Yaratıcı tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Görsel ve Yazılı İlgililerde Yaratıcı Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	Y _G	Y _Y
A1*	.51	.14
A2*	.66	.73
A3*	.38	.45
A4	-.11	-.02
A5	.36	.49
A6*	.57	.37
A7	.11	.13
A8*	.47	.37
A9*	.62	.61
A10	.17	.25
A11	.09	.06
A12	.30	.17

Tablo 6’da yaratıcı tipe en yüksek yüke sahip maddeler 1, 2, 3, 6, 8 ve 9’dur. Yaratıcı alt boyutunun bu altı maddede açıkladığı ortalama varyans (AVE) = .32’dir. $KMO = .72$; McDonald Omega Güvenirlik Katsayısı (CR) = .57’dir. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envanterdeki performansları incelendiğinde, 1. madde dışında, benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envanterdeki söz konusu beş altı için AVE .24, CR ise .49’dur.

Sosyal tip (S). Sosyal tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Görsel ve Yazılı İlgililerde Sosyal Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	S _G	S _Y
S1*	.45	.14
S2	.06	.73
S3*	.51	.45
S4	.31	-.02
S5	.35	.49
S6*	.42	.37
S7	.26	.13
S8	.05	.37
S9	.39	.61
S10*	.58	.25
S11*	.50	.06
S12*	.56	.17

Tablo 7’de sosyal tipte en yüksek yüke sahip maddeler 1, 3, 6, 10, 11 ve 12’dir. Sosyal alt boyutunun bu beş maddede açıkladığı ortalama varyans (*AVE*) = .31’dir. KMO= .69; Mcdonald Omega Güvenirlik Katsayısı (*CR*) = .57’dir. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envantere performansları incelendiğinde, 1. ve 11. madde dışında, benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envantere söz konusu altı madde için *AVE* .25, *CR* ise .53’tür.

Girişimci tip (E). Girişimci tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Görsel ve Yazılı İlgili Envanterlerinde Girişimci Tipe İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	E_G	E_Y
E1	.28	.45
E2*	.48	.35
E3*	.43	.42
E4	.39	.59
E5*	.53	.52
E6	.24	.38
E7*	.41	.41
E8	.36	.21
E9	.30	.42
E10*	.63	.59
E11	-.40	-.16
E12*	.54	.43

Tablo 8’de girişimci tipte en yüksek yüke sahip maddeler 2, 3, 5, 7, 10 ve 12’dir. Girişimci alt boyutunun bu altı maddede açıkladığı ortalama varyans (*AVE*) = .31’dir. KMO= .69, Mcdonald Omega Güvenirlik Katsayısı (*CR*) = .51’dir. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envantere performansları incelendiğinde, benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envantere söz konusu altı madde için *AVE* .25, *CR* ise .55’tir.

Düzenli tip (C). Düzenli tip alt boyutunda yer alan elde edilen maddelerin yükleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Görsel ve Yazılı İlgililerde Düzenli Tipte İlişkin Madde – Faktör İlişkileri

Maddeler	C _G	C _Y
C1*	.57	.44
C2*	.67	.65
C3	.38	.55
C4*	.55	.51
C5	.12	.19
C6	.12	.16
C7*	.56	.39
C8	.14	.21
C9*	.58	.50
C10*	.69	.60
C11	.20	-.07
C12	.40	.42

Tablo 9’da düzenli tipte en yüksek yüke sahip maddeler 1, 2, 4, 7, 9 ve 10 dur. Girişimci alt boyutunun bu altı maddede açıkladığı ortalama varyans (*AVE*) = .37’dir. KMO= .79, McDonald Omega Güvenirlik Katsayısı (*CR*) = .58’dir. Görsel envantere yüksek yüke sahip maddelerin yazılı envantere performansları incelendiğinde, benzer faktör yüklerine sahip oldukları görülmektedir. Yazılı envantere söz konusu altı madde için *AVE* .27, *CR* ise .55’tir.

GMİE’nin Boyutlarına İlişkin Temel Bileşenler Analiz Sonuçları Holland’ın Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkileri Ne Derece Yansıtmaktadır?

Tablo 10’da GMİE’nin boyutlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleriyle, YMIÉ’nin boyutlarıyla aralarındaki Pearson korelasyon katsayıları verilmiştir.

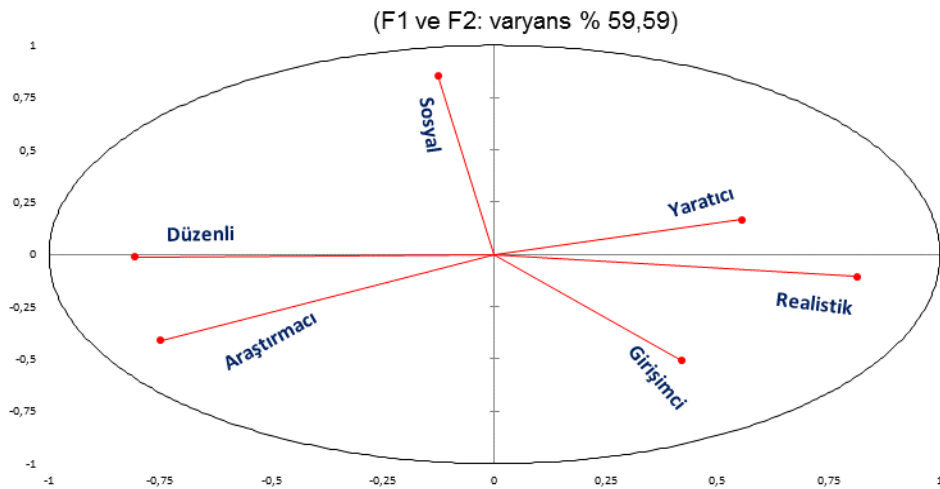
Tablo 10

GMİE ve YMİE'nin Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları, GMİE için \bar{x} 'lar ve ss'lar (n=291)

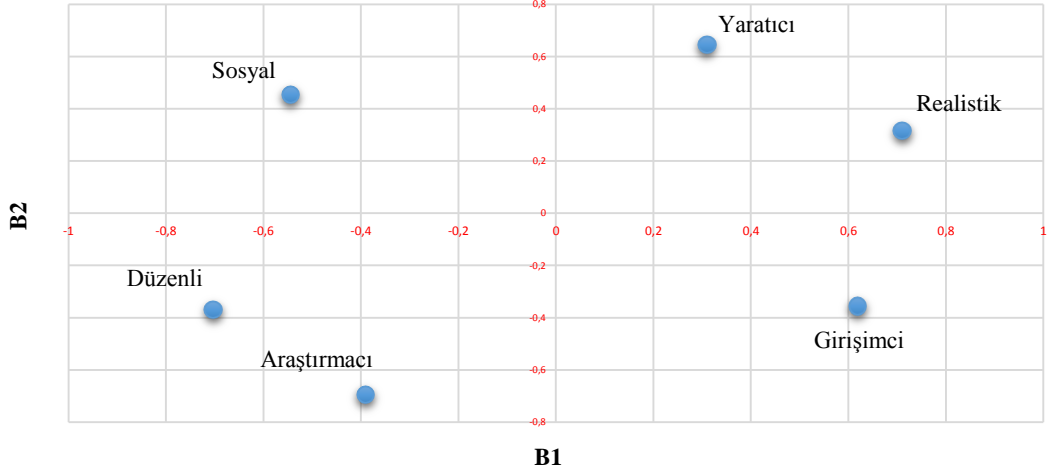
	R _G	I _G	A _G	S _G	E _G	C _G
Ry	.81	-.44	.38	-.31	.19	-.45
Iy		.76	-.30	-.16	-.22	.44
Ay			.72	-.12	-.14	-.32
Sy				.69	-.14	.08
Ey					.62	-.24
Cy						.75
\bar{x}	-1.06	1.21	-.74	.76	.59	.14
ss	2.90	2.40	2.40	2.15	2.26	2.68
Min	-5	-4	-5	-4	-5	-5
Mak	5	5	5	5	5	5

Benzer ölçek geçerliğine yönelik yapılan analizde görsel ve yazılı envanterin boyutlar arasındaki Pearson korelasyon katsayısı realist tip için .81, araştırmacı tip için .76, yaratıcı tip için .72, sosyal tip için .69, girişimci tip için .62 ve düzenli tip için .75 olarak bulunmuştur. Aynı boyutlar arasındaki korelasyonlar .62 ile .81 arasında değer almaktadır.

Şekil 5'de temel bileşenler analizi, Şekil 6'da ise çok boyutlu ölçekleme analizi sonuçlarına göre kişilik tipleri dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 5: Kişilik Tiplerinin Temel Bileşenler Analizine Göre Dağılımı

Şekil 6: Kişilik Tiplerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Analizine Göre Dağılımı

İki boyutlu ölçekleme ve temel bileşenler analizlerinde iki boyutlu uzayda kişilik tiplerinin orijine ve birbirlerine uzaklıkları benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte, kişilik tiplerinin konumları, kuramsal olarak öngörülenden farklılık göstermektedir. GMİE’de dörtlü resimler içeren her kartta, öğrenciler istenen için 1, istenemeyen için -1 puan ve nötr için 0 puan almaktadır. Boyutların minimum ve maksimum değerleri -5 ile 5 arasında olup katılımcıların her bir boyutta puan ortalamaları 0 civarındadır.

GMİE’nin Boyutlarına İlişkin Döngüsel ve Doğrulayıcı Faktör Analiz Sonuçları Holland’ın Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkileri Ne Derece Yansıtmaktadır?

GMİE’nin boyutları arasındaki ilişkiler bu bölümde ilk olarak döngüsel analizle incelenmiştir. Dairesel gösterim Şekil 7’de ve sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Şekil 7: GMİE Boyutlar Arası Döngüsel Analiz

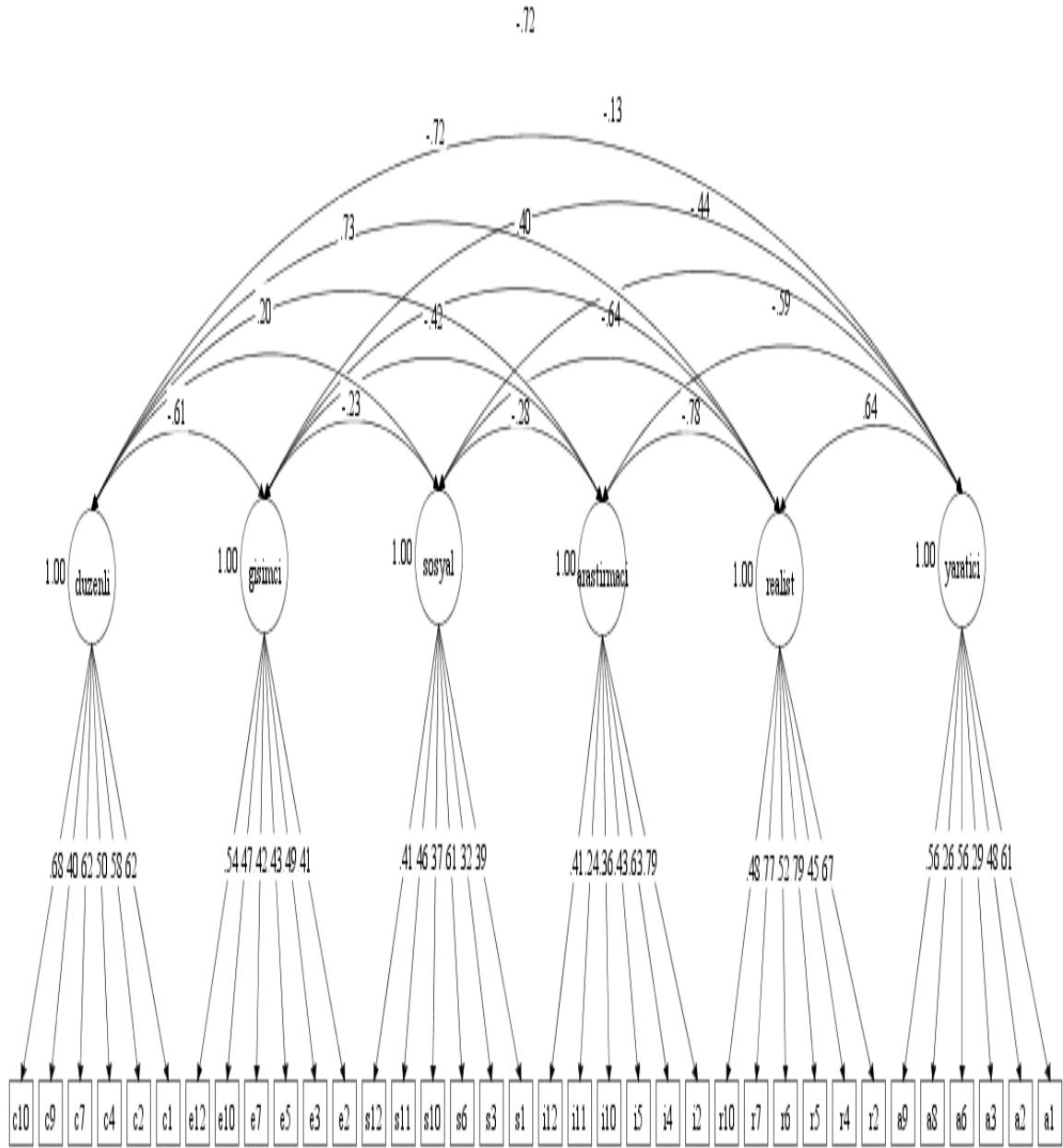
Tablo 11

Kutup Açılırları ve Yarıçaplar için Nokta Tahmini ve Güven Aralıkları

Tahmin Tipi	R	A	S	C	I	E
Kutup açısı	0	25	107	185	213	317
GA	(0,0)	(14,35)	(97,116)	(169,202)	(197,228)	(305,330)
Yarıçap ind.	.80	.76	.77	.78	.81	.77
GA	(.53,.94)	(.48,.93)	(.25,.98)	(.37,.97)	(.63,.92)	(.43,.95)
180° MCSC Korelasyon			-.019			
			β_0	β_1	β_2	
			.0001	.5095	.4904	

Şekil 7'de verilen sınırlandırılmamış modele ilişkin genel uyum katsayıları $\chi^2 = 178.15$, $p < .05$, CFI= .58, SRMR= .18, RMSEA= .55 olup, değişkenler arası ilişkilerin kabul edilebilir düzeyin altında olduğunu göstermektedir. Daire üzerinde birbirlerinden 1800 uzak olan ortak puanlar arasındaki korelasyonlar yaklaşık 0'dır (MCSC= -.02). Daire üzerinde ortak puanların uzaklıkları ile korelasyonları arasındaki ilişkiyi Fourier korelasyon fonksiyon denklemi vermektedir: $\rho(\theta_d) = \beta_0 + \sum_{k=1}^m \beta_k \cos(k\theta_d)$.

GMİE'nin boyutları arasındaki ilişkiler son olarak doğrulayıcı faktör analize incelenmiş, sonuçlar Şekil 8'de sunulmuştur.

Şekil 8: GMİE Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları (Standart Ağırlıklar)

Altı boyutlu modele ilişkin genel uyum katsayıları $\chi^2_{579} = 1244.21$, $p = .00$, $\frac{\chi^2}{sd} = \frac{1244.21}{579} = 2.15$, CFI = .71, SRMR = .06, RMSEA = .06 (GA: .06 ile .08)'dır. Standart ağırlıklar yaratıcı boyut için .26 ile .61, realist için .45 ile .79, araştırmacı için .24 ile .79, sosyal için .32 ile .61, girişimci için .41 ile .54 ve düzenli için .40 ile .68 arasındadır.

GMİE Puan Ortalamaları Cinsiyete Göre Anlamlı Bir Fark Göstermekte Midir?

Erkek ve kız öğrencilerin kişilik tipleri puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

GMİE Kişilik Tiplerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Kişilik Tipi	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	p
R	Erkek	147	14,89	6,19	2,08	.03
	Kız	144	13,46	5,43		
I	Erkek	147	18,89	6,48	1,30	.19
	Kız	144	17,96	5,63		
A	Erkek	147	15,06	4,74	-2,03	.04
	Kız	144	16,24	5,16		
S	Erkek	147	17,22	4,25	-4,33	.00
	Kız	144	19,52	4,77		
E	Erkek	147	18,54	4,50	6,46	.00
	Kız	144	15,18	4,37		
C	Erkek	147	14,71	5,30	3,18	.00
	Kız	144	16,73	5,50		

Görsel Mesleki İlgililer Envanterinde kişilik tiplerinin cinsiyete göre dağılımını incelemek için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Kişilik tipleri puan ortalamalarına göre kızlarda en yüksek sosyal kişilik tipi, erkeklerde ise en yüksek araştırmacı kişilik tipi yer almaktadır. Cinsiyete göre sadece araştırmacı kişilik tipinde anlamlı bir fark görülmemiştir. Realist ve girişimci tipte erkekler lehine; yaratıcı, sosyal ve düzenli tipte kızlar lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde analizler sonucunda geliştirilen envantere ilişkin sonuçlara, bu sonuçların ele alındığı tartışma kısmına ve daha sonra yapılacak çalışmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Bu çalışmada Holland'ın kişilik kuramı temel alınarak, ortaokul öğrencilerinin mesleki rehberlik çalışmalarında ilgi alanlarını tanımlarına yardımcı olmak amacıyla bir ilgi envanteri geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek Görsel Mesleki İlgi Envanteri olarak adlandırılmıştır. Araştırma sonucunda Holland'ın kişilik kuramında yer alan realist, araştırmacı, yaratıcı, sosyal, girişimci ve düzenli kişilik tipi olmak üzere altı boyutu ölçen, toplam 36 maddeden oluşan bir envanter geliştirilmiştir.

Envanter görsel ve yazılı form olarak iki farklı türde hazırlanmıştır. Cevaplandırmada ipsatif değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Dört maddeden oluşan her bir madde grubu için yapmayı en çok ve en az istediği bir etkinlik maddesi seçilmektedir. Envanterin puanlanmasında olumlu tercih için 2 puan, nötr tercihler için 1 puan ve olumsuz tercih için 0 puan verilmektedir. Değerlendirme sonucunda bireyin en yüksek üç ilgi alanı belirlenmekte ve bu alanlara yönelik açıklamalar yer almaktadır.

Envantere yönelik uzman görüşünün alınması için Görsel Mesleki İlgi Envanteri Uzman Görüş Formu hazırlanmıştır. PDR alanında en az yüksek lisans derecesine sahip beş uzmandan toplanan bilgiler doğrultusunda yedi madde envanterden çıkarılmıştır.

Araştırmanın analiz kısmında geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına yer verilmiştir. Öncelikle görsel ve yazılı envanterlerin altı boyutunda yer alan maddelerin faktör yükleri verilmiştir. Daha sonra, her boyuttan seçilen yüksek faktör yüklü maddeler ile temel bileşenler analizi (TBA) ve çok boyutlu ölçekleme (ÇBÖ) ile açıklayıcı; döngüsel analiz (DA) ve faktör analiziyle (DFA) doğrulayıcı analiz yapılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi için her boyutta madde faktör yük değerleri en yüksek altı madde alınarak temel bileşenler analizi ve çok boyutlu ölçekleme analizi

yapılmıştır. İki boyutlu ölçekleme ve temel bileşenler analizi sonucunda kişilik tiplerinin konumları, kuramsal olarak öngörülenden farklılık göstermektedir. Benzer ölçek geçerliğine yönelik yapılan analizde görsel ve yazılı envantere aynı boyutlar arasında yüksek korelasyon değerleri bulunmuştur. Döngüsel analiz sonucunda altıgen modele ilişkin bazı genel uyum katsayıları değişkenler arası ilişkilerin kabul edilebilir düzeyin altında olduğunu göstermektedir.

Envanterden elde edilen ölçümlerin güvenilirliğini belirlemek için McDonald'ın Omega güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizinde Omega güvenilirlik katsayısının kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür.

Görsel Mesleki İlgi Envanterinde kişilik tiplerinin cinsiyete göre dağılımını incelemek için bağımsız gruplar t testi analizi yapılmıştır. Kişilik tipleri puan ortalamalarına göre kızlarda en yüksek sosyal kişilik tipi, erkeklerde ise en yüksek araştırmacı kişilik tipi yer almaktadır. Realist ve girişimci tipte erkekler lehine; yaratıcı, sosyal ve düzenli tipte kızlar lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Envanter geliştirme çalışmasında aynı zamanda Holland'ın kişilik kuramının Türk kültürüne uygunluğu sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre envanterin kuramsal temelini oluşturan Holland'ın kişilik kuramındaki birçok varsayımı destekleyen bulgulara ulaşıldığı ama altıgen modeldeki kişilik tipleri arasındaki ilişkinin ise tutarlılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma

Bu bölümde verilerin analizi sonucunda elde edilen bulguların geçerlik, güvenilirlik ve kullanılabilirlik açısından literatür dikkate alınarak tartışılmasına yer verilmiştir.

Envanterin Güvenirliğine Yönelik Tartışma. Görsel Mesleki İlgi Envanterinin güvenilirliğini belirlemek için Omega güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Omega güvenilirlik katsayısı, standartlaştırılmamış yük değerleri toplamının karesinin, maddelerin hata varyansları toplamına bölünmesi sonucunda hesaplanabilmektedir (McDonald, 1999). Omega güvenilirlik katsayısı envanterin alt boyutları için .51 ile .60 arasında bulunmuştur. Psikometrik ölçümlerde Alpha yerine Omega güvenilirlik katsayısının kullanılması çeşitli araştırmacılar tarafından önerilmektedir (Dunn vd., 2013; Peters, 2014).

Araştırmacılar tarafından bir testin iç tutarlılık katsayı değeri .70'in üstünde olması güvenilirlik için uygun görülmektedir (Özguven, 2007; Büyüköztürk, 2008). Ancak yapılan bazı araştırmalarda ipsatif değerlendirme yönteminde, likert tipine göre daha düşük güvenilirlik sonuçları elde edilebileceği belirtilmiştir (Hicks, 1970; Meade, 2004; Brown ve Maydeu-Olivares 2013).

Enke (2009) tarafından Holland temelli görsel ilgi envanterinin geliştirildiği benzer bir araştırmada iç tutarlılık katsayısı .66 ile .90 arasında değişmektedir. Balkıs (2014) tarafından Türkçeye uyarlama çalışmasında Holland'ın Kendini Araştırma Ölçeği iç tutarlık güvenilirlik katsayıları .83 ile .88 arasında bulunmuştur. Holland Kişilik Kuramı temel alınarak geliştirilen Kişisel Küre Envanteri Kısa Formunu Türkçeye uyarlama çalışmasında ise iç güvenilirlik katsayısı .57 ile .79 arasında elde edilmiştir (Vardarlı, 2014).

Bu araştırmada elde edilen Omega güvenilirlik katsayısı Holland Kişilik Kuramı temel alınarak geliştirilen diğer envanterlerin iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları ile karşılaştırıldığında daha düşük bir sonuç elde edilmiştir. Güvenirlik katsayısının daha düşük bulunmasında likert tipi yerine ipsatif değerlendirme yönteminin kullanılması ve örneklemin diğer envanterlere göre daha sınırlı bir alandan elde edilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Envanterin Geçerliğine Yönelik Tartışma.

Uzman görüşüne yönelik bulguların tartışılması. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında çalışan çeşitli uzmanlardan ölçek maddelerine yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Görsel Mesleki İlgi Envanteri Uzman Görüş Formu (EK-D) aracılığıyla beş uzmandan toplanan bilgiler incelenmiştir. Uzmanlar tarafından ortak görüş bildirilen 7 madde (I3, I9, A12, E1, E4, E11, C11) analiz sonucunda envanterden çıkarılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin yaş ve gelişim dönemi özellikleri itibariyle dikkat süreleri de düşünülerek ölçek madde sayısı sınırlı tutulmuştur. Böylece uygulama kolaylığı sağlanması düşünülmüştür. Madde sayısı azaltılmış ilgi envanterine yönelik yapılan araştırmalarda yeterli derecede güvenilirlik ve geçerlik değerlerine ulaşılmıştır (Koç, 2006; Tracey, 2010).

Yapı geçerliğine yönelik bulguların tartışılması. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Veri setinin

faktör analizine uygunluğuna ilişkin kullanılan KMO değeri boyutlar arasında .66 ile .79 aralığındadır. Bu değerlerin .60 ve üzerinde olması verilerin faktör analizine uygun olduğunu gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

Açımlayıcı faktör analizi için her boyutta madde faktör yük değerleri en yüksek altı madde alınarak temel bileşenler analizi ve çok boyutlu ölçekleme analizi yapılmıştır. İki boyutlu ölçekleme ve temel bileşenler analizi sonucunda kişilik tiplerinin konumları, kuramsal olarak öngörülenden farklılık göstermektedir. Literatür incelemesi yapıldığında Holland'ın kişilik kuramına yönelik Amerikalılar dışında farklı kültürlerde yapılan bazı araştırmalarda dairesel model üzerinde yer alan kişilik tipleri arasında beklenen tutarlılık gözlenmediği saptanmıştır (Du Toit ve De Bruin, 2002; Yang, Stokes ve Hui, 2005; Perkmen ve Tezci, 2015; Meireles ve Primi, 2015).

Du Toit ve De Bruin (2002) tarafından genç siyah Güney Afrikalıların mesleki kişilik tiplerinin, Holland Kişilik Kuramında yer alan dairesel modele yönelik geçerliliği incelenmiştir. İki farklı bölgeden erkek katılımcılardan toplanan veriler ile yapılan çok boyutlu ölçekleme analizi sonuçlarına göre RIASEC modeli ile zayıf uyum (RICESA, RISCEA) göstermiştir. Yang, Stokes ve Hui (2005) tarafından Çinliler üzerinde Holland'ın Kişilik Kuramı, Kendini Araştırma Ölçeği kullanılarak incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analiz sonuçlarına göre elde edilen sonuçların dairesel modelden farklılık gösterdiğine ulaşılmıştır. Perkmen ve Tezci (2015) tarafından Mesleki İlgililik Ölçeği geliştirme çalışmasında Holland Kişilik Kuramını Türk kültürüne uygunluğu test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kuramdaki birçok varsayımın desteklenmesine karşın altıgen model ile uyumsuz sonuçlar elde edilmiştir. Meireles ve Primi (2015) tarafından Brezilya'daki lise öğrencilerinin Holland Kişilik Kuramı çerçevesinde kişilik tipleri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda RIASEC modelinden farklı bir yapı bulunmuştur (RASIEC).

Doğrulayıcı faktör analizi için döngüsel analiz ve faktör analizi yapılmıştır. Döngüsel analiz sonucunda altıgen modele ilişkin bazı genel uyum katsayıları, değişkenler arası ilişkilerin kabul edilebilir düzeyin altında olduğunu göstermektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda modelin geçerliğini değerlendirmek için ki kare istatistiği, RMSEA ve CFI uyum katsayıları kullanılmıştır. Modelin ki karenin serbestlik derecesine oranı 0 ile 3 aralığında (2.15) iyi uyum ve yaklaşık hataların

ortalama karekök puanı (RMSEA) .06 ile .08 aralığında (.06) kabul edilebilir uyuma sahip olduğunu gösterir. Karşılaştırmalı uyum indeksi CFI ise .95 olarak kabul edilebilen değerin altında (.71) bir değer almıştır (Şimşek, 2007; Meydan ve Şeşen, 2011).

Görsel mesleki ilgi envanterinin anlaşılabilirliğine yönelik bulguların tartışılması. Benzer ölçekler geçerliği kapsamında GMİE'deki her resimde anlatılan, ölçek maddesi olarak düzenlenmiş ve Yazılı Mesleki İlgi Envanteri hazırlanmıştır. Her iki envanter aynı gruba uygulanmıştır.

GMİE ve YMİE kişilik boyutlarına yönelik Pearson korelasyon katsayıları realist tipte .81, araştırmacı tipte .76, yaratıcı tipte .72, sosyal tipte .69, girişimci tipte .62 ve düzenli tipte .75 bulunmuştur. Aynı boyutlar arasındaki korelasyonlar .62 ile .81 arasında değer almaktadır. Buna göre GMİE ve YMİE boyutları arasında anlamlı ilişki görülmüştür.

Holland temelli görsel ilgi envanterinin geliştirildiği benzer bir araştırmada ise benzer ölçek geçerliğine yönelik boyutlar arasında .57 ile .89 aralığında korelasyon değerleri bulunmuştur (Enke, 2009). Yetişkinlere yönelik geliştirilen Mesleki İlgi Envanteri geliştirme çalışmasında Kendini Değerlendirme Envanteri ile yapılan benzer ölçek geçerliği çalışmasında boyutlar arasında .41 ile .70 aralığında korelasyon değerleri elde edilmiştir (Yılmaz, 2011).

Bu çalışmada benzer ölçek geçerliğine yönelik elde edilen boyutlar arasındaki korelasyon değerleri Holland Kişilik Kuramı temelli geliştirilen diğer envanterler ile karşılaştırıldığında benzer ve anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Görsel Mesleki İlgi Envanterinin Kullanışlılığına Yönelik Tartışma. Görsel Mesleki İlgi Envanterinin analizler sonucunda son halinde 36 maddeye yer verilmiştir. Envanterin cevaplama süresi yaklaşık 15 dakikadır.

Envanter zaman ve maliyet açısından uygulanması kolaydır. Ayrıca envanter görsel olarak hazırlandığı için dil açısından bir sınırlılık taşımamaktadır. Envanter uygulama sonucunda bireylerin ilgilerine yönelik bilgiler verilmektedir. Envanterin bu özelliklerinden dolayı kullanışlı olduğu kabul edilebilir.

Öneriler

Bu bölümde Görsel Mesleki İlgı Envanteri geliştirme çalışması sonucunda araştırmacılara ve eğitimcilere çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler. Envanterin mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı alanına katkı sağlayarak araştırmacılar tarafından yeni psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesi için örnek teşkil edeceği düşünölmektedir.

Görsel Mesleki İlgı Envanteri geliştirme çalışmasında öğrencilerin ilgilerinin tam olarak ayrışmadığı görölmüştür. Öğrencilerin ilgilerinin netleşmemesinde ilgilere yönelik yaşantı eksikliği olabileceği düşünölmektedir. Öğrencilerin ilgilerini tanımalarına fırsat verecek kariyer gelişim programları hazırlanıp ilgililer üzerindeki sonuçları incelenebilir.

Geliştirilen görsel ilgi envanteri daha sonraki çalışmalarda sözel envanterlerin uygulanmasında sınırlılık taşıyan farklı gruplara uygulanabilir. Bu gruplara mülteci ve engelli öğrenciler örnek verilebilir. Bu öğrencilerin üst öğrenime yönlendirilmesi ve istihdam edilmesinde envanterin kullanılabilirliği test edilebilir. Bu sayede envanterlerde olması gereken költürden bağımsız olma varsayımı incelenebilir.

Envanter geliştirme çalışmasında Gaziantep ilinde bulunan çeşitli okullarda öğrenim gören öğrenciler ile uygulama yapılmıştır. Daha sonra yapılacak çalışmalarda diğer bölgelerden de veriler toplanarak daha geniş örneklemler üzerinden ölçek test edilebilir.

İlerde yapılacak araştırmalarda, kişilik tipleri belirlenen ortaokul öğrencilerinin izlenmesine devam edilerek kişilik tipleri ve lise tercihleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik boylamsal bir çalışma yapılması sonucunda ölçeğin yordama geğerliğine yönelik bulgular elde edilebilir.

Eğitimcilere Yönelik Öneriler. Görsel Mesleki İlgı Envanteri mesleki rehberlik çalışmaları ve tercih danışmanlığında öğrencilerin ilgilerinin belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla kullanılabilir.

Ayrıca öğrencilerin ilgi alanlarına uygun olarak eğitim ortamları düzenlenebilir ve farklı öğretim yöntemleri uygulanabilir. Böylece öğrencilerin başarı ve memnuniyet düzeylerinde artış gözlenebilir.

Öğrencilerin yaş ve gelişim özellikleri dikkate alındığında ilgilerin zamanla değişebileceği dikkate alınmalıdır. Eğitimcilerin mesleki rehberlik çalışmalarında öğrencilerin ilgi envanteri sonuçlarını, yetenek testleri ve başarı puanları ile birlikte bütüncül değerlendirme yapmaları daha sağlıklı sonuçlar verir.

Kaynaklar

- ACT (2009). The ACT Interest Inventory and the World-Of-Work Map. https://www.act.org/content/dam/act/unsecured/documents/interest_inventory.pdf adresinden erişilmiştir.
- Akkök, F. (2006). *Mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri Türkiye ülke raporu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- American School Counselor Association (2004). *ASCA national standards for students*. Alexandria, VA: Author.
- Atli, A., ve Kaya, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 331-342. <https://doi.org/10.29029/busbed.322778>
- Atli, A., ve Keldal, G. (2017). Mesleki kişilik tipleri envanterinin geliştirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 73-93.
- Ay, M. (2002): *Mesleki yönlendirme ilköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencileri üzerine bir alan araştırması*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.
- Balkıs, M. (2004). Adaptation of Self-Directed Search in Turkish culture. *Eurasian Journal of Educational Research*, 17, 54-63.
- Bartram, D., & Brown, A. (2004). Online testing: Mode of administration and the stability of OPQ32i scores. *International Journal of Selection and Assessment*, 12 (3), 284. https://doi.org/10.1111/j.0965-075X.2004.282_1.x
- Başokçu D., Ö. ve Doğan, N. (2005). Akademik Benlik Kavramı Ölçeğinin ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavını yordama geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 53-62.
- Bowen, C., Martin, B. A. & Hunt, S. T. (2002). A comparison of ipsative and normative approaches for ability to control faking in personality

- questionnaires. *International Journal of Organizational Analysis*, 10(3), 240-259. <https://doi.org/10.1108/eb028952>
- Brown, D. (2002). *Career Choice and Development*. Hoboken, NJ: Jossey-Bass.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counseling and career development*. ABD: Pearson Education, Inc.
- Brown, A., & Maydeu-Olivares, A. (2013). How IRT can solve problems of ipsative data in forced-choice questionnaires. *Psychological Methods*, 18, 36–52.
- Brown, A., & Maydeu-Olivares, A. (2014). Modeling forced-choice response formats. In Irwing, P., Booth, T. & Hughes, D. (Eds.), *The Wiley Handbook of Psychometric Testing*. London: John Wiley & Sons.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creed, P., Patton, W., & Prideaux, L. (2006). Causal relationship between career indecision and career decision-making self-efficacy: A longitudinal cross-lagged analysis. *Journal of Career Development*, 33(1), 47-65. <https://doi.org/10.1177/0894845306289535>
- Crocker, L. & Algina, J. (1986). *Introduction to classical and modern test theory*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Cohen, R.J. & Swerdlik, M.E. (2013). Psikolojik test ve değerlendirme, *Testler ve ölçmeye giriş* (Psychological testing and assessment, an introduction of test and measurement) (Çev.Ed. Ezel Tavşancıl). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cohen, M.T. (2017). *Using the Strong Interest Inventory to predict high school students' career academy selections and academic success*. (Doctoral dissertation). Hartford Üniversitesi, West Hartford.
- Çevik, P. ve Perkmen, S. (2010). Holland'ın Kariyer Teorisine göre müzik öğretmeni adaylarının kişiliği, *International conference on new trends in education and their implications*, 978(605), 24- 28.
- Demirci, A. (2017). *Holland'ın mesleki tipleri ile beş faktörlü kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler*. (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Deniz, K. Z. (2008). *Uzmanlık gerektiren mesleklere yönelik bir ilgi envanteri geliştirme çalışması*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dirlik Mor, E. ve Koç, N. (2017). Eğitim kurumlarında kullanılan psikolojik testlerin ölçme standartlarına göre incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(4), 453-468.
- Donnay, A.C., Morris, L.M., Schaubhut, N., & Thompson, R.C. (2005). *Strong Interest Inventory manual*. California: CPP Inc.
- Dunn, T. J., Baguley, T., & Brunsdon, V. (2014). From alpha to omega: A practical solution to the pervasive problem of internal consistency estimation. *British Journal of Psychology*, 105, 399 – 412. <http://dx.doi.org/10.1111/bjop.12046>
- Du Toit, R., & De Bruin G. P. (2002). The structural validity of Holland's RIASE-C model of vocational personality types for young black South Africa men and women. *Journal of Career Assessment*, 10, 62–77.
- Enke, S. (2009). *A pictorial version of the RIASEC scales of the Personal Globe Inventory*. (Doctoral dissertation). Colorado Üniversitesi, Colorado.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Yelkentepe Yayınları, Ankara.
- Fouad, N. A. (2002). Cross-cultural differences in vocational interests: Between-group differences on the Strong Interest Inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 283–289.
- Gasser, C. E., Larson, L. M., & Borgen, F. H. (2004). Contributions of personality and interests to explain the educational aspirations of college students, *Journal of Career Assessment*, 12, 347-365. <https://doi.org/10.1177/1069072704266644>
- Gencür, A. S. (2011). *İlköğretim matematik öğretmen adaylarının kişilikleriyle bölüm memnuniyetleri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Gezer, M. (2010). *Kariyer planlamasında meslek seçiminin önemi: Meslek lisesi son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Gibson, L.R. & Mitchell M.H. (1990) *Introduction to counseling and guidance* (Third edition). New York: MacMillan Publishing Comp.
- Ginzberg, E., Ginsburg, S.W., Axelrad, S., & Herma, J. L. (1951). *Occupational choice: An approach to general theory*. New York: Columbia University Press.
- Ginzberg, E. (1984). Career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Girgin, B. (2007). *Beş Faktör Kişilik Modelinin işyerinde duygusal tacize (Mobbing) etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Goldstein, S., Princiotta, D., & Naglieri, J. A. (Eds.). (2015). *Handbook of intelligence. Evolutionary theory, historical perspective, and current concepts*. New York: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4939-1562-0>
- Gottfredson, G. D., & Holland, J. L. (1989). *Dictionary of Holland occupational codes* (2nd ed.). Odessa: Psychological Assessment.
- Gottfredson, G. D., & Holland, J. L. (1996). *Dictionary of Holland occupational codes* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Gottfredson, G.D. (1999). John L. Holland's contributions to vocational psychology: A review and evaluation. *Journal Of Vocational Behaviour*, 55, 15-40.
- Gottfredson, G.D. (2002). Interests, aspirations, self-estimates and the Self-Directed Search. *Journal of Career Assessment*, 10(2), 200-208.
- Gökdeniz, İ., ve Merdan, E. (2011). Kişilik ile kariyer seçimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi* 3(2), 23-36. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/209428>
- Greenberg, J. (1999). *Managing behavior in organizations*. (2nd ed.). Prentice Hall New Jersey. ABD.
- Grutter, J., & Hammer, A.L. (2005). *Strong Interest Inventory user's guide*. California: CPP Inc.
- Hackett, G., Lent R.V., & Greenhaus J.H.(1991). Advances in vocational theory and research: A 20 year retrospective. *Journal o f Vocational Behavior*. 38, 3-38.

- Harrington, T.F., & Feller, R.W. (2004). Facilitating career development, assessment and interpretation practices. J.E. Wall ve G.R. Walz (Ed.). *Measuring up: Assessment issues for teachers, counselors, and administrators* (s. 581-593). Texas: PRO-ED Inc.
- Harrington, T., & Long, J. (2013). The history of interest inventories and career assessments in career counseling. *Career Development Quarterly*, 61, 83-92.
- Hicks, L. E. (1970). Some properties of ipsative, normative, and forced-choice normative measures. *Psychological Bulletin*, 74, 167–184.
- Holland, J.L. (1966). A psychological classification scheme for vocations and major fields. *Journal of Counseling Psychology*, 13 (3), 278-288.
- Holland, J. L. (1985). *Vocational Preference Inventory*. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.
- Holland, J. L. (1994). *The Self-Directed Search*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc
- Holland, J.L. (1996). Exploring careers with a typology : What we have learned and some new directions. *American Psychologist*, 51, 397-406.
- Holland, J.L. (1997). *Making vocational choices; A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Florida: PAR Inc.
- İnan, S. (2006). Kariyer eğilim envanterinin geliştirilmesine yönelik bir çalışma. (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kamaşak, R. ve Bulutlar F. (2010). Kişilik, mesleki tercih ve performans ilişkisi: Akademik personel üzerine bir araştırma, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 119-126.
- Kantas A., & Chantzi, A. (1991). *Psychology of work: Theories of career development*. Counseling Basics. Athens: Ellinika Grammata. (In Greek).
- Kaya, N. (2017). *Jackson Mesleki İlgi Envanterinin üniversite öğrencileri üzerinde bir uyarılma çalışması*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Kenç, F. M., ve Oktay, B. (2002). Akademik Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(124), 71-79.
- Kim, B. H. (2011). Deception and applicant faking: Putting the pieces together. In G. P. Hodgkinson & J. K. Ford (Eds.), *International review of industrial and organizational psychology*, 26, 239–292. Chichester, UK: John Wiley Sons, Ltd.
- Koca, A. İ. (2009). *Üniversite öğrencilerinin değerleri ve bireysel özellikleri ile kariyer tercihleri arasındaki ilişki: Çukurova Üniversitesi'nde bir araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Koç, B. (2006). *İlgi ölçümlerinin madde sayısının azaltılması ve yaş ranjının genişletilmesine yönelik bir geçerlik-güvenirlilik çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kuder, G. F. (1934). *Kuder Preference Record-Vocational*. Chicago; Science Research Associates.
- Kulaksızoğlu, Adnan. (1999). *Ergenlik Psikolojisi*. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1988). *Kendini değerlendirme envanteri el kitabı*. Ankara: ÖSYM.
- Kuzgun, Y. (1996). *Akademik benlik kavramı ölçeği el kitabı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı, kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun Y. (2009) *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı: Meslek Gelişimini Etkileyen Etmeler* 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları
- Lam, C. S., Chan, F., Hilburger, J., Heimbürger, M., Hill, V., & Kaplan, S. (1993). Canonical relationships between vocational interests and aptitudes. *Vocational Evaluation and Work Adjustment Bulletin*, 26, 155–160.
- Lewis, P. & Rivkin, D. (2001). *O*net Interest Profiler: Reliability, validity, and self scoring*. http://www.onetcenter.org/dl_tools/IP_zips/IPInstr-deskv.pdf .
- Lubinski, D. & Benbow, C. P. (2006). Study of mathematically precocious youth after 35 years: Uncovering antecedents for the development of math-science expertise, *Perspectives on Psychological Science*, 1, 316-345.

- Ludwikowski, M.A.W. (2010). *Covariates of sex differences in RIASEC interests and confidence scores*. (Master's thesis). Iowa State University, Iowa.
- Martin, S.M.G. (2014). *Criterion validity of common career interest inventories: relative efficacy with high school seniors*. (Doctoral dissertation). University of North Texas.
- McDonald, R. P. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Mahwah, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- McMurray, M. J. (2013). *An investigation of person-environment congruence* (Doctoral dissertation). Retrieved from. <https://search.proquest.com/docview/1426818802/fulltextPDF/5935391361284635PQ/1?accountid=11248>
- Meade A. W. (2004). Psychometric problems and issues involved with creating and using ipsative measures for selection. *J. Occup. Organ. Psychol.* 77, 531–551.
- Meireles, E., & Primi, R. (2015). Validity and reliability evidence for assessing Holland's career types. *Paidéia*, 25(62), 307-315. <http://dx.doi.org/10.1590/1982-43272562201504>
- Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (2018). http://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/12134429_No1_Turkiyede_Mesleki_ve_Teknik_Egitimin_Gorunumu.pdf adresinden erişilmiştir.
- Meydan, C.H., ve Şeşen, H. (2011). *Yapısal eşitlik modellemesi ve AMOS uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Miller, M. A. (2002). *Myers-Briggs type indicator Jungian personality dimensions and strong interest inventory Holland themes: The multivariate analysis of the relationship between MBTI personality dimensions and the six strong general occupational themes*. (Master's thesis). Dissertation Abstracts International Section A: Humanities and Social Sciences, 63(12-A), 4233.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018a). *Milli eğitim istatistikleri örgün eğitim 2017-2018*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_organ_egitim_2017_2018.pdf adresinden erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018b). 2023 Eğitim vizyonu. https://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi:20.05.2019).
- Millî Eğitim Temel Kanunu (1973). *Resmî Gazete*. Yayın Tarihi: 24.06.1973. Sayısı: 14574. Numarası: 1739.
- Nauta, M. M. (2010). The development, evolution, and status of Holland's theory of vocational personalities: Reflections and future directions for counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology*, 57(1), 11-22.
- Osipow, S.H. (1973). *Theories of career development. (Second Ed.)* New York: Appleton-Century-Crafts.
- Owen, F. K., Acar, T., Demir, Y., Haskan, Ö., & Kabalcı, T. (2009). Mesleki rehberlik kariyer danışmanlığında kart sıralama tekniği: mesleki değerler ile ilgili bir çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 53-70.
- Özer, A., Yılmaz, O., Osmanlı, N., Yiğit, S. (2015). Üniversite bölüm seçiminde kişilik-egitim alanı uyumuna yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi: Hacettepe Kariyer Profili. 13. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Kitapçığı*, 956-959.
- Özgüven, E. (2007). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özütürk, E. (2005), *Küresel İlgililer Envanteri'nin geliştirilmesine yönelik bir çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özyürek, R. (2013). Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları. Ankara: Nobel Yayınları.
- Patton, W., Creed, P. A., & Muller, J. (2002). Career maturity and well-being as determinants of occupational status of recent school leavers: A brief report of an Australian study. *Journal of Adolescent Research*, 17, 425-435. <https://doi.org/10.1177/07458402017004007>
- Perkmen, S., ve Tezci, E. (2015). Holland teorisinin ışığında meslek kişiliğinin ölçülmesi. Necatibey Eğitim Fakültesi, *Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 9(1):184-204. <https://doi.org/10.17522/nefmed.57385>

- Peters, G. J. Y. (2014). The alfa and the omega of scale reliability and validity: why and how to abandon Cronbach's alfa and the route towards more comprehensive assessment of scale quality. *European Health Psychologist*, 16(2), 56-69.
- Prediger, D. J. (1981). Mapping occupations and interests: A graphic aid for vocational guidance and research. *Vocational Guidance Quarterly*, 30, 21-36.
- Rayman, J., & Atanasoff, L. (1999). Holland's theory and career intervention: The power of the hexagon. *Journal of Vocational Behavior* 55(1), 114–126.
- Savickas, M. L., Briddick, W. C., & Watkins, C. E. J. (2002). The relation of career maturity to personality type and social adjustment. *Journal of Career Assessment*, 10, 24-41. <https://doi.org/10.1177/1069072702010001002>
- Savickas, M.L., & Baker, D.B. (2005). *The history of vocational psychology: Antecedents, origin, and early development*. In W.B. Walsh & M.L. Savickas (Eds.), *Handbook of Vocational Psychology: Theory, Research, and Practice*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seifert, K. H. (1983). Berufswahlreife [Career maturity]. *Berufsberatung und Berufsbildung*, 68, 233-251.
- Skorikov, V., & Vondracek, F. W. (1998). Vocational identity development: Its relationship to other identity domains and to overall identity development. *Journal of Career Assessment*, 6, 13-35. <https://doi.org/10.1177/106907279800600102>
- Su, R., Rounds, J., & Armstrong, P. I. (2009). Men and things, women and people: A meta-analysis of sex differences in interests. *Psychological Bulletin*, 135, 859-884.
- Super, D. E. (1974) *Measuring vocational maturity for counseling and evaluation*. Washington, DC: National Vocational Guidance Association.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice*, 2-197-262. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Strahan, S. (2017). Understanding trait-turnover relationships: An examination of the utility of Holland's Congruence Theory and the RIASEC Typology. (Doctoral dissertation). State University of New York at Albany.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları*, Ekinoks, Ankara.
- Tabachnick, G. B., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). London: Pearson.
- Tan, H. (1972). *Gazete haberleri testi: Geliştirilmesi ve standardizasyonu*. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Tracey, T.J.G., & Rounds, J. (1996). The spherical representation of vocational interests. *Journal of Vocational Behavior*, 48(1), 3-41.
- Tracey, T. J. G. (2002). Personal Globe Inventory: Measurement of the spherical model of interests and competence beliefs. *Journal of Vocaitonal Behaviour*, 60, 113-172.
- Tracey, T.J.G., & Gupta, S. (2008). Interest assessment in an international context. J.A. Athanasouve R. Van Esbroeck (Ed.). *International handbook of career guidance*, 525-37. Netherlands: Springer Science and Business Media B.V.
- Tracey, T. J. G. (2010). Development of an abbreviated Personal Globe Inventory using item response theory: The PGI-Short. *Journal of Vocational Behaviour*, 76, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.06.007>
- Tracey, T. J. G., & Caulum, D. (2015). Minimizing gender differences in children's interest assessment: Development of the inventory of children's activities-3 (ICA-3). *Journal of Vocational Behavior*, 87, 154-160.
- UNESCO (2012) International Standard Classification of Education ISCED 2011. UNESCO Institute for Statistics, Montreal.
- Vardarlı, B. (2014). *Küresel model bağlamında mesleki ilgilerin Türkiye'deki yapısının incelenmesi: İzmir ili örneği* (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Watkins, C. E., Jr., Campbell, V. L., & Nieberding, R. (1994). The practice of vocational assessment by counseling psychologists. *The Counseling Psychologist*, 22, 115-128.

- Wechsler, D. (1939). *The measurement of adult intelligence*. Baltimore: Williams & Wilkins. <https://doi.org/10.1037/10020-000>
- Yang, W., Stokes, G., & Hui, C. H. (2005). Cross-cultural validation of Holland's interest structure in Chinese population. *Journal of Vocational Behavior*, 67, 373-396.
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Eğitimde rehberlik hizmetleri* (11. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş*. B. Yeşilyaprak (Ed.). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* (2. Bs.). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yılmaz, O. (2011). *Mesleki ilgi envanterinin geliştirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, O. (2016). *Üniversite öğrencilerinin kariyer yönelimlerinin "kariyer dünyası haritası" üzerinde karma desenle incelenmesi: psikolojik danışma ve rehberlik örneği* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve Liderlik. Evrensel boyutlarıyla yönetsel açıdan teoriler ve yorumlar*. Seçkin Yayıncılık.
- Zunker, G.V. (1990). *Career counseling applied concepts o f life planning*. (3 rd. ed.). Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Comp.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A holistic approach* (7th ed.). London, England: Thomson Learning.

EK-A: Görsel Mesleki İlgililer Envanteri Örneği

Adı Soyadı :

Sevgili öğrenci, bu envanter ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarının belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Envanteri yanıtladığınızda, mesleki ilgilerinize uygun kişilik tipleri hakkında açıklamalar elde edebileceksiniz. Uygulama 9 adet, dörtlü resim setinden oluşmaktadır ve cevaplanması yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

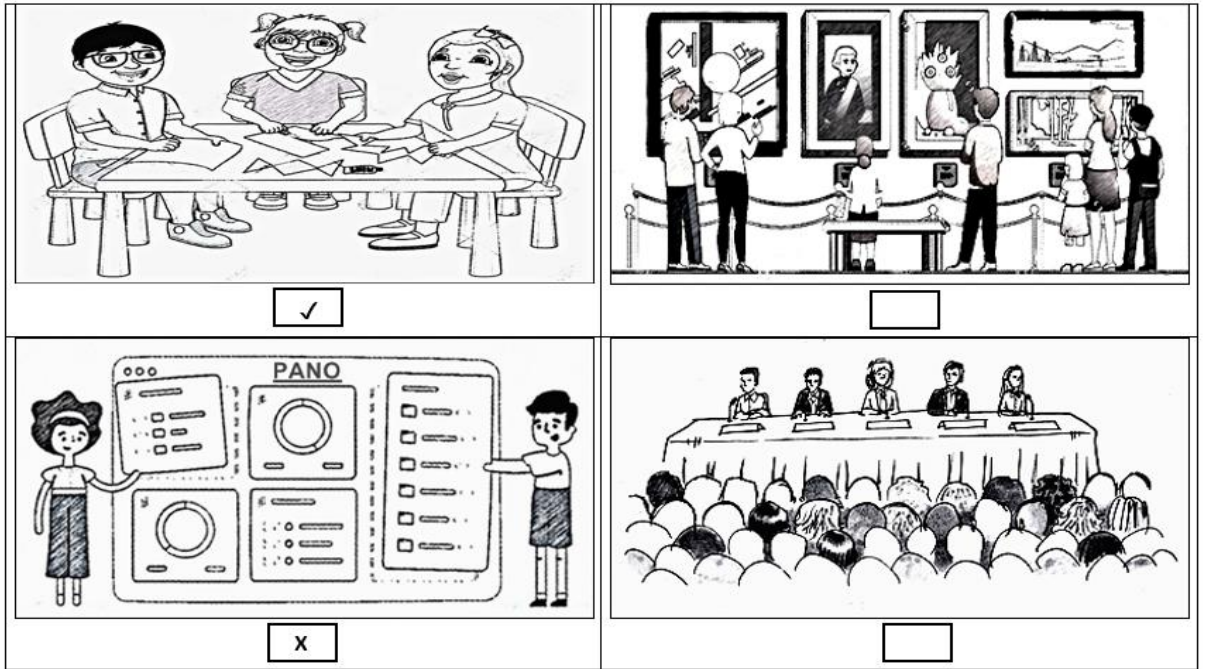
Sınıfınızı seçiniz : (5) (6) (7) (8)

Cinsiyetinizi seçiniz : (K) (E)

Her sayfada yer alan dört etkinlikten yapmayı **En Çok** ve **En Az** tercih edeceğinizi, birer etkinlik seçiniz. Seçiminizi resimlerin altındaki kutucuklara belirtirken, “en çok için” ✓ , “en az için” X koyunuz. Diğer iki madde için herhangi bir işaretleme yapmayınız.

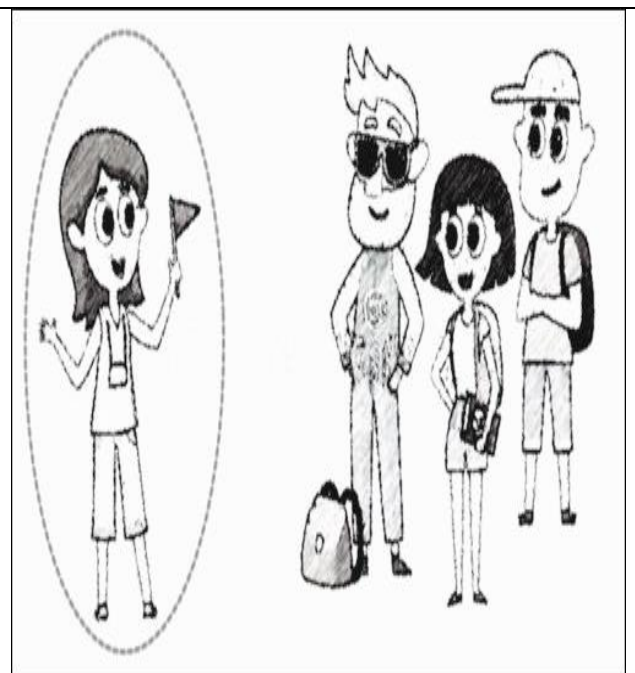
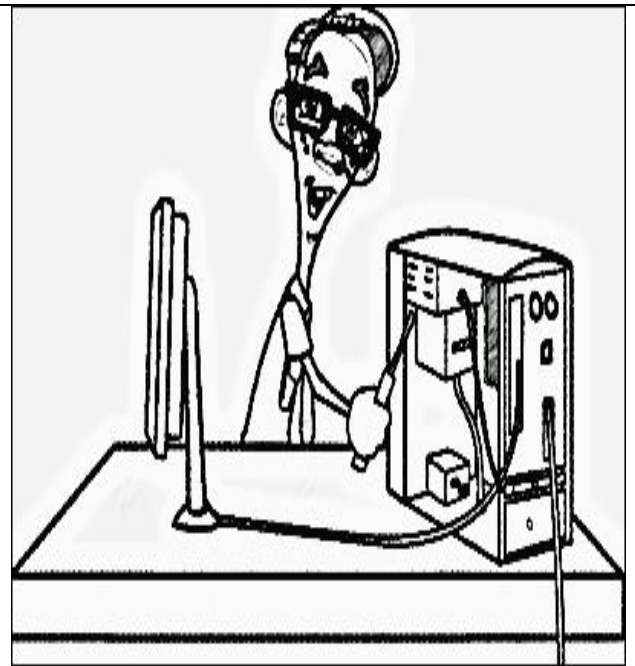
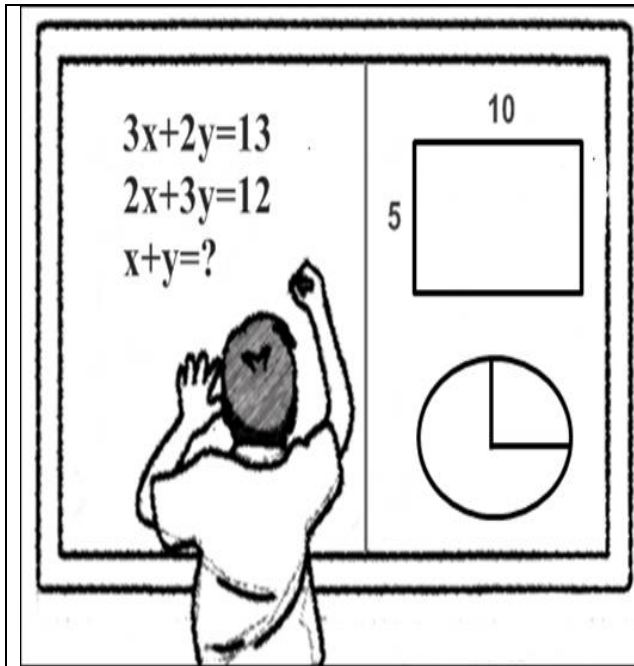
İçten yanıt vermeniz kendinizi tanımanız açısından çok önemlidir. Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Bir yanıtlama örneği aşağıda verilmiştir.

Psikolojik Danışman
Yılmaz DEMİR

1-)

EK-B: Yazılı Mesleki İlgı Envanteri Örneği

Adı Soyadı:

Sevgili öğrenci, bu envanter ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarının belirlenmesine yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Envanteri yanıtladığınızda, mesleki ilgilerinize uygun kişilik tipleri ve bu tiplere uygun lise programları hakkında açıklamalar elde edebileceksiniz. Uygulama 9 adet, dörtlü maddelerden oluşmaktadır ve cevaplanması yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

Sınıfınızı seçiniz : (5) (6) (7) (8)

Cinsiyetinizi seçiniz : (K) (E)

Her soruda yer alan dört etkinlikten yapmayı **En Çok** ve **En Az** tercih edeceğiniz, birer etkinlik seçiniz. Seçiminizi maddelerin önündeki kutucuklara belirtirken, “en çok için” ✓ “en az için” X koyunuz. Diğer iki madde için herhangi bir işaretleme yapmayınız.

İçten yanıt vermeniz kendinizi tanımanız açısından çok önemlidir. Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Bir yanıtlama örneği aşağıda verilmiştir.

✓	Kesme, boyama ve şekil verme işlemlerini yapmak
	Sergileri veya müzeleri gezmek
X	Okul panosunun veya dergisinin düzenlemesini yapmak
	İlgi duyulan alanlarda seminer veya konferansa katılmak

Psikolojik Danışman
Yılmaz DEMİR

1.

	Derslerle ilgili problem çözmek
	Bozulan bilgisayarı tamir etmeye çalışmak
	Sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer almak
	Çeşitli etkinlikler organize etmek (gezi, piknik vb.)

2.

	Proje yapmak
	Grup çalışmalarında gruba liderlik etmek
	Sayısal hesaplamalar yapmak
	Maket yapmak

3.

	Çalışma programı hazırlamak
	Arkadaşlar arasında arabulucu olmak
	Dergi ve kitaplardan bilgi edinmek
	Resim çizmek

EK-C: Açık Uçlu Soru Formu

Bu form Hacettepe Üniversitesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında ortaokul öğrencilerine yönelik mesleki ilgi envanteri geliştirme adlı yüksek lisans tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Sorulara vereceğiniz yanıtlar incelenecek, formun uygulandığı kişilerin ortak görüşlerinden envanter maddeleri hazırlanacaktır. Yanıtlarınızla ilgili başka bir değerlendirme yapılmayacaktır. Çalışma amacına ulaşması, içten yanıtlar vermenize bağlıdır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yılmaz DEMİR
Yüksek Lisans Öğrencisi

Branş:..... Kıdem (yıl): Cinsiyet:.....

Öğrencilerin günlük hayatta yaptıkları faaliyetler/davranışlar nelerdir?

El becerisi, alet-cihaz kullanımı veya fiziksel dayanaklık/çabukluk gerektiren faaliyetler ? 1. 2. 3. 4.	Başkalarına yardım etme, başkalarına öğretme, gönüllü işlerde çalışma vb. faaliyetler? 1. 2. 3. 4.
Bağımsız çalışma, laboratuvar deneyleri, araştırma ve zor problemlerle uğraşmayı gerektiren faaliyetler? 1. 2. 3. 4.	Organizasyonlar yapma, başkalarını etkilemeye ya da ikna etmeye yönelik faaliyetler? 1. 2. 3. 4.
Çizim, özgün yazılar, tasarım, yaratıcılık gerektiren her tür faaliyet? 1. 2. 3. 4.	Ayrıntılı işler, dosyalama, kayıt tutma ve düzenli çalışmayı gerektiren faaliyetler? 1. 2. 3. 4.

EK-D: Görsel Mesleki İlgi Envanteri Uzman Görüşü Formu

Uzmanın akademik pozisyonu: Öğretmen () Ar. Görev () Öğr. Görevlisi ()

Bu görevde çalışma yılı () PDR alanındaki deneyim yılı () Cinsiyeti ()

Bu envanter çalışması ile Holland'ın mesleki kişilik kuramı temel alınarak ortaokul öğrencilerinin mesleki ilgi alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Aşağıda tanıtılan kurama göre, resimlerin altında yazılı olan kişilik tiplerine uygun olduğunu düşünüyorsanız yanındaki kutucuğa " ✓ " işareti, resmin belirtilenden başka kişilik tipine yönelik olduğunu düşünüyorsanız kutucuğa o tipin adını, resmin herhangi bir kişilik tipini yansıtmadığını düşünüyorsanız da kutucuğa " X " işareti koyunuz.

Holland'ın Kişilik Kuramı: Bu kuramda altı kişilik tipi vardır.

Realist (R): Realist kişilik tipine sahip insanlar el becerisi gerektiren işleri, açık havada çalışmayı, alet ve makina kullanmayı ve fiziksel etkinlikler yapmayı tercih etmektedir.

Araştırmacı (I): Araştırmacı kişilik tipindeki insanlar deney ve gözlem yapma, bilimsel ve matematiksel etkinliklerde bulunma, karmaşık problemleri çözme becerilerine sahiptir.

Yaratıcı (A): Yaratıcı kişilik tipine sahip insanlar bağımsız çalışabilecek, kendilerini ifade edebilecek ve sanatsal ürünler meydana getirecek faaliyetlerden hoşlanırlar.

Sosyal (S): Sosyal kişilik tipine sahip insanlar diğer insanlar ile iletişim kurmaktan, insanlarla bir arada çalışmaktan ve insanlara yardım etmekten hoşlanmaktadır.

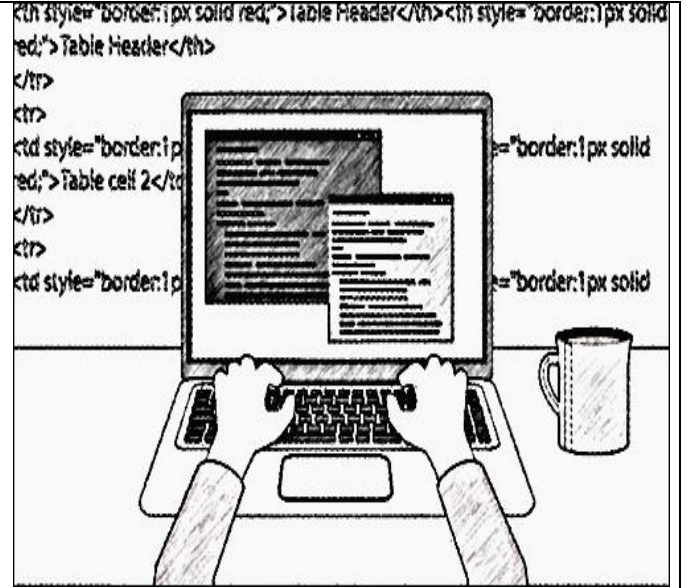
Girişimci (E): Girişimcilik kişilik tipine sahip insanlar hırslı, baskın ve özgüvenli kişilerdir. İnsanları bir ürün satın almaya veya bir fikre ikna etmeye çalışırlar.

Düzenli (C): Düzenli kişilik tipine sahip insanlar planlama yapma, sistematik çalışma ve bilgileri düzenleme gerektiren iş çevreleri tercih ederler.

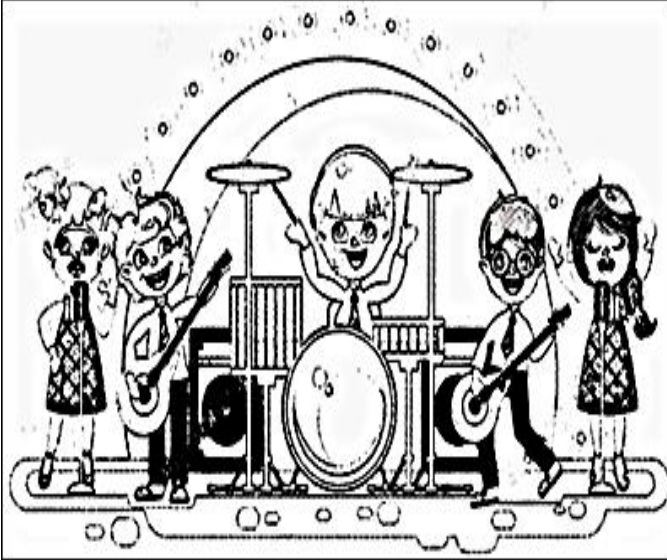
1-)

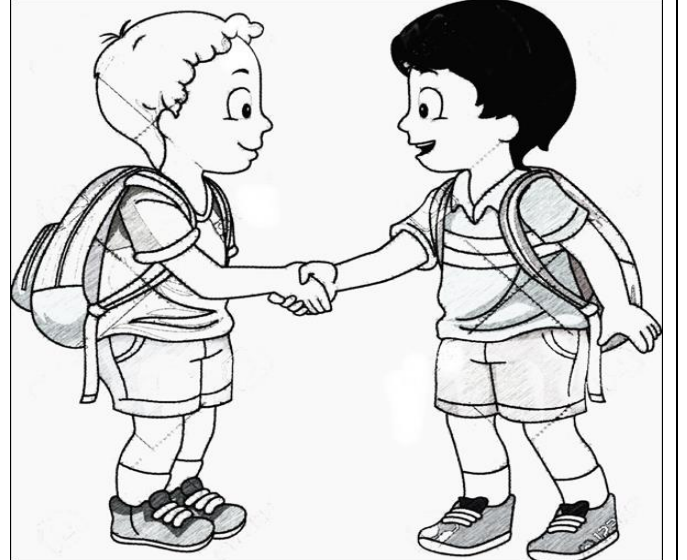
Düzenli

Araştırmacı

Yaratıcı

Sosyal

EK-E: Gönüllü Katılım Formu (Veli İzni)

___ / ___ / 2019

Sayın Veli,

Çalışmaya göstermiş olduğunuz ilgi ve bana ayıracağınız zaman için şimdiden teşekkür ederim. Bu form, size yaptığım araştırmanın amacını anlatmayı ve çocuğunuzun bir katılımcı olarak haklarını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma için Hacettepe Etik Komisyonundan gerekli izin alınmıştır. Bu araştırma Hacettepe Üniversitesinde Doç. Dr. Arif ÖZER danışmanlığında yapılan bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin ilgi alanlarını ölçen bir ölçme aracı geliştirmektir.

Velisi olduğunuz öğrenciye bir envanter uygulanacaktır. Envanterlerin doldurulması yaklaşık 30 dakika sürmektedir. Envanterde yer alan sorular bir test sorusu değildir dolayısıyla doğru ya da yanlış seçenek yoktur. Bütün seçenekler değerlidir. Envanterden elde edilecek bilgiler sadece bilimsel bir amaç için kullanılacak ve bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak, kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmada grup ortalama puanlarını hesaplamak için çocuğunuzun cinsiyet ve sınıf düzeyi bilgileri kullanılacak, başka hiçbir kişisel bilgisi araştırmada yer almayacaktır. Çocuğunuzun ismi ya da soy ismi kesinlikle araştırmada kullanılmayacaktır. Çocuğunuz envanterleri doldururken herhangi bir rahatsızlık hissederse bunun giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz istediği zaman araştırmadan ayrılabilir. Bu durum da çocuğunuza hiçbir sorumluluk yüklenmeyeceği gibi çocuğunuzun verileri de araştırmaya dâhil edilmeyecektir.

Bu bilgileri okuyup bu araştırmaya velisi olduğunuz öğrencinin gönüllü olarak katılmasını ve araştırma dâhilinde benim size verdiğim güvenceye dayanarak bu formu imzalamanızı rica ediyorum. Çocuğunuzun çalışmaya katılması ile ilgili onay vermeden önce veya onay verdikten sonra sormak istediğiniz herhangi bir durumla ilgili benimle iletişime geçebilirsiniz. İstedığınız takdirde araştırma sonucu hakkında bilgi almak için de irtibat numaramdan bana ulaşabilirsiniz. Formu okuyarak imzaladığınız için çok teşekkür ederim.

Katılımcı Öğrencinin Velisi

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı

Doç. Dr. Arif ÖZER

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beytepe Kampüsü, Çankaya/ANKARA

Tel: 0312 780 5044

E-Posta: arifozer@hacettepe.edu.tr

İmza

Araştırmacı

Yılmaz DEMİR

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beytepe Kampüsü, Çankaya/ANKARA

Tel: 0541 825 93 75

E-Posta: yilmazdemir_pdr@hotmail.com

İmza:

EK-F: Gönüllü Katılım Formu (Öğrenci)

___ / ___ / 2019

Merhaba,

Yapacak olduğum çalışmaya gösterdiğin ilgi ve bana ayırdığın zaman için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu formla, kısaca sana ne yaptığımı anlatmayı ve bu araştırmaya katılman durumunda neler yapacağımızı anlatmayı amaçladım.

Bu araştırma için Hacettepe Etik Kurulundan gerekli izin alınmıştır. Bu araştırma Hacettepe Üniversitesinde Doç. Dr. Arif ÖZER danışmanlığında yapılan bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin ilgi alanlarını ölçen bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu nedenle envanteri içten doldurmanız çok önemlidir. Ayrıca bu araştırmaya katılabilmek için ortaokul öğrencisi olmak gereklidir.

Araştırmaya gönüllü olarak katılım esastır. Bu araştırmaya katılmamayı seçebilirsiniz. Araştırma bir envanter uygulaması içermektedir ve envanterin yanıtlanması yaklaşık 30 dakika sürmektedir. Envanterde yer alan sorular bir test sorusu değildir dolayısıyla doğru ya da yanlış seçenek yoktur. Bütün seçenekler değerlidir. Envanterden elde edilen veriler sadece bilimsel bir amaç için kullanılacak ve bunun dışında hiçbir amaçla kullanılmayacak, kimseyle paylaşılmayacaktır. Araştırmada grup ortalama puanlarını hesaplamak için ayrıca cinsiyet ve sınıf düzeyi bilgine ihtiyaç duymaktayız. Bunlardan başka hiçbir bilgin araştırmada yer almayacaktır. İsmi ya da soy ismi kesinlikle araştırmada kullanılmayacaktır. Envanterleri doldururken herhangi bir rahatsızlık hissedersen bunun giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. İstedğin anda envanterleri cevaplamayı bırakıp çalışmadan ayrılabilirsin. Bu durumda sana hiçbir sorumluluk yüklenmeyeceği gibi doldurduğun envanter araştırmaya dahil edilmeyecektir. Bu forma onay vermeden önce ve envanteri doldururken konuyla ilgili aklına gelen soru olursa istediğin zaman rahatlıkla sorabilirsin.

Bu bilgileri okuyup bu araştırmaya gönüllü olarak katılmanı ve sana verdiğim güvenceye dayanarak bu formu imzalamanı rica ediyorum. Sormak istediğin herhangi bir durumla ilgili benimle her zaman iletişime geçebilirsin. Araştırma sonucu hakkında bilgi almak için iletişim bilgilerimden bana ulaşabilirsin. Formu okuyarak imzaladığın için çok teşekkür ederim.

Katılımcı Öğrenci

Adı, soyadı:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı

Doç. Dr. Arif ÖZER

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beytepe Kampüsü, Çankaya /ANKARA

Tel: 0312 780 5044

E-Posta: arifozer@hacettepe.edu.tr

İmza:

Araştırmacı

Yılmaz DEMİR

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Beytepe Kampüsü, Çankaya/ANKARA

Tel: 0541 825 93 75

E-Posta: yilmazdemir_pdr@gmail.com

İmza:

EK-G: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

Tarih: 08/10/2019
Sayı: 35853172-300-E.00000802011

080802011

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Yılmaz DEMİR (Etik Komisyon İzni)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 27.09.2019 tarihli ve 51944218-300/00000789862 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Yılmaz DEMİR**'in Doç. Dr. Arif ÖZER danışmanlığında yürüttüğü "**Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Görsel Mesleki İlgi Envanterinin Geliştirilmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 01 Ekim 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 41ed1b93-8208-43a2-9565-91f6479f683 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta: yuzumd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sevda TOP*1

EK-H: MEB İzni

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34659092-605.01-E.21965341
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Yılmaz DEMİR)

07/11/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 22.10.2019 tarihli ve 300 sayılı yazısı.

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Yılmaz DEMİR'in Doç. Dr. Arif ÖZER'in danışmanlığında yürüttüğü "Ortaokul Öğrencilerine Yönelik Görsel Mesleki İlgi Envanterinin Geliştirilmesi" konulu anket uygulama isteği kapsamında, İlimiz Şehitkamil İlçesinde bulunan ekli listede isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik araştırma çalışma isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Bu kapsamda Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Yılmaz DEMİR'in Doç. Dr. Arif ÖZER'in danışmanlığında anket uygulama isteği, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarihli ve 12607291 (2017/25) sayılı genelgesi kapsamında değerlendirilmiş olup; araştırmacının, araştırmasının bitiminden itibaren 15 gün içerisinde araştırma sonuçlarını 2 kopya halinde CD içerisinde Müdürlüğümüze bildirmesi şartıyla, İlimiz Şehitkamil İlçesinde bulunan ekli listede isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere anket uygulama isteği eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde gönüllülük esasına göre uygulanması, Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosu bünyesinde oluşturulan komisyonun uygunluk raporu doğrultusunda uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Mehmet Ali TIRYAKIOĞLU
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
<...>

Rızzvan EROĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Gaziantep Valiliği 5. kat İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Elektronik Ağ: www.gaziantep.meb.gov.tr
e-posta: gaziantepmem@meb.gov.tr

Bilgi için: Md.Yrd.M.A.TIRYAKIOĞLU
Mem.S.AYYILDIZ.Dah.4450
Tel: 0 (342) 231 10 58
Faks: 0 (342) 232 24 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 255d-9722-32f8-b432-6081 kodu ile teyit edilebilir.